

SVOBODNA BESEDA

november 2017

cena 3 eur

Letnik III

ISSN 2463-8218

9 772463 821805

25 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

Slovesnost pri Krnskem jezeru

Kolumna / Jože Pogljajen

**Kdo je pravi
zmagovalec
volitev**

STRAN 6

Kolumna / Martin Premk

**Sprava
mora umreti**

STRAN 7

Aktualno / Lev Kreft

**O začetku in
koncu oktobrske
revolucije**

STRAN 12-13

Pri Krnskem jezeru počastili 99. obletnico konca prve svetovne vojne

V bitkah ob Soči umirali vojaki in civilisti

Več sto pohodnikov, največ jih je bilo s Primorskega in Gorenjskega, prišli pa so tudi iz Italije, Madžarske in drugih držav, se je udeležilo 18. prireditve »Krn – pohod spomina 1918–2017«. S prireditvijo ob Krnskem jezeru so se poklonili vsem padlim in umrlim v prvi svetovni vojni, spomnili so se tudi 100. obletnice bitke pri Kobaridu in konca soške fronte ter 99. obletnice konca prve svetovne vojne.

// BESEDILO IN FOTO: Janez Alič

Udeleženci spominske prireditve, ki jo pripravljajo od leta 1997, so do Doma pri Krnskih jezerih in pozneje do velikega Krnskega jezera 1400 metrov visoko v osrčju gora pod Šmohorjem, Lemežem in Krnom prišli po treh poteh: s planine Kuhinje čez Krn, iz Komne in Lepene. Prišla sta ministrica za obrambo Andreja Katič, ki je bila tudi slavnostna govornica, in ameriški veleposlanik v Sloveniji Brent Robert Hartley, z ramo ob rami so stali vojaški atašeji iz Rusije, Madžarske in drugih držav. Prisotni so bili veterani, gorniki, italijanski alpini in predstavniki Slovenske vojske. Tradiciji se tudi tokrat niso odpovedali člani Društva 1313 iz Bovca v uniformah vojakov in oficirjev iz prve svetovne vojne.

Prva svetovna vojna v Posočju je še danes globoko vtisnjena v spomin ljudi ob Soči. Strelski jarki, kaverne, mulatjere (vojaške poti), trdnjave, strelski položaji in obeležja so neme priče dogodkov, ki so na naših tleh potekali pred več kot sto leti, ko je Italija maja 1915 napovedala vojno Avstro-Ogrski. Na slovenskih tleh je bila fronta dolga 90 kilometrov. Boji na južni

Ministrica za obrambo Andreja Katič je pred slovesnostjo pozdravila predstavnike veteranskih organizacij in Slovenske vojske.

fronti ob reki Soči so trajali od maja leta 1915 do oktobra 1917. V 29 mesecih bojevanja se je zvrstilo dvanajst soških bitk. V bojih v dolini Soče in na njenih vrhovih – bitke so bile tudi 2000 metrov visoko – je umrlo 300.000 vojakov in civilistov.

Zbrane je na spominski slovesnosti nagovoril predsednik organizacijskega odbora Danijel Krivec. Med drugim je dejal, da je spomin brezčasen in govo-

čanje ob jezeru počastitev spomina na padle in umrle vojake obeh se vojskujočih držav v prvi svetovni vojni v slovenskih gorah in ob reki Soči.

Na soški fronti so se vojskovali pripadniki 18 narodov, ki so vztrajali na vrhovih od Rombona do Krasa. Poleg min, granat in drugega strelnega orožja so jih morili tudi viharji, mraz, bolezni in lakota, dušili so jih snežni plazovi. Na bojevanje na slovenskih tleh so prišli fantje in možje z madžarskih ravnin, iz Poljske, Češke in Slovaške, bojevali so se Tirolci, Bosanci, Hrvatje in Romuni, v naših gorah so umirali ruski ujetniki, Italijani in fantje iz vseh slovenskih krajev.

Zbrani na spominski slovesnosti ob Krnskem jezeru se niso spominjali velikih zmag ali genialnih potez vojskovodij, osvojenih in poteptanih zastav, maščevalnosti, revanšizma in nacionalnega ponosa. Ob Krnskem jezeru je vedno v ospredju človek. Tisti, ki je glasno ali mrmraje zase ali za sotrpine v različnih jezikih sveta med bitkami nenehno sikal skozi zobe: prekleta vojna. ●

Slovesnosti ob Krnskem jezeru se je udeležilo nekaj sto pohodnikov in ljubiteljev planin.

Razmislek po predsedniških volitvah

// PIŠE: **Tit Turnšek**, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije

Za nami so predsedniške volitve. Prejšnji in sedanjí predsednik bo znova na čelu naše države še zadnjih pet let. Kaj so pokazale volitve?

V prvi vrsti izredno nizko udeležbo. Že samo to dejstvo bi zahtevalo temeljito analizo stanja slovenske družbe in slovenske politike. Lahko pa postavimo nekaj ugotovitev kot izhodišče za razmišljanje. Kljub zaviranju vredni gospodarski rasti je zaupanje v politiko majhno. Zakaj? Ali se je v prejšnjih petih letih funkcija predsednika države kompromitirala?

Dosedanji predsednik Borut Pahor je bil vnovič izvoljen s tesno razliko – in še to s pomočjo dveh političnih strank. Marjan Šarec je dobil presenetljivo veliko glasov, in to brez podpore političnih strank. Do nekaterih ključnih vprašanj je imel jasna in izdelana stališča. Tudi do našega narodnoosvobodilnega boja ima pozitiven odnos in si ga je upal pokazati. Povedal je, da je veren človek, kot velika večina slovenskega naroda, a da zavrača klerikalizem. Ravno nasprotno kot dosedanji predsednik.

In kakšno vlogo so odigrali mediji? Z izborom vprašanj na vseh soočenjih so volilno kampanjo spremenili v resničnostni šov in dodatno odvrčali volivce. Predsedniški kandidati niso imeli možnosti v celoti izraziti vseh svojih pogledov na ključna vprašanja.

ZZB je pred obema krogoma volitev pozvala vse svoje člane, da se volitev udeležijo. Povedali smo zelo jasno, kakšnega predsednika si želimo. Nismo pa kot družbena organizacija poimensko podprli nobenega kandidata, saj so naši člani simpatizerji ali pa člani različnih političnih strank.

Tudi novoizvoljenemu predsedniku bomo znova povedali, kakšnega predsednika si želimo.

Želimo si, da bo predsednik tak, kot bi predsednik moral biti. Zav-

zame naj držo moralne avtoritete, z jasnimi stališči do ključnih družbenih vprašanj. Predsednik si mora upati povedati, kaj je po njegovem prav in kaj ne, naj pa se ne trudi biti všečen vsem. Če predsednik noče biti moralna avtoriteta, kot je predsednik Pahor poudarjal med svojo volilno kampanjo, kaj pa potem sploh je?

Želimo si predsednika, ki ne enači izdajalcev slovenskega naroda s tistimi, ki so bili pripravljeni darovati največ, kar človek ima – svoje življenje – za obstoj svojega naroda.

Želimo predsednika, ki ne bo ize- načeval žrtev in krvnikov, ki ne bo postavljajl plošč z njihovimi imeni na iste spomenike in potem nanje zapisal »Ljubi Slovenci« (Karlovica). Kakšno sporočilo je to mlajšim generacijam, ki prihajajo za nami?

Želimo predsednika, ki ne bo z državniškimi častmi prekopaval ustašev, ki so v času druge svetovne vojne morili po Balkanu in pobili na stotine Slovencev v Jasenovcu.

Želimo predsednika, ki se bo kdaj poklonil tudi pobitim zavezniškim vojakom v ujetniškem taborišču v Mariboru.

Želimo predsednika, ki ne bo dopuščal vandalizma na spomenikih našega narodnoosvobodilnega boja. Stari predsednik je ob tem molčal.

Želimo predsednika, ki ne bo s pravnimi predstavami poskušal rehabilitirati izdajalcev svojega naroda. Želimo predsednika, ki se bo zavedal, da je »sprava« v resnici rehabilitacija izdajalcev, v prvi vrsti zločinca škofa Rožmana, ki ima zdaj oltarček v ljubljanski stolnici.

Želimo predsednika, ki dosledno spoštuje ustavo, ki v 7. členu govori o enakopravnosti vseh veroizpovedi, in bo kdaj odšel tudi k bogoslužju v džamijo.

Saj stari/novi predsednik želi biti predsednik vseh Slovencev, mar ne? ●

**SVOBODNA
BESEDA**

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen: Kdo je pravi zmagovalec volitev

Martin Premk: Sprava mora umreti

9 - 16: Aktualno

Stereotipi o slovenski NOB

Kako razumemo svobodo?

O začetku in koncu oktobrske revolucije

Počastili spomin na slovenske partizane na Kefaloniji

Obisk borčevske delegacije iz Črne gore

17: Pripoved

Anica Fortuna Drašer

18 - 19: V metežu zgodovine

70 let od smrti skrivnostnega »zapornika št. 7«

Z ranjenci iz Metlike v Pisarovino

22 – 24: Reportaže

Obletnica smrti Lojzeta Kebeta – Štefana

Trbovlje obiskal venezuelski veleposlanik

25 – 31: Dogodki

41: Knjiga

Friderik Hrast: Vse to sem doživel

Fotografija na naslovnici:

Slovesnost ob 99. obletnici konca prve svetovne vojne pri krnskih jezerih. (Foto: Jani Alič)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Milan Brglez na komemoraciji v Jasenovcu

Predsednik ZZB NOB Slovenije Tit Turnšek in generalni sekretar Aljaž Verhovnik sta se v soboto, 28. oktobra, na povabilo predsednika Državnega zbora RS dr. Milana Brgleza udeležila

komemoracije ob dnevu spomina na mrtve v koncentracijskem taborišču Jasenovac (Hrvaška). Poklon predsednika parlamenta pomeni do zdaj najvišji slovenski državniški obisk v času samostojne Slovenije v tem taborišču. Delegacijo sta pričakala veleposlanica RS na Hrvaškem dr. Smiljana Knez in ravnatelj spominskega območja Jasenovac Ivo Pejaković. V taborišču Jasenovac je med drugo svetovno vojno umrlo na desettisoče ljudi. Natančno število žrtev še vedno ni znano. Med žrtvami je bilo tudi 282 Slovencev, med njimi slovenski duhovniki, zato je protokol povabil tudi predstavnike celjske in mariborske škofije, vendar z njihove strani ni bilo prisotnih na komemoraciji.

ZZB NOB Slovenije

Rusko odlikovanje za Zorana Jankovića

Predsednik Ruske federacije Vladimir Vladimirovič Putin je na začetku novembra na slavnostnem sprejemu ob ruskem državnem prazniku, dnevu narodne enotnosti, ki se ga je udeležil celoten ruski vrh, v

Moskvi z redom prijateljstva odlikoval župana Mestne občine Ljubljana Zorana Jankovića za njegov prispevek h krepitvi slovensko-ruskih odnosov in k ohranjanju spomina na ruske in sovjetske vojake, ki so padli na slovenskem ozemlju v času prve in druge svetovne vojne. Predsednik Putin je odlikoval osem posameznikov iz petih držav – priznanje so dobili tudi ministrica Anja Kopac Mrak ter predstavniki iz Rusije, Srbije, Francije, Španije in Turčije. Red prijateljstva velja za eno najbolj častnih nagrad Rusije. Podeljuje se za izjemne zasluge, ki med drugim krepijo prijateljstvo in sodelovanje med Rusijo in drugimi narodi.

Vir: Mestna občina Ljubljana

Puškinov spomenik v Ljubljani

V Ljubljani so v Severnem parku ob Železni cesti na začetku meseca odkrili bronast doprni kip velikega ruskega pesnika, pisatelja in dramatika Aleksandra Sergejeviča Puškina.

To je prvi spomenik v Sloveniji, posvečen temu znamenitemu romantiku, ki po besedah ruskega veleposlanika Dokujja Zavgajeva v srcih številnih Slovencev živi že več generacij. Prireditev ob odkritju so pripravili Veleposlaništvo Rusije v Sloveniji, Mestna občina Ljubljana in Forum slovanskih kultur, po besedah ruskega veleposlanika pa tudi tako krepijo kulturno sodelovanje in prijateljstvo med Rusijo in Slovenijo.

Na prireditvi je s Puškinovo romanco nastopila nagrajena ruskih in mednarodnih natečajev ter vodja Agencije talentov Rudala Anna Mogutina, Puškinove pesmi v ruščini in slovenščini pa so recitali dijaki Gimnazije Poljane in Gimnazije Bežigrad.

Pesnik Aleksander Sergejevič Puškin, ki se je rodil leta 1799, umrl pa leta 1837, torej pred 180 leti, je v širši javnosti najbolj znan po svojem romanu v verzih Jevgenij Onegin.

Foto: Jožica Hribar

Maša za žrtve prve in druge svetovne vojne

Pater **Bogdan Knavs** je tudi letos konec oktobra v cerkvi svetega Jerneja v Šiški daroval mašo za vse padle v NOB in za vse žrtve prve in druge svetovne vojne. V svoji pridigi se je med drugim spomnil vseh umrlih v obeh vojnah: »Res je, mladost je tista, ki prevzame človeka in mu da moč za največja junaštva. Tako se tudi mi, dragi prijatelji in tovariši, danes spo-

minjamo vseh naših fantov, ki ležijo na soški fronti, mislimo na naše partizane, katerih številni grobovi so skriti po naših gozdovih, misel hiti k našim taboriščnikom, za katerih pepel ne vemo, kje je, mislimo pa tudi na vse naše civilno prebivalstvo, ki je tako hudo in krivično trpelo, ter na vse druge žrtve. Toda ta trenutek je v nas najbolj živ spomin na te, ki so prezgodaj umrli zaradi svojih idealov. Po večini so bili to mladi ljudje,

in če jih je bilo med njimi nekaj teh v zrelejših letih, so imeli vendar tudi oni mladostno srce: naši fantje, dekleta in moške so v sebi nosili ideale, zaradi katerih se je splačalo živeti, pa tudi umreti! Takšna velika ideala sta bila slovenska zemlja in slovenski jezik, ki izražata ljubezen in prijateljstvo, tovarištvo in človeško toplino. V našem, slovenskem jeziku si znamo povedati iskrene reči, lepe in grenke, radostne in boleče. V slovenskem jeziku ustvarjamo ozračje prijateljstva in tovarištva, v moči materinega jezika si tudi odpuščamo in pozabljamo na tisto, kar je prizadelo naše srce,« je med drugim dejal.

Foto: Franc Korotaj

Predstavitev knjige: Franc Ožbolt – Življenje in pesmi

Na začetku oktobra smo v Pokrajinskem muzeju v Kočevju ob prazniku Občine Kočevje predstavili knjigo z naslovom *Franc Ožbolt – življenje in pesmi* avtorja **Jadrana Ožbolta**, sina Franca Ožbolta. Knjiga je sestavljena iz očetovih spominov, predvsem pa iz njegovih osebnih zapisov, ki jih je sin zbral in uredil. Nastala je publikacija, iz katere je razvidno, da je na Franca Ožbolta v največji meri vplivalo predvojno in medvojno obdobje, ko je prišla svoboda, pa delovni zanos za graditev domovine. V tem obdobju je bil v polni meri vključen v neprizanesljiv boj za ureditev narodnostnega in socialnega vprašanja in za izgon okupatorjev, kar je pomenilo zastaviti svoje življenje. Franc Ožbolt je bil borec v partizanskih enotah in aktivist Osvobodilne fronte. A ni bil le aktivist OF, partizan in brigadir pri obnovi porušene domovine, ampak je pisal tudi pesmi, nekaj je celo uglasbenih. Naj omenim samo dve: Slovenski pionirji (pionirska himna) in Mojemu mestu (Kočevju), ki jo je na predstavitvi knjige zapel pevski zbor Svoboda iz Kočevja.

Poleg avtorja Jadrana Ožbolta, ki je opravil glavno delo, sta k izdaji knjige pripomogla tudi Vesna Jerbič Perko, direktorica

za natis knjige zbrali z donacijami, prispevki podjetij in občin, ki jih pokriva naše ZZB. Res nam je sredstva uspelo zbrati, zato se ob tej priložnosti vsem zahvaljujem za njihov prispevek.

Jože Oberstar; foto: Jasmin Rizvić

Urejen vhod v bunker na Drski

Bunker na Drski v Novem mestu je odslej lažje dostopen, saj sta na pobudo ZB NOB Drska Krajevna skupnost Drska in Me-

stna občina Novo mesto financirali ureditev dostopa in vstopa v bunker. Nekdanji nemški bunker iz druge svetovne vojne ima tako na obeh vseh vhodih novozgrajene betonske stopnice, vhodna vrata pa so konstrukcijsko izboljšana in obnovljena. Krajan, obiskovalci in šolska mladina si bodo lahko ob posebnih priložnostih ogledali notranjost zgodovinskega spomenika, prav tako pa bo bunker, ki je od lani dostopen tudi po pešpoti, lažje čistiti in vzdrževati.

ZB Drska

Divača: Obnovili spomenik

Člani krajevne skupnosti Divača so letos s pomočjo sredstev Občine Divača obnovili spomenik NOB na pokopališču v Divači. Spomenik je kmalu po osvoboditvi postavil Krajevni odbor zveze borcev, datum žal ni znan. Spomenik je postavljen v spomin vsem padlim borcem v NOB v času druge svetovne vojne 1941–1945. Na njem je vklesan verz: »Iz vaše krvi skovana svoboda, večna vam slava od roda do roda.«

Besedilo in foto: Nada Grandič

Popravek

V prejšnji številki Svobodne besede smo v članku Tri knjige v spomin na prelomne dogodke (stran 14 – 15), objavili napačno telefonsko številko, na kateri je mogoče naročiti knjige. Knjige, ki so posvečene 70. obletnici priključitve Primorske lahko naročite pri Območnem združenju borcev za vrednote NOB Nova Gorica, Kidričeva 9, 5000 Nova Gorica; telefonska številka 05/333-20-77

Jadran Ožbolt in Jože Oberstar

Pokrajinskega muzeja v Kočevju, in Aleš Škaper, ki je besedilo pripravil za tisk. Na predstavitvi je sodeloval Pevski zbor Svoboda iz Kočevja, zbrane pa je nagovoril tudi Predrag Baković, podžupan občine Kočevje.

Z izdajo omenjene knjige je ZZB NOB Kočevje izpolnila zastavljeni program za letos. Vanj smo napisali, da bomo sredstva

Jože Poglajen

Kdo je pravi zmagovalec volitev

Borutu Pahorju je pričakovano uspelo zagotoviti si še pet let službe, ki jo ima očitno najraje: biti predsednik države. A vse najbrž ne bo več tako, kot je bilo. Težko je sicer verjeti, da Pahor ne bo mandata nadaljeval v slogu spletne in televizijske samovšečnosti. Toda tretjega mandata ne bo, zato bo moral svoje obnašanje prilagoditi načrtom, kaj bo počel po decembru leta 2023. Takrat bo star 59 let in mu bo do pokojnine zmanjkalo kar nekaj let. Pahor si je trideset let delovne dobe prislužil izključno s političnimi funkcijami od strokovnega sodelavca in potem člana predsedstva Centralnega komiteja Zveze komunistov, poslanca, predsednika ZLSD (zdaj SD) do predsednika parlamenta, Evropskega poslanca, predsednika vlade ter na koncu predsednika republike. Od takega človeka bi tudi težko pričakovali, da se bo politično upokojil. Najverjetneje je, da se bo poskušal izstreliti v orbito elite Evropske unije in tako na koncu politične kariere vsaj potrojiti plačo in zraven še kaj po strani zaslužiti.

So pa tudi druge možnosti. Recimo, da po tistem, ko se je pred leti odpovedal lastni stranki, ustanovi stranko – SBP? Odvisno od ciljev bo Pahor torej prilagodil taktiko nastopanja, saj se navsezadnje za (morebitnega) visokega evropskega funkcionarja res ne spodobi kida-ti gnoja ali prazniti kant za smeti.

Pahorja je za predsednika tokrat izvolilo 22 odstotkov vseh volivcev, kar je za šest odstotnih točk manj kot pred petimi leti. Pahor je v petih letih torej izgubil več kot sto tisoč volivcev. Ali so ga Janševi volivci tokrat bojkotirali, tako ni zgolj retorično vprašanje. Popularnost mu je padla za tretjino, kar je gotovo njegov največji osebni poraz. Statistike še razkrivajo, da so glasove zanj oddale predvsem starejše ženske. Vendar je težko soditi, da je bila takšna odločitev sad njihovega razumskega premisleka o njegovih sposobnostih. Pahor jim je bil preprosto všeč, ker je – roko na srce – markantnejši in lepši od Šarca.

Če pa ostanemo pri bolj racionalnih argumentih, je treba priznati, da so Pahorjevi volivci imeli prav, kajti predsednikova vloga je predvsem v tem, da v tujini predstavlja državo, vse drugo pa je bolj ali manj politična megla. V tem pogledu je Pahor daleč bolj »kvalificiran«^o od svojega tekmeca, kamniškega župana, ki tovrstne »šole«^o nima. Za Pa-

horja pa velja, da bi denimo Žana Mahnič zlahka podučil, da se na diplomatski sprejem ne pride v pogrebni obleki s črno kravato. Navsezadnje je Wikipedija pod rubriko »nagrade in priznanja«^o omenila, da je Pahor dobil strokovnega viktoria za najbolj elegantno oblečeno medijsko osebnost leta 1997. To, da se zna obnašati na diplomatskem parketu, je, kar zadeva njegovo vnovično izvolitev za predsednika republike, tudi edini zadetek v polno.

Z nekoliko oguljeno frazo bi lahko rekli, da je moralni zmagovalec teh volitev Marjan Šarec. Politično popolnoma neznanega Kamničana je zgolj slabe tri odstotke ločilo od osvojitve protokolarno najvišje

državne funkcije. In kar je morda pomembnejše: Šarec si je v dobrih dveh mesecih volilne kampanje nabral veliko političnega kapitala in prav lahko se zgodi, da se bosta Pahor in Šarec čez dobrega pol leta gledala čez Gregorčičevo ulico, ki loči sedež vlade od pisarne predsednika republike. Šarec o tem, ali bo ustanovil stranko, ostaja skrivnosten. Je pa kar nekaj zgovornih namigov, da priložnosti, ki se mu ponuja, ne bo vrgel

stran. Glede njegove politične moči pa je vendarle treba biti previden, kajti presenetljivih 47 odstotkov glasov je zbral tudi zato, ker so ga ljudje volili, da bi se znebili Pahorja. Toda nekatere agencije, ki merijo politični utrip, so že ob koncu predsedniške kampanje prerokovale, da bi na parlamentarnih volitvah njegova stranka – ki jo mora še ustanoviti – dobila krepko čez 30 odstotkov glasov, kar bi Šarca posadilo na veliko pomembnejši in vplivnejši položaj predsednika vlade. Vprašanje, kdo je torej pravi zmagovalec volitev, je še odprto.

V prvem krogu volitev so bile črni peter agencije, ki so v svojih napovedih na podlagi merjenja javnega mnenja popolnoma zgrešile. Vse po vrsti so napovedovale Pahorjevo gladko zmago že v prvem krogu. Tokrat so volilni izid napovedale skoraj do decimalke natančno in s tem opravile popravni izpit iz verodostojnosti. A ta vtis so takoj pokvarile objave njihovih napovedi parlamentarnih volitev. Episcenter je za Delo razglasil, da bi za SD glasovalo 19,8 odstotka anketirancev, za SDS pa samo 13,8 odstotka. Na drugi strani agencija Persifal za Nova 24TV napoveduje, da bi na volitvah zmagala SDS s 15,8 odstotka, SD pa bi zbrala 11,2 odstotka.

Je kdo kaj rekel o stricah iz ozadja?

Martin Premk

Sprava mora umreti

Pičla zmaga starega-novega predsednika republike je gotovo tudi posledica njegovih »spravnih prizadevanj«, s katerimi se je zameril dokaj zajetni množici ljudi. Če je bila »sprava« v določenem zgodovinskem trenutku res mišljena kot plemenito dejanje, ki naj bi pomirila delitve iz druge svetovne vojne, je danes zamisel »sprave« nepotrebna, njeno »udejanjanje« pa sprevrženo in škodljivo.

Kdo pa pravzaprav sploh še potrebuje »spravo« in kdo naj se sploh s kom »spravi«? Še živi borci, ki so se bojevali med drugo svetovno vojno za svobodo, po sedemdesetih letih ne potrebujejo prav nobene »sprave« z okupatorji ali izdajalci. Še posebno ne take, ki bi pripadnike zavezniške vojske enačila s pripadniki okupatorskih fašističnih in nacističnih vojsk.

Mlajše generacije, rojene po drugi svetovni vojni, prav tako ne potrebujejo nobene »sprave« polnih sedemdeset let po zmagi nad fašizmom. »Sprava« je le še želja politike, žal skoraj večine naše politike, ki nas z njo skoraj vsakodnevno posiljuje. Predvsem si »spravo« želijo na klero-buržujski desnici, ker bi z njo radi izenačili partizanski in domobranski boj v okviru nekakšne »državljanske vojne«. Potem pa partizanski boj še razglasili za zločinskega, čeprav sami vseh nešteti zločinov in narodne izdaje svojih domobrancev niso nikdar niti obžalovali, kaj šele da bi se zanje kdo opravičil! »Sprava« je še vedno več kot dobrodošla tudi buržujski levici, saj je vedno pripravna za mešanje megle in za odvratanje pozornosti ljudi od resničnih težav. Poleg tega naj bi bilo zavzemanje za »spravo« združevalno in povezovalno, česar naj bi si želel vsak politik, ki se seveda bojuje le za blaginjo ljudi. A žal se večina politikov pri nas bojuje le zase in za svoje ugodnosti in »spravna prizadevanja« uporablja le za podžiganje novih delitev in za ustvarjanje novih sovraštev. Če bi bilo politiki (in sredstvom javnega obveščanja kot podaljšani roki politike) res do pomiritve delitev iz druge svetovne vojne, potem bi morala vsem ljudem ponuditi resnico in dejstva.

Tako pa nam ponujajo zgodbe o »tisočih žensk in dojenčkov v Hudi jami«, in ko se to pokaže za laž, pa kot da se ni nič zgodilo. Če bi bilo komu iz politike res do pomiritve delitev iz druge svetovne vojne, bi

takšno zlorabo mrtvih obsodil, tako pa jim je verjetno ljubše, če stokrat ponovljena laž na koncu še postane resnica. Če bi bilo komu od politikov res do umirjanja delitev iz druge svetovne vojne, bi dvignili glas proti objavam v časopisih ali na televizijah, kjer z ostudnimi izmišljenimi zgodbicami delajo vse, da bi čim bolj umazali partizanski boj. Nihče iz politike še ni povzdignil glasu proti potvarjanju ali zlorabljanju zgodovine ravno zato, ker se to počne prav v politične namene.

V politične namene je bil ustanovljen tudi nepotrebni »študijski center za spravo«. Deluje že več kot deset let, a zaradi njega nismo nič bliže kakršni koli »spravi« ali preseganju delitev iz zgodovine. Čeprav

je bil ustanovljen za »preučevanje totalitarističnih režimov«, ni niti enkrat raziskoval ničesar o slovenskem fašizmu ali katoliški inkviziciji. Delo centra je le blatenje partizanskega boja in brisanje domobranske krivde. Lahko bi se že pokazal junak, ki bi zahteval ukinitve tega centra za potvarjanje zgodovine ali pa od direktorice centra zahteval,

naj vsaj dokaže, koliko smo že bliže »spravi« oziroma kakšno korist ima družba od tega centra. Če bi bila naša politika dosledna, bi tak center že davno ukinila.

A kot je pokazala klavrna udeležba na predsedniških volitvah, postaja politika vedno bolj sama sebi namen. Vsa »spravna prizadevanja« do zdaj očitno niso posebno navdušila širokega kroga ljudi. »Sprava« očitno umira, na nas pa je, da tej ubogi spaki pomagamo, da čim prej zapusti ta svet. To se lahko naredi z nenehnim ponavljanjem resnice o drugi svetovni vojni in z doslednim bojem proti lažem, s katerimi nas vsak dan zasipajo. Da bo nekoč vendarle vsem jasno, da so se med drugo svetovno vojno edinole partizani bojevali na zavezniški strani za svobodo in lepše življenje. Ter da jih je bilo desetkrat več kot raznih domobrancev, ki so se bojevali za nacizem, in to celo pod zločinsko organizacijo SS. Da nihče ne bi smel častiti tistega, ki se je skupaj z okupatorjem bojeval proti lastnemu narodu, je tudi povsem jasno in preprosto dejstvo. Tega pa nikakor in na noben način ni mogoče »spraviti« skupaj, zato naj ne bo nikogar sram vsakomur na glas povedati: sprava je mrtva.

KOMENTAR

Zakaj, kako in kdo je prodajal Slovenijo

dr. France Križanič

Finančna in gospodarska kriza je bila v letih 2008 in 2009 očitno dovolj močna, da je sprožila enako kopičenje zla, kot se je to zgodilo po veliki gospodarski krizi v tridesetih letih 20. stoletja. Slovenija se je v tem obdobju (natančneje od zamenjave socialdemokratske koalicijske vlade februarja leta 2012 naprej) soočila s »strukturnimi«, ki so vodile projekt, v katerem je morala naša država razprodajati (pod knjižno vrednostjo) razvojno intenzivna ali pa s pomočjo dobavne in prodajne verige s preostalim delom gospodarstva močno prepletena podjetja. Te »strukture« so iz tujine delile tako imenovana »obvezna mnenja« in izvajale lobistične pritiske, v Sloveniji pa so tem mnenjem pritrjevali ter popuščali pritiskom. Omenjene strukture so bile po svojih osnovnih motivih tako rekoč enake različnim oblikam fašizma iz tridesetih let prejšnjega stoletja. Vodila jih je želja po moči, oblasti in denarju.

Kaj se je zgodilo in kako je potekalo?

Vzrok za zadnjo finančno in gospodarsko krizo je bil finančni: napihnjenost vrednosti kapitala na trgih nepremičnin, delnic in kreditov ter stečaj ene od sistemskih bank – Lehman Brothers, ki ji ameriška država ni priskočila na pomoč. V obdobju izjemnega razvoja komunikacij, vpliva pričakovanj in medsebojne odvisnosti je finančna kriza v enem mesecu (od sredine septembra do oktobra leta 2008) zajela ves svet in prešla v globoko recesijo. Odziv ekonomskih politik je bil hiter in učinkovit: z javnimi sredstvi so zaščitile obstoj bank in z javnofinančnimi primanjkljaji povečale povpraševanje. Pri tem so bile na svetovni ravni povezane v G20, na evropski ravni pa v Evropsko unijo.

Po obnovitvi gospodarske rasti je ostal znatno povečan javnofinančni dolg. Ta je zaradi specifičnega institucionalnega okvirja privedel do javnofinančne krize v evrskem območju. Evropska centralna banka namreč ne more delovati kot kreditor na zadnji ravni. To pomeni, da države članice evrskega območja in banke v teh državah ne morejo pričakovati neomejenih in brezpogojnih kreditov lastne centralne banke. Razmere so postale podobne kot v obdobju, ko je količino denarja v obtoku uravnavala ponudba zlata in srebra. Težave pri financiranju javnofinančnega primanjkljaja, nastalega v procesu odpravljanja finančne in gospodarske krize, so vodile v specifično krizo zaupanja v stabilnost gospodarstva v državah evrskega območja.

Slovenija je pred krizo storila dve veliki ekonomsko-politični napaki. Prva je bila povečanje bruto zunanjega dolga na narodnogospodarski ravni s 15 na 39 milijard evrov, druga pa davčna reforma, uvedena leta 2005 in 2007 z 2,5 odstotka BDP izpada javnofinančnih prihodkov na leto. Ekonomska politika socialdemokratske koalicijske vlade je od leta 2009 do 2011 krizo odpravila in postavila temelje za stabilno gospodarsko rast, temelječo na povečevanju izvoza, a je na koncu njenega mandata ostal javnofinančni primanjkljaj nad pred-

pisano ravno treh odstotkov BDP (Pakt stabilnosti in rasti). To je bilo dovolj, da se je sprožil napad.

Že v uničevanje ugleda socialdemokratske koalicijske vlade je bilo očitno vloženih precej sredstev. Ljudje, ki so jo zamenjali, pa so povzročili vnovični upad slovenskega BDP in izgubo delovnih mest. Pri tem so javni dolg povečali za dodatnih 12 milijard evrov nad ravno, potrebno za financiranje tekočega javnofinančnega primanjkljaja. Večina teh sredstev je bila plasirana v banke, ki so postale iz velikih neto dolžnic do tujine v letu 2014 neto upnice do tujine, obenem pa so zmanjševale kredite gospodarstvu. Tista podjetja, ki so se znašla v likvidnostnih težavah, so banke poceni prodale. Država je obenem prodajala svoje deleže tudi tam, kjer teh težav ni bilo. Če bi projekt potekal do konca, bi se končal z velikim eksodusom (izseljevanjem)

Če bi projekt potekal do konca, bi se končal z velikim eksodusom (izseljevanjem) prebivalcev Slovenije, nekaj podobnega kot v letih od 1880 do 1910. Obotavljaje, a vendarle so ga zaustavili nosilci slovenske ekonomske politike po septembru leta 2014.

prebivalcev Slovenije, nekaj podobnega kot v letih od 1880 do 1910. Obotavljaje, a vendarle so ga zaustavili nosilci slovenske ekonomske politike po septembru leta 2014.

Vprašamo se lahko, kakšni so bili motivi nosilcev ekonomske politike v letih od 2012 do 2014 (izvirali so iz Slovenske demokratske stranke in iz Pozitivne Slovenije). Lahko da je bil v ozadju kakšen ekonomsko-teoretični koncept (torej neke vrste naivnost) ali pa je šlo preprosto za popuščanje izsiljevanju določenih vplivnih krogov iz tujine (torej za plahost, bojzljivost, pretirano previdnost, da se ne izrazim bolj naravnost), morda pa celo za pričakovanje različnih oblik materialne koristi (denar ali pa položaj pri nas oziroma v tujini). »Naivneži« so državne deleže v podjetjih prodajali v veri, da bodo novi gospodarji v skladu z zakonom trga (v devetnajstem stoletju ga je zagovarjal francoski ekonomist Jean-Baptiste Say, pravi pa, da je trg vedno v ravnotežju) poslovali učinkovito, kar bo vplivalo na povečanje blaginje. »Bojzljivci« so popuščali pritiskom tujih vplivnih krogov, ker so v tem videli možnosti za nadaljevanje svoje kariere, »koristolovci« pa so v prodaji pričakovali in nato dobili vir legaliziranih provizij ali pa dobro plačane položaje v finančnem sektorju.

Stereotipi o slovenskem narodnoosvobodilnem boju

Kolaboracija ali skrb za usodo naroda

»Tisti, ki omalovažujejo narodnoosvobodilni boj, skušajo s stereotipi spremeniti zgodovinsko resnico, češ da so bila dejstva drugačna, kot jih je do leta 1991 prikazovalo uradno zgodovino. Gre za šest stereotipov: da je na Slovenskem divjala državljanska vojna, kolaboracija se želi prikazati kot skrb za usodo naroda, narodnoosvobodilni boj pa kot nelegitimska komunistična revolucija. Osvobodilna fronta naj bi bila komunistična prevara, domobranci naj bi bili uradna slovenska vojska, šesti stereotip nastaja ob vprašanju narodne sprave,« je v okviru poznojesenskega tradicionalnega cikla predavanj iz slovenske zgodovine na temo NOB v Mariboru dejal dr. Marjan Žnidarič, predsednik Združenja borcev za vrednote NOB Maribor, zgodovinar in dober poznavalec NOB na Slovenskem.

Kako opraviti s temi stereotipi? »Veliko stvari bi morali spremeniti v učnih načrtih v šolah, saj je mnogo pomembnih dejstev izpuščenih ali zamolčanih. Nihče ne želi preganjati čarovnic, a poražence in zmagovalce je treba predstaviti v pravi luči. Če bi zmagala nacizem in fašizem, Slovencev danes ne bi bilo več,« je poudaril dr. Marjan Žnidarič.

Spomenik ničesar ne rešuje

Odgovor na vprašanje iz občinstva, zakaj so »generali« na poraženi strani do konca vztrajali v »zmoti«, čeprav so vedeli, da so na napačni strani, je preprost. »Številni so zmoto pravočasno sprevideli, drugi ne. Številne je bilo sram priznati napako, če upoštevamo leto 1944, ko je že postalo jasno, da Nemci ne bodo zmagali, a so vztrajali v upanju, da se bodo že nekako rešili. Skrbi za usodo naroda, ki je plačal najvišjo ceno, pri tem ni mogoče prepoznati,« je jasen Marjan Žnidarič, ki je oster kritik spomenika sprave v prestolnici.

»Spomenik je nepotreben, ker ničesar ne rešuje. Dobili smo ga v neprimeren trenutku, ko je o tej temi v političnih krogih še precej nejasnosti, čas pa bo pokazal, kakšen pomen ima s svojima dvema stebroma. Spomenik je ta vprašanja še bolj zapletel, saj sprave ni mogoče doseči s prisilo. Ta mora biti v ljudeh, da skušajo živeti z zgodovinskimi dejstvi, a da s tem ne obremenjujejo mladih generacij. Pri nas spravo ovirajo nekateri politiki in zavedati se moramo,

Dr. Marjan Žnidarič:

»Spomenik sprave je nepotreben, ker ničesar ne rešuje.«

da politika povzroča vojne, ne navadni ljudje,« opozarja Marjan Žnidarič.

Lažna skrb za usodo naroda

Ali je bila kolaboracija z okupatorjem resnično usmerjena v skrb za usodo naroda? »Gre tudi za status domobranstva, ki ga želijo nekateri prikazati kot boj za slovensko državo in za slovenski narod, pa niso proti okupatorju izstrelili niti

enega strela. Nasprotno: iz njihove pri-sege okupatorju je razvidno, da so tvorili rezervne enote v službi okupatorja. To so najbolj tipični stereotipi iz ust nekatereh politikov na temo NOB in revolucije. Ta je bila povsem na koncu socialistična, v svojem bistvu pa je bila narodna in socialna revolucija, saj je šlo za osvoboditev izpod okupatorja in za vzpostavitev demokratične ljudske oblasti,« je v razmišljanju o pomenu narodnoosvobodilnega boja za nastanek slovenske države poudaril dr. Marjan Žnidarič.

Kolaboracijo njeni zagovorniki upravičujejo kot skrb za usodo naroda. Avtentični zgodovinski viri potrjujejo nesporno dejstvo, pravi Marjan Žnidarič: »Slovenski osvobodilni boj, med katerim so bili položeni temelji slovenske države leta 1991, je bil visoko moralno in nacionalno nujno dejanje, zato tudi legalno in legitimno dejanje. Kot takšno nesporno pomeni vrh v dosednji slovenski zgodovini. Kolaboracija z okupatorjem in bojevanje proti osvobodilnemu gibanju lastnega naroda sta greha, ki ju ni mogoče nikakor, sploh pa ne zgodovinsko upravičiti.«

Državlanske vojne ni bilo

Po letu 1991, ko nekateri želijo zgodovino pisati na novo, si prizadeva del politične elite kolaboracijo kot boj proti komunistom prikazati kot državljansko vojno. »Državljska vojna je po definiciji obračun dveh nasprotujočih si družbenih skupin znotraj države za doseg določenih političnih ali gospodarskih ciljev. V skrajnem primeru bi lahko kolaboracijo na Slovenskem označili kvečjemu za bratomorno vojno. Ker pa so se kolaboranti bojevali za pravice tuje države, o državljanski vojni na Slovenskem v letih 1941–1945 ne moremo govoriti. Posamezni elementi takšnega spopada v nekaterih slovenskih pokrajinah pa so bili posledica očitne kolaboracije dela slovenske politične elite z okupatorjem,« je dejal Marjan Žnidarič. Ta je imela vse možnosti, pa ni ukrepala, da bi zaščitila svoj narod. Stereotip o nelegitimsnosti komunistične revolucije pade z dejstvom, da so se osvobodilnemu boju pridružili tako verujoči kot neverujoči, liberalci, klerikalci in komunisti. Odločilna razlika med njimi je bila le, kako doseči osvoboditev. In o OF kot komunistični prevari Marjan Žnidarič pravi: »OF je zapolnila prazen politični prostor, saj se je takratna politična elita odločila za politiko čakanja.« ●

A.K.

Okrogla miza na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, 2. del

Kako razumemo svobodo?

Na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, ki je konec septembra potekal v Ljubljani, je ZZB za vrednote NOB Slovenije pripravila okroglo mizo, na kateri so ugledni gostje skušali odgovoriti na vprašanje, ali smo še svobodni in kaj nam pomeni svoboda. Tokrat objavljamo prispevke Zore Konjajev in Ljuba Bavcona, ki sta bila med govorniki, ter razpravo Marka Vrhunca.

Zora Konjajev: Kako smo razumeli svobodo, ko se je narod uprl?

Najbolj vroča želja po svobodi se porodi, ko jo izgubiš, predvsem če si prepričan, da si jo izgubil za vselej. To se je nam Slovencem zgodilo aprila leta 1941 po kapitulaciji Jugoslavije in razkosanju tedanje Dravske banovine med tri okupatorje. Obšli so nas sram, občutek ponižanja, strah pred krutim zavojevalcem in obup, saj ni bilo nikakršne možnosti, da bi nam kdo pomagal in bi si vrnil svobodo.

Že od leta 1938 si je Hitler priključil Avstrijo, razkosal Češko, leta 1939 je z bliskovito vojno uničil Poljsko, zavzel Norveško, Dansko, Nizozemsko, Belgijo in Francijo. Anglija je doživljala strahovite bombne napade, Sovjetska zveza je v veliko razočaranje vseh, ki so pričakovali, da se bo spopadla z nacisti, z njimi sklenila celo pogodbo o nenapadanju. V tem razpoloženju teme in obupa, ki je viselo nad Evropo, je pri nas nastopila OF, politična pluralistična in edina organizatorica boja proti okupatorju in njihovim sodelavcem. V njeni prvi temeljni točki je bil boj za svobodo. In tedaj smo prvič pomislili, da je svoboda sicer daleč in težko dosegljiva, vendar morda le ni za vedno izgubljena. Naenkrat se je narod zbudil, se odpovedal stoletni pokorščini tujim narodom, se preobrazil in vzel usodo v svoje roke. Izjemne človeške lastnosti so pomagale v boju v izrednih razmerah partizanskega vojskovanja: solidarnost, tovarištvo, pogum, požrtvovalnost in neslutena humanost pri ravnanju z ranjenci. Sijajna organizacija Osvobodilne fronte, ki je štela tudi do 100.000 članov in je imela podporo večine prebivalstva vseh slojev, je počasi z bojem izpolnjevala obljube o prihodnji svobodi in socialno pravičnejši družbi.

Vojaški uspehi gverilskega načina vojskovanja, ki mu okupator ni bil kos, so v nas vedno bolj krepili vero v

končno svobodo, pridobljeno z lastnimi silami. Politična moč Osvobodilne fronte je nenehno naraščala in od novembra 1943 je bilo v Beli krajini oblikovano osvobojevano ozemlje, kjer se je v poslednjih dveh letih vojne oblikovala slovenska državnost. Vrhovni organ OF SNOS s predsedstvom in s svojimi odseki s sedežem v Črnomlju je bil organ z izvršilno, zakonodajno in sodno oblastjo.

Na osvobojenem ozemlju smo se srečali s svobodo, saj se je življenje po delovanju organov normaliziralo, organizirani so bili zdravstvo, šolstvo, gospodarstvo, kultura, ustanovile so se pomembne ustanove, znanstveni inštitut, denarni zavod, Slovensko narodno gledališče, Radio Osvobodilna fronta, lutkovno gledališče, izredno sta se razmahnila tisk in kultura v vseh oblikah in za vse plasti prebivalstva. Zgodila se je prava kulturna prenova slovenskega naroda. Svobodo smo začutile tudi ženske, saj se je naše stanje v družbi močno spremenilo. Bile smo enakopravne, zasedale smo lahko najvišje politične, upravne in strokovne položaje, predvsem pa smo prvič v zgodovini našega naroda dobile volilno pravico.

Svoboda na osvobojenem ozemlju je bila navdušujoča, ker je bila vzorec prihodnje ureditve Slovenije, vendar zagrenjena, saj preostala Slovenija še ni bila svobodna in si je sovražnik ves čas prizadeval, da bi vdrl na osvobojevano ozemlje in ga uničil. Nato se je vojna za Slovenijo končala teden dni pozneje kot za Evropo, saj so se še teden dni bili boji, ker se je več 100.000 vojnih zločincev valilo čez naše ozemlje proti Avstriji in nekateri niso hoteli odložiti orožja. Dočakali smo svobodo, izbojevano z lastnimi silami. Občutek sreče je bil neprekosljiv, dokler nismo spoštljivo in s hvaležnostjo pomislili na žrtve, ki so nam omogočile svobodo in to srečo.

Dr. Zora Konjajev je upokojena zdravnica, udeleženka NOB in častna občanka Ljubljane.

Ljubo Bavcon: Ali smo še svobodni ...?

Že naslov pogovora napeljuje k odgovoru: res je, da nismo več svobodni, vsaj ne tako, kot smo si svobodo nekoč predstavljali. Kot nam pripovedujejo poznavalci sodobne komunikacijske tehnologije, med njimi še posebno prof.

Številni poslušalci so pozorno poslušali razpravo o tem, ali smo še svobodni. (Foto: Mitja Tomažič)

Renata Salecl, smo vse manj svobodni predvsem kot potrošniki, pa tudi kot politična bitja, kot volivci, kot dokazuje izvolitev Donalda Trumpa za predsednika ZDA. Bojim se, da se današnji globalizirani svet vse bolj odmika od ideala svobodnega človeškega bitja, kakor so ga zapisali Združeni narodi leta 1948 v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah, kot bitja, ki na podlagi dostojanstva, lastnega vsem članom človeške družbe, uživa državljske in politične svoboščine, je prosto strahu in revščine ter tako in zato uživa tudi svoje ekonomske, socialne in kulturne pravice.

Tako, morda z manj izbranimi besedami, smo si svobodo predstavljali tudi udeleženci narodnoosvobodilnega gibanja, tako partizani in aktivisti Osvobodilne fronte kakor tudi vsi tisti, ki smo čas vojne v celoti ali deloma preživljali v okupatorskih koncentracijskih taboriščih in jetnišnicah, ter izgnanci, ki so na konec vojne, osvoboditev in vrnitev na

svoje požgane domove čakali v tujini. Dovolite mi, da o povojnem, za svobodo in človečnost temnem času v tej zvezi ne rečem kaj več. Toda po letu 1950, ko smo streznjeni po napadu stalinističnega Informbiroja začeli svojo originalno pot gospodarske demokracije pod geslom Tovarne delavcem in politične demokratizacije pod geslom Samoupravljanje, smo se iz leta v leto s koraki naprej in tudi s koraki nazaj vendarle vsaj po malem približevali prej opisane- mu idealu svobodnega človeškega bitja. Ta poskus iskanja tretje poti med liberalno kapitalistično in avtoritarno socialistično potjo, kot vemo, ni bil uspe-

šen in ni mogel biti uspešen v tedanjih svetovnih in tudi domačih okoliščinah. Je pa zdaj, po več kot dvajsetih letih iz dneva v dan bolj grenkih izkušenj z neoliberalistično varianto kapitalizma, zapustil nekaj nostalgčnih spominov vsaj pri vseh tistih, ki smo poskus tretje poti doživeli. Spominov na dobro delovanje zdravstva, šolstva, socialno varnost in celo kulturo, kar so nam zavidali številni razgledani ljudje po svetu, kljub hkratnim očitkom o avtoritarnem režimu, posebno na področju omejene svobode misli in medijev in še posebno na področju organiziranja političnih strank.

Organizatorji današnje okrogle mize so poleg odgovora na vprašanje, ali smo še svobodni, zapisali tudi, da bomo sodelovali ljudje, ki da vemo, kje je izhod iz zagat z našo svobodo in svoboščinami. Sam se žal ne prištevam med vedeže, le razmišljam, morda tudi zaradi svojih poznih let, ali bi nekoč začeta zamisel na družbeni lastnini utemeljenega samoupravnega socializma, zdaj seveda popravljena z obilico izkušenj in spoznanj, morda bila prava, seveda dolgo-

ročna usmeritev. Sprašujem sebe in vas, ali bi ta zamisel mogla počasi angažirati vse večje število ljudi, ki so zdaj zaradi razmer, v katerih živijo, in popolne brezperspektivnosti apatični, brezbrizni in družbeno pasivni. Kaj pa, če so preprosta in udarna gesla, ki s skrajne desnice zapeljujejo jezne ljudi na robu eksistence, zanje bolj privlačna od tistih, ki vabijo, da bi po mirni, nenasilni, demokratični, a seveda počasni poti korak za korakom spreminjali družbene razmere tako, da bi Slovenija zares postala pravna in socialna država, kot piše v ustavi?

Ne vem, ali je prepad med kapitalistično in socialistično družbeno ureditvijo sploh mogoče premostiti s povedano zamisljo ali s kakšno drugo, a nenasilno metodo. Toda če to ne bo mogoče, potem se bojim, da bodo razočarane in jezne množice postale žrtev tistih, ki krhkost demokracije in dane politične svoboščine zlorablajo za to, da bi se polastili oblasti in en avtoritativni režim zamenjali z drugim, na videz drugačne politične barve. Kako to gre, je razvidno iz dogajanj na Madžarskem in Poljskem z napadom na neodvisnost sodstva, celo ustavnega, in z omejevanjem svobode medijev, da o vseh drugih napadih na človekovo svobodo in njene posamezne sestavine ne ponavljam, kar so povedali govorniki pred menoj. Seveda pa se mi zdi jasno, da bi se morali mi vsi vztrajno in vsak dan upirati tem pojavom, ob vsakem primeru kršitve katere koli človekove pravice ali svoboščine na eni strani, na drugi pa prav tako vztrajno in potrpežljivo vnašati v družbo vrednote socialistične solidarnosti, socialne pravičnosti in varnosti ter soodgovornosti vsakogar za usodo skupnosti. Pasivnost, brezbriznost in apatičnost so najbolj pognojena tla za rast in razrast neonacifašističnih gibanj, ki so po mojem prepričanju najresnejša grožnja naši svobodi.

Dr. Ljubo Bavcon je zaslužni profesor Univerze v Ljubljani in član Sveta ZZB NOB Slovenije.

Marko Vrhunec: **Razmere so se temeljito spremenile**

Okvir naše razprave nam dovoljuje samo zgoščen odgovor na postavljeno vprašanje. Prav gotovo časov druge svetovne vojne in našega partizanskega boja za preživetje in svobodo, ko je nacifašizem svobodo popolnoma poteptal, ne moremo primerjati z današnjim stanjem demokracije in svobode, vendar je prav, da te čase oživljamo kot zgodovinsko

izkušnjo. Kajti svoboda ni dana enkrat za vselej in zanjo se je tudi danes treba borovati, ker jo v procesih globalizma in pluralizma ogrožajo številne nevarnosti.

Med njimi je na prvem mestu sedanja nepravilna mednarodna politična in gospodarska ureditev, v kateri prevladujejo nerešeni problemi preživetja ljudi, velikih razlik v razvitosti, siromaštva, nezaposlenosti ter neoliberalistična politika kapitalizma, ki svetovno bogastvo deli v razmerju 1 : 99.

Na drugem mestu svobodo ogrožajo številne lokalne vojne, terorizem, begunstvo, verski konflikti, brezpravnost, neenakopravnost in širjenje nasilja. Na

ZZB NOB Slovenije se je na festivalu tudi tokrat predstavilo s svojim razstavnim prostorom. (Foto: Mitja Tomažič)

tretjem mestu je svoboda ogrožena zaradi vse bolj katastrofalnih podnebnih pojavov in onesnaževanja Zemlje.

Četrty: temeljito se je spremenila mednarodna konstelacija sil in odnosov, nastajajo nova, velika središča moči in skupnosti. Med njimi najbolj ogroža svobodo vojno-industrijski kompleks oboroževanja. Evropska unija je urejena tako, da zahteva prenos 70 odstotkov suverenosti na centralo v Bruselj, in z ogromnim aparatom birokratsko omejuje svobodno delovanje posameznih držav.

Zato je naš odgovor na postavljeno vprašanje, ali smo danes še svobodni: svobodni smo le relativno in sami odločamo le omejeno. Zato moramo ohraniti samozavest in se upreti nesvobodi in zlu, kot smo se partizani. ●

Marko Vrhunec je partizan, povojni diplomat, dolgoletni vodja Titovega kabineta in član Sveta ZZB NOB Slovenije.

O začetku in koncu oktobrske revolucije

Otroške bolezní revolucije in precepljenost

To ni obletnica – obletnica je ritual obujanja preteklosti, ki še naprej poživlja sedanost. Med nami in velikim oktobrom so se nakopičila rdeča vnebovzvetja in črno izganjanje hudiča. Stota obletnica je koncentrirana osuplost: ne vemo, kaj obujati. Od tod vodi pot le še v novično raziskovanje in k novim ubeseditvam.

// BESEDILO: Lev Kreft

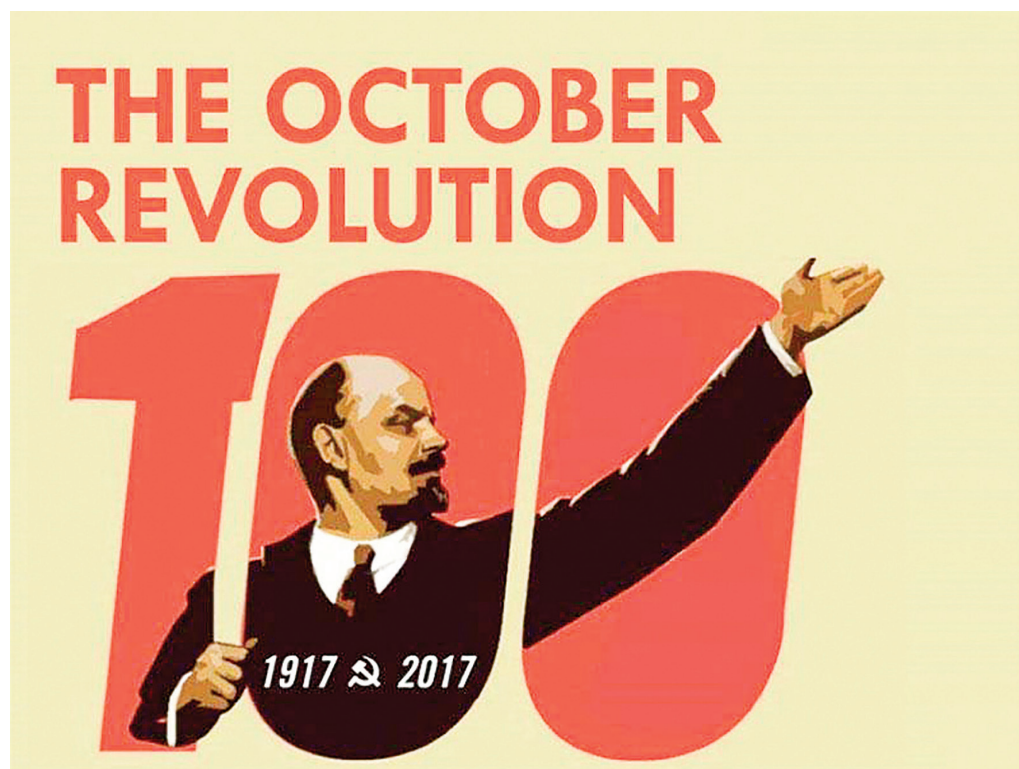
Stota obletnica oktobrske revolucije 7. novembra je posledica igre dveh koledarjev – po starem ruskem merjenju časa je bil Zimski dvorec napaden 25. oktobra. To je bila zmaga. Kdaj pa se je revolucija začela in kdaj se je končala? Februarska revolucija je zmagala na ramenih istih množic kot oktobrska, vendar si vlada Kerenskega, ki je prevzela oblast, ni upala izpolniti niti ene od najbolj žgočih zahtev: mir, zemlja in kruh! Zato lahko za začetek revolucije štejemo kar 8. marec 1917, saj so na delavski dan žensk delavke v Sankt Peterburgu demonstrirale prav za te zahteve, pridružili pa so se jim tudi delavci in vojaki. Car Nikolaj je sicer odstopil šele teden dni pozneje, a ne glede na to je bila že »februarska« revolucija – komunistična, sovjetska.

Kdaj pa se je revolucija končala? Nekje med letoma 1920 in 1921, ko je uplahnilo upanje, da bo revolucija zmagala v evropskem središču kapitalizma, ko je bila z zmago nove oblasti končana državljanska vojna, ko je bila sprejeta nova gospodarska politika in ko je bil krvavo zadušen kronštatski upor. V Kronštatu sta se med seboj spopadli vladavina svetov in partijska vladavina. V teh dveh letih je bila izpeljana popolna podreditev vseh revolucionarnih jeder revolucije partijsko-državni hierarhiji, vključno z odvzemom avtonomije Proletkultu (organizaciji za ustvarjanje nove proletarske kulture), pri katerem je delovala umetniška avantgarda. V mednarodnih okvirih pa lahko za konec revolucionarnega vala štejemo prve spopade in razhajanja v Komunistični internacionali na drugem (1920) in tretjem (1921) kongresu.

Komunistična internacionala

Komunistična internacionala je bila ustanovljena marca leta 1919 v Moskvi. O tem, kako se lotiti revolucije na Zahodu, je tekla trda in žolčna razprava na drugem (od 23. julija do 7. avgusta 1920) in tretjem (od 22. junija do 12. julija 1921) kongresu internacionala v Moskvi. Drugi je bil sklican v optimistični atmosferi,

Na drugem kongresu je bilo glavno gradivo Leninov spis *Levičarstvo – otroška bolezen komunizma*, s katerim je pobijal poglede levih komunistov, ker naj bi hoteli revolucijo takoj in sami, brez socialdemokratskih in sindikalnih zaveznikov, čeprav so bile množice še pri njih. Delo je bilo napisano in objavljeno leta 1920 v štirih jezikih (ruskem, angleškem, nemškem in francoskem) prav zato, da bi ga delegati kongresa imeli pred seboj. Sam Lenin je bil na drugem kongresu gonilna sila, pripravil je tudi večino drugih gradiv za razpravo in se kongresu temeljito posvetil z enim samim namenom: da bi njegovi pogledi zmagali. Tega je bil že vajen: skoraj v vseh ključnih trenutkih je bil tudi med boljševiki v manjšini, včasih prav

ko je kazalo, da bo v Nemčiji obramba pred desničarskim pučem potegnila delavstvo v revolucijo, in ko je Rdeča armada na poljski napad na Ukrajino odgovorila z uspešnim pohodom skoraj do Varšave. Bi se ruska in nemška revolucija lahko na tleh Poljske med seboj neposredno povezali v uspešno svetovno revolucijo? Namesto tega se je zaustavil revolucionarni proces v Nemčiji in je bila poražena Rdeča armada.

osamljen, in le s spretnim in zvijačnim manevriranjem je uveljavljal svoj prav. Njegovi pogledi o levičarstvu kot otroški bolezni so bili še vedno v središču tudi na tretjem kongresu. V povsem spremenjenem položaju (revolucije na Zahodu ne bo, sovjetsko Rusijo bo treba ohraniti sredi sovražnega sveta) pa Lenin na kongresu ni več intenzivno sodeloval. Za internacionalo so bili odgovorni drugi (Zinovjev, Kamenjev, Radek ...).

Lenin je zares vskočil le enkrat, in tedaj spet zato, da je uveljavil kritiko levičarstva proti nizozemski delegatki Henrietti Roland Holst. Šlo je – vsaj po njegovem prepričanju – za ključno vprašanje nadaljnega delovanja komunistov kot najdoločnejšega dela svetovnega delavskega gibanja. O tem pričajo tudi zapiski in izjave iz časa, ko je njegov duh že počasi usihal. Dve stvari sta ga preganjali do obsedenosti: poraziti levičarstvo in odstraniti proletkultovce. Če drugega ne, to navaja na misel o sorodstvenem razmerju med dvema pojavoma, od katerih je prvi vztrajal pri avtonomiji sovjetov, drugi pa pri avtonomiji proletarske kulture, ki mora biti neodvisna tako od podedovane meščanske kulture kot tudi od državnih in partijskih oblastnih struktur. Za to je šlo Leninu: za podreditve, za »jedinonačalje«, kot so temu tedaj rekli: samo eden ima lahko oblast v rokah, vsi drugi so mu podrejeni. In ta eden je komunistična partija, njej je podrejen državni aparat, državnemu aparatu pa so podrejeni vsi drugi. Tako kot so zahteve po miru, zemlji in kruhu začetek revolucije, je uveljavitev tega tipa oblasti konec revolucije.

Konkretno kominternsko jabolko spora je bilo sodelovanje komunistov s socialnimi demokrati, ko se je bilo treba postaviti po robu desnemu puču v Nemčiji (Kappov puč). Lenin je trdil, da je treba iti z izdajalci – renegati, ki so pognali delavstvo v svetovno vojno za interese kapitala, v sodelovanje, da bi za komunizem pridobili delavske množice, ki so jih še vedno imeli socialni demokrati. Levičarji pa so menili, da bodo kot komunisti, ki so pravkar zapustili socialno demokracijo, izgubili sleherno verodostojnost, če se ji zdaj spet pridružijo. Druga sporna točka je bil odnos do države. Lenin je predvideval, da morajo revolucionarne množice organiziranje delavskih svetov izkoristiti za prevzem državne oblasti, levičarji pa so menili, da je najprej treba vzeti v svoje roke podjetja in graditi novo telo upravljanja Nemčije kot demokratične zveze – skupnosti svetov.

Nestrinjanje z Leninom

Vendar ta vsebina Leninovega *Levičarstva – otroške bolezni komunizma* v resnici ni tisto, pri čemer so levičarji vztrajali. Herman Gorter je Leninu napisal odprto pismo, ker se ni mogel prebiti do tretjega kongresa Internacionalne. Tam je poglede levičarjev pogumno zastopala Henriette Roland Holst, ki

se je med drugim na tretjem kongresu neposredno po tem, ko je bilo odprto pismo odposlano, pritožila, da so bila vsa Leninova stališča, tudi polemika z Gorterjem in Pannekoekom, objavljena in posredovana, medtem ko je Gorterjevo odprto pismo ostalo – zaprto, saj ga niso ne objavili ne predali delegatkam in delegatom.

Gorter je zavrnil Leninovo brošuro z dvema poglavitnima argumentoma:

1. Lenin ne upošteva, kakšno moč ima na evropskem Zahodu kapitalizem in kako nemogoče je zastaviti za prvi cilj

je izraz nostalgije za izgubo privilegiranega družbenega položaja, izraz težnje, da ohrani monopol 'intelektualne elite' na upravljanje dela, delavcev in družbenega kapitala ter svoj posebni položaj in vlogo v družbi.«

Zahodni marksizem

Vnovično branje je tu potrebno že zato, ker je treba začetek zahodnega marksizma (po Perryju Andersonu tistega, ki je postal intelektualen in ni več vpleten v delavsko gibanje in v or-

Proti levičarstvu smo bili prisilno precepljeni. Čas je za mutacijo virusa. Za to pa je treba na novo brati revolucijo, oktobrsko in našo lastno, in jo več kot četrto stoletja po tistem, ko je izgubila položaj obveznega obletniškega obreda, izraziti na novo.

osvajanje državnih aparatov ter uporabiti njihove prisilne funkcije v revolucionarne namene.

2. Lenin napačno pretvarja izkušnje ruske revolucije v navodila za komuniste Zahoda, kjer je položaj daleč od tistega v Rusiji ob izteku prve svetovne vojne (na primer drugačna vloga kmečkega razreda v Rusiji in na Zahodu ali pa primerjava moči in vpliv sindikatov v Rusiji ali na Zahodu).

Ti dve Gorterjevi točki sta ključna vsebina levičarstva, ki ga Lenin kritizira. Leninova kritika levičarstva je prispela do delegatk in delegatov in do nas, ne da bi bil prebran Gorter. Bila je namreč uporabna v vseh obdobjih in na vseh koncih sveta, tudi v Jugoslaviji, kjer je Edvard Kardelj v *Smereh razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja* zapisal posebno poglavje o ultralevičarski kritiki, sklicujoč se na Lenina. Samo z začetka: »Ultralevičarstvo je danes predvsem ideologija intelektualcev, včasih samih, včasih pa – predvsem v ekonomsko nezadostno razvitih deželah – v povezanosti z najrevnejšim delom kmetov in drugimi skrajno pavperiziranimi sloji. Delavski razred je to 'otroško bolezen' – kakor jo je imenoval Lenin – že zdavnaj v glavnem prebolel. Vir tega ultralevičarstva je po vsej verjetnosti predvsem v specifičnem uporabi sodobne inteligence oziroma sloja šolanih ljudi proti zgodovinskim spremembam, ki sta jih v družbeni položaj inteligence vnesla sodobni monopolistični kapitalizem in tehnokratsko monopolistično upravljanje gospodarstva in družbe. To

ganizirani aktivizem) prestaviti s konca druge svetovne vojne na drugo in tretjo konferenco Internacionalne in ga zastaviti ne kot zemljepisno razmejitev, ampak kot posledico izgube stika levih marksistov-komunistov s sovjetskim komunizmom/marksizmom. Potem ko so morali zapustiti socialno demokracijo, so bili prisiljeni oditi še iz Komunistične internacionalne in so morali nekdaj politični aktivisti omejiti svoje levičarstvo na teoretično delovanje. Ta levica je iz Moskve odšla v – komunizem svetov, ki pomeni nasprotovanje vladavini partijske države in predvideva, da je za preseganje kapitalističnih ekonomskih in političnih razmerij potrebna razpršena oblast svetov, ki se med seboj povezujejo in usklajujejo, ne da bi s tem ustoličili kakršno koli trajno in oblastno nadrejeno moč nad seboj, ki bi bila sposobna zahtevati pokorščino. To sporočilo je živelo v odrinjenem delu zahodnega komunizma in marksizma od Roze Luksemburg, Antona Pannekoeka, Hermana Gorterja in Karla Korschja do skupine »Socializem ali barbarstvo« iz leta 1949 in dalje v novo levico in tja do naše sodobnosti, ki se sprašuje, ali in kako se da priti iz razpadanja dosedanjega svetovnega sistema v boljši svetovni sistem.

Proti levičarstvu smo bili prisilno precepljeni. Čas je za mutacijo virusa. Za to pa je treba na novo brati revolucijo, oktobrsko in našo lastno, in jo več kot četrto stoletja po tistem, ko je izgubila položaj obveznega obletniškega obreda, izraziti na novo. ●

Počastili spomin na slovenske partizane na Kefaloniji

Srečanje z grško veteransko organizacijo

Slovenska veleposlanica v Grčiji, Anita Pipan, generalni sekretar ZZB za vrednote NOB, Aljaž Verhovnik, in predstavniki lokalnih oblasti so ob dnevu spomina na mrtve položili vence pred spomenik slovenskim partizanskim borcem v mestu Kastro na otoku Kefalonija v Jonskem morju. Generalni sekretar pa je ob tem v Atenah obiskal grško veteransko organizacijo, Panhelensko zvezo borcev grškega upora in članov demokratične vojske Grčije (Panhellenic Union of Fighters of the National Resistance and Democratic Army of Greece PEAEA - DSE), ki neguje spomin na grško partizansko gibanje ELAS.

// BESEDILO IN FOTO: Iztok Pipan

Malo je znano dejstvo, da so slovenski partizani delovali tudi v Grčiji in da so se septembra leta 1944 tudi uradno vključili kot samostojna partizanska četa Primorje v VIL. grško brigado ELAS. Skupaj z enotami ELAS so se bojevali predvsem v severozahodni Grčiji. V spomin na 25 umrlih in 43 pogrešanih slovenskih patriotov sta leta 2002 vladi Slovenije in Helenske republike na otoku postavili spominsko ploščo, ki jo je sredozemsko vreme že načelo, zato je letos Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS financiralo njeno obnovo in ureditev okolice. Ne nazadnje otok Kefalonija v poletnih mesecih obiskujejo slovenski turisti, saj med Ljubljano in otokom obstaja čarterska letalska povezava Adrie Airways, slovenske turistične agencije pa spominsko obeležje uvrščajo tudi v ponudbo svojih izletov po otoku.

V kraju Kastro je 25. oktobra potekala krajša komemorativna slovesnost, na kateri so spregovorili predstavniki občine Kefalonija, slovenska veleposlanica v Grčiji Anita Pipan in generalni sekretar ZZB za vrednote NOB Aljaž Verhovnik. V govorih so poudarili pomen ohranjanja kolektivnega spomina na zgodovinske dogodke iz druge svetovne vojne ter zavezanost dialogu, solidarnosti in miru. V imenu slovenske borčevske organizacije je generalni sekretar še posebno poudaril zahvalo ZZB Slovenije prebivalcem Kefalonije za ohranjanje spomina na slovenske protifašistične borce in za negovanje vrednot protifašizma.

Aljaž Verhovnik predaja spominsko darilo predsedniku in podpredsedniku grške veteranske organizacije.

Ob koncu slovesnosti so vence položili veleposlanica RS, generalni sekretar ZZB NOB Slovenije, podžupan Kefalonije, župan Kastro in tudi predstavnica združenja Mediteraneo, ki neguje spomin na italijanske žrtve, ki so padle na Kefaloniji. Teh je na otoku padlo več kot 9000, saj so po kapitulaciji Italije Nemci brutalno obračunali z dotedanjimi zavezniki in je pokol nad Italijani na Kefaloniji največji zločin nad italijanskimi vojnimi ujetniki v drugi svetovni vojni. Zato je bila na slovesnosti prisotna tudi italijanska konzulka na Kefaloniji.

V mestu Argostoli je Spominski muzej o dogodkih druge svetovne vojne. V muzeju so predstavljene zgodbe vojakov divizije *Acqui*. Del razstave je posvečen tudi slovenskim partizanom na Kefaloniji, vključno s fotografskim gradivom, povezanim s slovesnostmi ob odkritju slovenske spominske plošče v letu 2002, na katerih je sodelovala večja delegacija iz Slovenije. Podžupan Kefalonije Evangelos Kekatos je v mestni hiši pripravil delovno srečanje

z veleposlanico Slovenije, na kateri so bili zbrani najvišji predstavniki Kefalonije, na njem pa so govorili o možnostih sodelovanja na različnih ravneh, od turizma, gospodarstva do možnosti sodelovanja Jonske univerze z univerzami v Sloveniji.

Na koncu srečanja je podžupan Kefalonije predstavniku ZZB Slovenije v znamenje spoštovanja za delovanje njihove organizacije pri ohranitvi spomina na protifašistični boj slovenskih vojakov med drugo svetovno vojno in za spodbujanje demokracije in patriotizma podelil častno plaketo Kefalonije.

Srečanje z vodstvom grške veteranske partizanske organizacije

V okviru obiska Grčije, namenjenega spominski slovesnosti in polaganju venca slovenskim partizanom na Kefaloniji, se je Aljaž Verhovnik v Atenah

Udeleženci komemoracije v mestu Kastro na otoku Kefalonija

srečal tudi z vodstvom grške partnerske organizacije. V prostorih zveza sta ga izjemno prijazno sprejela predsednik zveze, Christos Tsintzonis, in podpredsednik, Grigorios Tougliadis. Poleg njiju sva bila na srečanju še predstavnica Veleposlaništva RS v Grčiji, Tina Grgantov, ki je pomagalo pri pripravi srečanja z grško zvezo, in novinar Iztok Pipan.

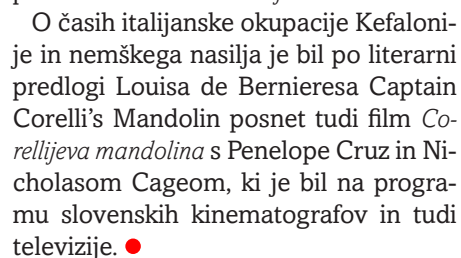
Grška zveza veteranov uporniškega gibanja PEAEA - DSE deluje od leta 1964, vendar je bila do oktobra leta

Tako so se grški partizani bojevali skoraj desetletje, najprej proti trem okupatorjem, ki so si razdelili Grčijo: Italijanom, Nemcem in Bolgarom, nato pa še proti domačim rojalistom, ki so imeli podporo Angležev in Američanov. Med drugo svetovno vojno so borci ELAS

Predsednik zveze PEAEA - DSE Christos Tsintzilonis je poudaril, da je njihovo osnovno poslanstvo ne samo

V imenu ZZB je ob koncu srečanja predsedniku PEAEA - DSE Christosu Tsintzilonisu predal knjigo o slovenskem partizanskem gibanju, ki je izšla v angleškem jeziku ob 70. obletnici osvoboditve, ter priložnostni kovanec z likom legendarnega partizanskega komandanta Staneta.

Primorcem in Istranom je še naprej v okviru tajne organiziranosti uspelo delovati proti italijanski komandi. Po-

Obisk borčevske delegacije iz Črne gore

Po sledih svojih partizanskih poveljnikov

V oktobru je Slovenijo obiskala večja skupina tovarišev iz Črne gore, ki ohranjajo izročilo NOB. Vodil jih je predsednik Mestnega odbora Podgorice Boro Banović. Bili so gostje Mestnega odbora borcev za vrednote NOB Ljubljane, predstavljala ga je podpredsednica Julka Žibert. Želeli so obiskati Sela pri Šumberku, kraj nesrečne smrti narodnega heroja Milovana Šaranovića, po rodu iz Črne gore. Časovna stiska jim je to preprečila.

// BESEDILO: Milan Gorjanc // FOTO: Nik Rovn/MOL

Gostje so položili venec in cvetje ob grobnici narodnih herojev v Ljubljani, kjer je Šaranović pokopan skupaj s Predragom Jevtićem - Draganom in Ivanom Kavčičem - Nandetom, ki so padli istega dne na istem kraju. Ob grobnici narodnih herojev je bila krajša spominska slovesnost. K slovesnemu razpoloženju sta pripomogla častna straža garde Slovenske vojske in trobilni kvintet orkestra Slovenske vojske. Prireditve sta se udeležila tudi veleposlanik Črne gore v

nad sprejemom v Ljubljani. Po njihovih besedah jih nikjer niso sprejeli s toliko pozornosti in spoštovanju.

Njihovo potovanje po državah nekdanje Jugoslavije je trajalo več dni. Bili so v Pljevlju, kjer je decembra 1941 padlo več črnogorskih narodnih herojev. Nato so obiskali Beograd in položili venec na pokopališču padlih ob osvobajanju Beograda. Prav tako so položili venec na zagrebškem Mirogoju. Obiskali so še Kupres in se poklonili padlim partizanom v bitki iz avgusta leta 1942. V Sa-

Sloveniji, njegova ekselenca dr. Vujica Lazović, in predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB, tovariš Tit Turnšek. Nato je goste na gradu sprejel še ljubljanski župan Zoran Janković in se med kosilom zadržal v prijateljskem pogovoru z njimi. Zatem so bili obiskovalci gostje na ambasadi Črne gore. Med potovanjem od Biča do Ljubljane je gostom o prispevku partizanov iz Črne gore, še posebno Milovana Šaranovića, spregovoril Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB NOB Slovenije. Tova-riši iz Črne gore so bili vidno ganjeni

rajevu so bili gostje Kantonalnega združenja borcev NOB.

Med veliko italijansko ofenzivo od sredine julija pa do 6. novembra leta 1942 so slovenski partizani oblikovali štiri brigade, vendar je primanjkovalo izkušenih poveljnikov in načrtovalcev bojev – štabnih častnikov. Na prošnjo Edvarda Kardelja je vrhovni poveljnik Tito novembra leta 1942 napotil v Slovenijo dvanajst prekaljenih partizanskih poveljnikov iz črnogorskih in srbskih brigad. Vodil jih je tedanji načelnik Vrhovnega štaba Arso Jovanović. V skupini

Iz zakladnice uporniške poezije

Vprašanja

*Kdo si, ki rad bi kupil narod moj?
S čim si prišel za duše barantat?
O siromak, da vidiš naš zaklad,
razdril bi šotor, zbežal še nocoj.*

*Kdo si, ki rad bi vodil narod moj?
Si na skrivaj si kdaj izprašal vest?
Si našel, da do zadnjega si zvest?
Če nisi, skleni roke nad seboj.*

*In ti, ki rad bi pel nam: Narod moj –
si že izmeril njega globokost?
Občutil pevec davnih dni modrost?
Preplehek nam, piščalkar, spev je tvoj. –*

*Veš, kaj je dolgih, težkih tisoč let?
Veš, kaj izsanjal v njih je kralj Matjaž?
Moj narod moder je kot kralj Matjaž,
moj narod star je težkih tisoč let!*

Oton Župančič

Vir: Izbrane pesmi Otona Župančiča (zbral in uredil Josip Vidmar). Ljubljana: Prešernova družba 1977, str. 148.

so bili iz Črne gore Milovan Šaranović, Pero Popivoda, Milo Kilibarda, Milutin Dapčević, Petar Brajović, Aleksandar Marjanović, Danilo Šorović, Radomir Božović - Raco, iz Srbije so bili Predrag Jevtić - Dragan, Rajko Tanasković in Zdravko Jovanović, Mile Čubrić pa je prišel iz BiH. Prispevek teh tovarišev v narodnoosvobodilnem boju slovenskih partizanov je med mlajšimi Slovenci dokaj neznan. V nekaj naslednjih prispevkih bomo te tovariše predstavili našim bralcem. Lažni nacionalisti in novi interpreti zgodovine jih namreč povezujejo z nekakšno srbsko okupacijo Slovenije.

Pred dnevi sem bil s prijatelji na zasebnem obisku v Črni gori in tam sem se želel znova srečati s tovarišem Boro Banovićem. V dobre pol ure se je nam pridružilo več udeležencev obiska v Ljubljani. Znova so nam izrazili hvaležnost za sprejem in nas povabili na obisk Črne gore. Mimogrede, v manj kot eni uri sem na Lovčenu srečal pet mladih slovenskih družin. Mar je to samo nostalgija za nekdanjo Jugoslavijo ali pa ljudi zanima še kaj več? Morda pa smo razočarani nad Evropo? ●

Pripoved **Anice Fortune**, poročene Drašer,
iz Podlipse pri Vrhniki

Brez domačih izdajalcev ne bi bilo takšne tragedije

Čeprav je imela Anica Fortuna iz vasi Podlipa pri Vrhniki ob začetku vojne šele enajst let, so se ji tragični vojni dogodki za vedno zarezali v spomin. V družini Fortuna je bilo sedem otrok, štirje fantje in tri dekleta, Anica je bila najmlajša. Ko je bila stara dobro leto dni, je umrla mama, oče, ki je veljal za dobrega in poštenega gospodarja in zavednega moža, je sam prevzel skrb za otroke. Vsa družina je sodelovala v vojni, vsi štirje sinovi so bili v partizanih, ena izmed sester pa v internaciji. Objavljamo njene spomine na najbolj tragični dan med vojno.

// BESEDILO IN FOTO: Iztok Pipan

»**B**il je prečudovit poletni popoldan, 27. julij leta 1942, ura je bila 14.50. Četa italijanskih vojakov se je z oklepnim vozilom premikala skozi našo čudovito dolino proti našemu domu. Tedaj sem bila še mlado dekle in sem ravno pomivala in pospravljala posodo po skromnem kosilu. Nenadoma so vstopili v kuhinjo naš ata in me vprašali, ali ne vidim prihajajoče italijanske enote. Ata so bili v strahu, takoj so vedeli in občutili, da se bo zgodilo nekaj strašnega. Bila je sezona žetve in doma v kozolcu smo imeli na vozu snopje žita, ki sta ga brata pred prihodom italijanske enote zlagala. Brata Ivan in Vinko, pa tudi ata so videli, kaj prihaja

Anica Fortuna Drašer

Ko je italijanska četa obkolila naš dom, so vojaki začeli iz hleva spuščati živino. Nato so prišli v hišo in odnesli mnogo stvari s sabo. Midva z očetom sva bila v kuhinji in se držala za roke.

na naš dom, zato so ata rekli bratoma, naj zbežita v bližnji gozd. Brata sta se rešila, ata pa je skrbelo, kaj se bo zgodilo z menoj, zato so mi naročili, naj hitro bežim. Dva moja brata sta namreč že bila v partizanih, zdaj sta se pridružila še druga dva. Sestri Francka in Pavla sta

bili ta dan na njivi, ki je bila oddaljena približno pol ure hoda od doma, zato nista vedeli, kaj se doma dogaja.

Ko je italijanska četa obkolila naš dom, so vojaki začeli iz hleva spuščati živino. Nato so prišli v hišo in odnesli mnogo stvari s sabo. Midva z očetom sva bila v kuhinji in se držala za roke. Prišel je vojak in odvlekel očeta stran. Potem so zanetili požar v hlevu, na hiši in kozolcu. Sestri, ki sta bili na njivi, sta zagledali izza hriba dim in sta takoj vedeli, da gori naš dom. Domov se nista upali vrniti in sta noč prebili v gozdu. Mene pa so vojaki odpeljali k sosedu in ji naročili, da mora poslej skrbeti zame. Nisem razumela, zakaj italijanski vojak govori slovensko, najbrž je bil kakšen domačin, preoblečen v italijansko uniformo. Spomnim se, da je tega večera padal dež, ki pa ni pogasil pogorišča. Živino so vojaki odpeljali na Vrhniko.

Naslednje jutro smo se vrnili domov. Iskali smo drug drugega, tudi sestri sta se prestrašeni vrnili. Hodili smo okrog pogorišča, ki še ni ugasnilo. Mlajši brat Vinko pa je za hišo zagledal svežo zemljo. Ko je natančneje pogledal, je zagledal očetovo nogo. Vsi smo bili povsem obupani in prestrašeni, saj smo ostali še brez očeta. Tisto leto je bil bogat pridelek in spraševali smo se, kdo ga bo pomagal pospraviti. Zato je starejši brat Ivan, ki je bil v partizanih, pogosto prihajal domov in nam pomagal pospravljati pridelek. Pri tem delu so ga videli belogardisti, ga nekega dne ujeli, odpeljali in zasliševali ter obsodili na smrt, pozneje so sodbo spremenili v dosmrtno ječo. Odpeljali so ga v taborišče na otok Elba. V samici je preživel vse do razpada Italije leta 1943. Po vrnitvi domov pa je začel obnavljati domačijo. V tem času sta še dva brata, Matevž in Vinko, padla v bojih. Vinka so zaradi izdaje ujeli domobranci na Žirovskem vrhu in ga ustrelili nekje v šentjoškem hribovju. Po vojni smo njegove posmrtno ostanke prenesli na vrhniško pokopališče. Brat Matevž je padel v nemški ofenzivi nekje na Dolenjskem, njegovega trupla nismo nikoli našli, čeprav so nam njegovi soborci natančno opisali, kje je bil ustreljen. Sestra Pavla se je vrnila iz taborišča Gonars, starejšo sestro Faniko pa je pred taboriščem rešil njen fant, sicer pripadnik belogardistov. Brat Franc pa se je po končani vojni zaposlil v vojaški službi.

Pozneje pa so tudi tisto sosedo, h kateri me je odpeljal italijanski vojak, zaprli, saj je bil njen mož partizan. Tako sem ostala sama. Sorodniki so se me otresali, saj so se bali, da bodo tudi pri njih požgali domačije, če bodo izvedeli, da sem pri njih. Naša dolina je bila polna domačih izdajalcev, ki so se pridružili belogardistom. Usmilila se me je družina Slabe na Vrhniki, to so bili prijatelji mojega brata Matevža. Pri njih sem bila kar precej časa. Imeli so me zelo radi, zame so lepo skrbeli. Hodila sem v šolo na Vrhniki in jo tudi končala. Ravnatelj je bil razumen človek, tudi učitelji so z menoj lepo ravnali. Ljudje so bili z menoj dobri. Mnogo ljudi mi je reklo: »O, uboga punčka, kako se ti meni smiliš!« Počasi smo začeli obnavljati dom in pri tem so nam zelo pomagali ljudje. Žal so že vsi pokojni in se jim ne morem več zahvaliti, a nosim jih v srcu. ●

70 let od smrti skrivnostnega »zapornika št. 7«

Wallenberg je Jude reševal pred nacisti, umorili so ga stalinisti

Švedski diplomat Raoul Wallenberg, ki je med drugo svetovno vojno na Madžarskem pomagal več tisoč Judom, je bil približno 70 let po izginotju lani na Švedskem tudi uradno razglašen za mrtvega. Pred kratkim so svetovni časopisi poročali, da je njegova družina vložila tožbo proti ruski Varnostno-obveščevalni službi FSB, v kateri zahteva dostop do arhivskega gradiva te službe. Družina Wallenberg želi rusko varnostno-obveščevalno službo FSB, ki je naslednica bolj znanega KGB, prisiliti, da bi ji dovolila dostop do izvirnih in popolnih dokumentov v zvezi z diplomatovo usodo.

// BESEDILO: dr. Marjan Toš

Diplomata so po drugi svetovni vojni odpeljali v Sovjetsko zvezo, po tamkajšnjih uradnih podatkih je umrl 17. julija leta 1947 v Lubjanki zaradi odpovedi srca. Družina je kljub temu desetletja iskala njegove sledi, saj je domnevala, da je morda živel dlje. Dvomi o tem še vedno obstajajo, saj naj bi bil »zapornik št. 7« v Lubjanki zaslišan 23. julija 1947, torej šest dni po Wallenbergovi domnevni smrti. O skrivnostnem »zaporniku št. 7« je družina izvedela od dveh zgodovinarjev, ki naj bi jima arhivarji FSB domnevno razkrili, da naj bi šlo za Raoula Wallenberga. Leta 1989 so ji sovjetske oblasti predale Wallenbergov potni list in nekatere druge predmete. Dve leti pozneje sta Švedska in Rusija ustanovili skupno delovno skupino za preiskavo njegove usode, a pri tem nista našli konkretnih odgovorov. Marsikaj je očitno še vedno ovito v tančico skrivnosti.

Raoul Wallenberg (1912–1952) je od začetka pogumnega delovanja v dobro Judov dejavno sodeloval z Rdečim križem, diplomati nevtralnih držav in s svojimi madžarskimi pomočniki. Ko so se Nemci 11. februarja 1945 dokončno predali rdečearmejcem in se začeli na veliko umikati iz Budimpešte, je bila madžarska prestolnica v ruševinah. V njih je ležala tudi čudovita Eszterházyjeva palača, iz katere je pred dokončnim padcem mesta Raoul Wallenberg preprosto izginil. O njem so nekateri že dalj časa vedeli, da načrtuje prehod čez sovjetske frontne linije. Nekateri raziskovalci namigujejo, da je

najbrž hotel spodbuditi poveljnike Rdeče armade k hitrejšemu napredovanju, da bi tako rešil ogrožene Jude. Pozneje se je izvedelo, da mu je že 17. januarja 1945 v resnici uspelo priti skozi frontne linije, vendar so ga takoj aretirali.

Madžarsko-judovski zgodovinar Jenő Lévai, ki je bil o vsem tem dobro obveščen, je bil celo prepričan, da so mladega švedskega diplomata takoj po preboju čez frontne linije ubili. Ni pa dobro vedel, kdo naj bi bili morilci in kakšni bi lahko bili njihovi motivi. Nekateri drugi so menili, da so Wallenberga odpeljali v Moskvo in da je bil tam nekaj let zaprt, nato pa je umrl. V delu razpoložljive literature je o tem zapisano, da naj bi bil po aretaciji odpeljan v zloglasni zapor Lubjanka, kjer naj bi ga zasliševali. Tam naj bi v nepojasnjenih okoliščinah umrl 17. julija leta 1947. Še vedno

Wallenberg je zaslužen za reševanje madžarskih Judov, ki bi bili brez njega v še večjem številu pogubljeni v Auschwitzu.

ni znano, kdo je sploh ukazal njegovo aretacijo (nekateri menijo, da je za njo stal sam Stalin) in zakaj so se Sovjeti, ki so Wallenbergovo delovanje zelo dobro poznali, odločili za tak ukrep. V nekaterih dokumentih je zapisano, da so ga po aretaciji zaprli in skrbno nadzorovali, aretirali pa naj bi ga zaradi vohunjenja. V zaporu naj bi bil umrl zaradi srčnega napada, o njem pa kroži tudi nemalo zgodb, da je bil dolgo živ in zaprt v neki psihiatrični bolnišnici.

Predsednik Wallenbergovega spominskega odbora na Madžarskem Zsolt Németh je o njegovi smrti zapisal, da »se Wallenberg med reševanjem ljudi pred nacisti ni zavedal, da bo že v nekaj tednih postal žrtev nekega drugega zatiralskega režima. 17. januarja 1945 so ga namreč sovjetske čete odpeljale v Sovjetsko zvezo, od koder se ni nikdar vrnil.« Dobrih deset let po aretaciji in smrti je ime švedskega diplomata Raoula Wallenberga povsem utonilo v pozabo, in to čeprav je pred zanesljivo smrtjo rešil od 20.000 do 100.000 madžarskih Judov. Pravijo, da se to plemenito dejanje nikomur na Švedskem ali kjer koli drugje po Evropi ni zdelo vredno javnega in zgodovinskega spomina. Na vrhuncu hladne vojne pa so se zadeve okoli tega velikega »pravičnika med narodi« vendarle zavrtele v pravo smer.

Diplomat Raoul Wallenberg je danes simbol vseh madžarskih in evropskih reševalcev Judov tistega časa. O tem, koliko je štela celotna judovska populacija na Madžarskem pred holokavstom, nimamo zanesljivih podatkov. Po uradni statistiki naj bi 19. marca 1944, torej na dan nemške okupacije Madžarske, v tej državi živelo 762.000 Judov (med njimi tudi okoli 460 Judov v Prekmurju). Od teh jih je bilo 440.000 deportiranih v Auschwitz. Ostalo jih je še 322.000, od tega 250.000 v Budimpešti. Več kot 100.000 Judov je umrlo v času vlade Puščičastega križa, ob koncu vojne jih je bilo živih le še 219.000. Med žrtvami holokavsta je bilo 100.000 otrok (po podatkih, ki jih navaja Encyklopedia of the Holocaust, Vol 4, Yad Vashem, Jeruzalem 1990, je bilo na Madžarskem 569.000 žrtev holokavsta). ●

Z ranjenci iz Metlike v Pisarovino

Prevoz 175 ranjencev na Hrvaško

Med najtežjimi problemi NOB je bila skrb za ranjence. Ne samo da je njihovo število nenehno naraščalo, kakor so se razširjale NOV in so se množile partizanske enote, temveč so vrednote NOB humanizem, tovarištvo in solidarnost narekovala posebno skrb za varnost in uspešnost zdravljenja ranjencev, še posebno zaradi divjaštva domobrancev, ki so se nad njimi, če so jim padli v roke, pogosto izživljali in jih z noži pokončali do smrti.

// BESEDILO: Marko Vrhunec

Vodstvo OF se ni odločilo za prenašanje ranjencev, temveč za njihovo zdravljenje v skritih bolnišnicah. Po podatkih zdravnika Janka Kostnapfla je v Sloveniji v gozdovih delovalo 247 skrivnih partizanskih bolniških enot in lekarn, v katerih je delovalo 757 zdravnikov, v vsaki vojaški enoti pa so za ranjence poleg zdravnikov skrbele tudi bolničarke. Ko sta leta 1944 začeli na osvobojenem ozemlju delovati dve letališči, so zavzeta letala redno pripeljala tudi zdravila in sanitetni material za bolnišnice

op. ur.), okrepljena s pripadniki podoficirske šole. Brigada je v Rosalnici prispešla iz Suhe krajine, tako da je skupna dolžina prehojene poti znašala 140 kilometrov in je trajala šest dni. Na to legendarno in težko pot je v mrazu in snegu brigada krenila 22. januarja 1945 z ranjenci na 64 vozovih in saneh. Kolona je bila organizirana tako, da so podoficirji varovali sani, brigada pa je bila razdeljena na predhodnico, pobočnico, glavnino in zaščitnico in je na nižje ležeče hrvaške postojanke izvajala demonstrativne napade.

Prvi dan je brigada z ranjenci mimo

so zadnje sani prešle cesto in železnico, sem proti postojanki Zdenčini iz olajšanja izstrelil ves šaržer iz brzostrelke.

Ko smo prispeli do Pisarovine, smo ranjence prenesli na tovarnjake, ki jih je Četrta jugoslovanska armada poslala po ranjence, in jih prepeljali v Zadar, kjer je bila naša bolnica pod vodstvom zdravnika akademika Janeza Milčinskega.

Brigada se je nastanila v Bratini in zjutraj sem doživel prijetno presenečenje. Ko sem hotel iz spalnice, so se vrata težko odpirala, potem pa sem zagledal za njimi vrsto košar, polnih dobrot, ki so jih prinesli domačini. Med drugimi me je obiskal tudi Titov brat Štefan in izrekel priznanje brigadi za ta podvig.

Naslednjega dne sem doživel zanimivo zgodbo. Prisostvoval sem nemško-hrvaški izmenjavi ujetnikov, moja naloga je bila, da sem pričakal nemški avtomobil z belo zastavo in ga odpravil do naših položajev. V Bratini so bila tudi skladišča partizanskega glavnega štaba, tako da smo najprej vso brigado preoblekli in obuli in nato natovorili 22 voz raznega materiala za narodnoosvobodilno vojsko Slovenije. Na svoje vztrajanje sem dosegel, da je vsak borec dobil tablico čokolade, ki je bila sicer namenjena samo ranjencem.

25. januarja smo zapustili Bratino in naslednji dan prespali v Sveti Ani. Na željo domačinov smo popoldne priredili množično obiskani miting, na katerem sem predstavil brigado in udeležence opozoril

Pohod na Hrvaško. (Fotografija je iz monografije Ljubljanska brigada, Borivoj Lah-Boris, 1990)

Ljubljanska brigada na pohodu na Hrvaško januarja leta 1945. Ob koloni je komandant 3. bataljona Ivan Kobe.

ter najtežje ranjence odpeljala v Bari. Tako je IX. korpus na letališče Nadlesk pripeljal skupino ranjencev, ko pa so to letališče Nemci z domobranci napadli in razdejali, je zvezo z zavezniki prevzelo letališče v Podzemlju v Beli krajini.

Vendar so se bolnišnice tako hitro polnile z ranjenci, da je glavni štab sklenil organizirati poseben prevoz 175 ranjencev z zbirališča v Metliki v Pisarovino pod Zagrebom, kjer je bilo z Nemci dogovorjeno nevtralnno ozemlje za izmenjavo ujetnikov.

Za to akcijo je bila odrejena Ljubljanska brigada (v njej je bil Marko Vrhunec komisar,

Žumberka prispela do Sv. Ane, drugi dan je pot nadaljevala od Pleševice do Klinče vasi, kjer je v noči na 24. januar prekoračila magistralno cesto in železniško progo Zagreb–Karlovac ter brez bojov in izgub ranjencev prišla v Bratino. Da je akcija stekla tako dobro, so poskrbeli hrvaški aktivisti, predvsem skojevke, ki so po vsem območju razširile vest, da je Ljubljanska brigada prišla zato, da jih napade. Zato so se v nemško-ustaških in domobrantskih postojankah vojaki umaknili v postojanke in čakali na napad, ki pa ga ni bilo. Ko

na pomembnost bratstva in enotnosti.

Naslednjega dne nas je sovražnik pričakal z veliko premočjo in srdito napadel. Napade smo odbili, izgubili pa smo nekaj sani, naloženih z materialom, ki so zgorele, ker je bil na njih bencin, Nemci pa so jih zažgali z zažigalnimi krogli. V celodnevni boj smo izgubili tri borce in imeli pet ranjencev, sovražniki pa so utrpeli težke izgube. Z višjih položajev smo opazovali, kako so ranjene in mrtve odnašali v dolino. Naslednji dan smo prispeli v Metliko in končali to legendarno akcijo. ●

Ustaški pozdrav vendarle umaknili iz Jasenovca

Sporni napis »Za dom spremni«, ki je v resnici ustaški pozdrav in je zadnje dolge mesece delil Hrvaško (na kritiko pa naletel tudi v velikem delu evropske demokratične javnosti), so pred časom le umaknili iz Jasenovca. »Napovedal sem, da bomo uredili to vprašanje,« je ob tem rekel predsednik hrvaške vlade Andrej Plenković. Iz več razlogov je nesprejemljivo, je rekel, da bi bil »ta slogan« v Jasenovcu. Premier je ob tem napovedal ustrezno zakonodajo, »da se ne bi več dogajalo, da te dileme Hrvaško vračajo nazaj«.

Taborišče Jasenovac so ustanovili avgusta leta 1941, razpuščeno pa je bilo konec aprila leta 1974. Predvsem je bilo namenjeno uničenju Srbov, Judov, Romov, pa tudi Hrvatov in Slovencev. Brutalnost ustaških krvnikov je bila neizmerna in celo nacistični generali so bili pretreseni nad temi zločini. General Edmund Glaise von Horstenau, ki je bil Hitlerjev poslanik v Zagrebu, je v svojem dnevniku leta 1942 zapisal, da so bila ustaška taborišča v NDH »bistvo gnusa«. General von Horstenau je svoje nestrinjanje z brutalnostjo pobijanja izrazil celo ustaškemu poglavarju Paveliću in ga odkrito kritiziral. Njegov oficir za transport delovne sile v nemški rajh, Arthur Häffner, pa je o Jasenovcu 11. novembra 1942 zapisal: »Koncept taborišč Jasenovac bi bilo treba pravzaprav razumeti kot koncept nekaj taborišč, ki so med sabo oddaljena nekaj kilometrov drugo od drugega, sicer pa so zbrana okrog samega mesta Jasenovac. Ne glede na javno propagando je to najstrašnejše taborišče, ki bi se moglo primerjati edino z Dantejevim Peklom«.

V Jasenovcu so bile odpeljane tudi številne ženske, pogosto skupaj s svojimi otroki. Od decembra leta 1941 do aprila leta 1942 so v Jasenovcu ustaši pobili tudi 19.544 otrok, večinoma srbske narodnosti. Njihove identitete so bile potrjene šele pozneje. Ubiti so bili na najstrašnejše načine, zaradi bolezni, lakote, žeje in mraza pa so umirali tudi v veliko večji meri kot odrasli. Ustaši so tudi odvlekli nekatere majhne otroke, zvezane z vrvo po nekaj otrok skupaj, do reke Save, kamor so jih odvrgli. Veliko otrok je bilo v Jasenovcu dobesedno »poklanih«, v sredini septembra leta 1942 pa so bili otroci odpeljani z vprežnim vozom v opekarno in tam zažgani. Podobna usoda je doletela 300 otrok, ki so bili v oktobru leta 1942 pogubljeni v Gradi- ni. V Jasenovcu je bilo brutalno umorje-

nih veliko Romov in romskih otrok.

In kar je treba posebej omeniti, v tem zloglasnem koncentracijskem taborišču, ki se lahko po brutalnosti primerja celo s »peklo na zemlji – Auschwitzem«, je mučeniške smrti umrlo večje število slovenskih katoliških duhovnikov. To poglavje je bilo dolgo zamolčano, a je resnica le prišla na dan. Danes že vemo, da se RKC na Hrvaškem na čelu z nadškofom Alojzijem Stepin- cem ni zavzela za rešitev slovenskih duhovnikov, ki so bili izgnani iz okupirane Štajerske (odpeljani so bili iz Meljske vojašnice v Mariboru) v NDH in tam zaprti v taborišču Jasenovac. Pa še kakšna cvetka o Jasenovcu bi se našla. Marsikaj se namreč še vedno skriva v arhivih.

Natančnega in končnega števila žrtev Jasenovca ne bomo nikoli izvedeli. Leta 1946 so jih ocenili na število med 500.000 in 600.000; v muzeju holoka- vsta Jad Vašem v Izraelu je približno enako število, nekdanji hrvaški pred- sednik Franjo Tuđman je zapisal, da je bilo v Jasenovcu ubitih 30.000 Srbov, 30.000 Judov in 10.000 hrvaških anti- fašistov. Tem številkam je treba dodati še ubite Rome, Sinte in tudi Slovence (282). Hrvaške oblasti priznavajo ne- kaj več kot 50.000 žrtev, najbolj vero- dostojna številka novejšega datuma pa govori o 80.000 žrtvah.

A strinjam se z raziskovalci, da tudi ta še ni (do)končna. Jasenovac si brez kančkov dvoma zasluži trajni spomin. Posebno ker mlade generacije o njem ne vedo nič ali pa poznajo povsem popačeno in ponarejeno zgodovino. Zato je še kako zanimiva in uporab- na pobuda, ki sem jo prebral na druž- benih omrežjih in se glasi: »Zakaj se nam, mlajšim generacijam, predava o Auschwitzu, o Jasenovcu pa niti bese- de?« Menim, da bi bilo najbolj korek- tno, da se jim predava o Auschwitzu in Jasenovcu, pa tudi o drugih koncentra- cijskih in uničevalnih taboriščih med drugo svetovno vojno. Ni jih bilo malo in med njimi je bil prav Jasenovac eno od najstrašnejših morišč, v katerem ustaški krvniki niso poznali milosti. In ko se govori o medvojnih taboriščih, ne smemo pozabiti, da je v holokavstu tako rekoč za večno izginila oziroma bila dobesedno zdesetkana predvojno judovska skupnost na Slovenskem. Od te tragedije si ni nikoli več opomogla. Plačala je strahoten krvni davek.

In še nekaj: prav je, da je prišla na dan tudi vsa resnica o povojnih taboriščih na Slovenskem, v katerih je bilo veli- ko političnih zapornikov. Številna so bila kar podobna koncentracijskim in

so žal zahtevala tudi žrtve. A tako čez roko enačiti to dogajanje z medvojnimi le ni korektno, saj je treba poznati vzro- ke in posledice. Za ene in druge in po- vojna taborišča so bila v glavnem ena od posledic vojnega dogajanja v letih 1941–1945. Na vsej »podivjani« stari celini, ne samo v Sloveniji ali v nekda- nji skupni državi Jugoslaviji. To je pač objektivna resnica!

dr. Marjan Toš,

Lenart v Slovenskih goricah

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem ZB za vrednote NOB, gospodu županu Matjažu Švaganu in občinskemu svetu Občine Zagorje ob Savi za popolno obnovo spomenika 19 talcem na pokopališču v Zagorju. Hvala gospodu Milošu Prosencu, predsedni- ku Združenja borcev za vrednote NOB Zagorje ob Savi, za njegovo opozorilo, da se je zaradi dotrajanosti spomenika začela delati škoda tudi na sosednjih grobovih. Sanacijo je prevzela občina in strošek verjetno ni bil majhen. Vsako- letna komemoracija ob 1. novembru je letos potekala pred obnovljenim spo- menikom ob velikem številu udeležen- cev in upam, da se v revirjih ne bo začel pojavljati vandalizem, kot lahko vidimo že marsikje, zaradi česar nastaja zgodo- vinska škoda.

Lucija (Cilka) Barlič s hčerjo in vnuki

Pirniče, Lokve: Spomin

Pred domačo hišo v Pirničah pri Lju- bljani, ki je spremenjena v muzej, so se tudi letos spomnili tragične smrti Franca Rozmana - Staneta, legendarne- ga partizanskega komandanta in ene- ga najbolj priljubljenih partizanskih poveljnikov. Smrtno se je ponesrečil 7. novembra 1944 pri preizkušanju no- vega minometa v Lokvah pri Črnomlju. Predstavniki ZB Medvode so ob oble- tnici njegove smrti položili cvetje tudi v Vojašnici Edvarda Peperka v Mostah, ki je nekdanj nosila ime po Rozmanu.

Osrednja slovesnost pa je bila tudi letos pri spomeniku v Lokvah. Tam se je kljub zelo slabemu vremenu zbrala velika množica ljudi, ki jih je nagovo- rila Mojca Čemas Stjepanovič, županja Črnomlja, slavnostni govornik pa je bil poslanec **Janko Veber**. Poleg pripadni- kov častne straže Slovenske vojske in množice praporščakov so se slovesno-

Brezbrižni svet

Še nikoli ni bilo na svetu toliko nakopičenega bogastva in na drugi strani toliko revščine. Glavni vzrok za to je v sistemu, ki nepravilno razporeja bogastvo in dobrine. Številni so ga grabili in ropali, drugi siromašili. Ta dejstva nas spremljajo skozi vso zgodovino, vendar takih oblik in količin vrednosti ni bilo še nikoli. K temu prispeva svoj delež še kruta narava s sušami, poplavami, požari, zmrzaljo, potresi itd. Velik del vzrokov za to nosi človek sam z mačehovskim odnosom do nje.

Največje zlo za človeštvo so danes nenehne vojne, zaradi katerih trpi na milijone ljudi. Kjer se sloni tepejo, potepajo vse okrog sebe. To storijo tudi, če se ljubijo. Tak primer je danes Bližnji vzhod. Spretno izkoriščanje verskih, ozemeljskih in drugih sporov je kot nalašč prostor za merjenje moči velikih. Tam iz ozadja uresničujejo svoje interese razni orožarski, naftni in drugi lobiji. Na nedolžnih ljudeh preizkušajo nova orožja, tudi kemična. Posledice jim niso mar, človek ni več niti številka. Posledice so katastrofalne za ljudi, kulturo in naravo. V puščavah so polna taborišča revežev, sledijo jim reke beguncev. Tisoči otrok so brez staršev, pustošijo nalezljive bolezni in lakota. Ob tem se brez težav pretakajo milijarde za orožje. Trgovci s smrtjo si manejo roke, ogromni

dobički se selijo v davčne oaze. Vsako orožje je namenjeno le ubijanju. Več ko bo nakopičenega orožja, večja bo nevarnost za izbruh novih spopadov. Kam plove svet? Ali naj bo še več beguncev, utopljenecv v Sredozemskem morju, hirajočih in umirajočih po strašnih koncentracijskih taboriščih? Ali ni bilo že vsega tega dovolj, ali se nismo ničesar naučili iz krvave zgodovine?

Terorizem, ki se ob tem bohoti, izraža v veliki meri le bes in gnev nad usodo svojih sonarodnjakov. Številni mladi priseljenci v Evropi niso našli svoje nove domovine, temveč le sovražno okolje. Doživljajo ponižanja in izločanja. Vsi so obravnavani z enakim vatlom, čeprav so med njimi velike razlike, zakaj so zapustili domove. Nekateri domovi so požgani, drugi so šli s trebuhom za kruhom, tretji bi širili njihovo vero v novem svetu. Vse to je treba obravnavati z občutkom za resnico.

Pri tem nihče resno ne razmišlja o odpravi pravih vzrokov za vojne spopade. Številnim tako stanje kar ustreza, pomembno je, da vojaški stroj deluje kot namazan, le malo jih je, ki sploh omenjajo mirno rešitev. Nihče se ne potrudi, da bi našel pravi odgovor. Odgovorni ga tudi ne želijo poiskati. Namesto tega se države zapičajo, gradijo ograje in zidove. Kakšen bo postal ta vse bolj nevarni in nepri-

jazni svet? Ali si človeštvo res ne zasluži lepšega? Ali je res človek samo izrodek narave? Narava se trudi, da bi vzpostavljala ravnotežje, človek pa ga nenehno ruši.

Egoizem bogatih se zadovolji le s ponujanjem drobtinic. Na svetu je vsega tudi hrane dovolj, le razporediti bi jo morali pravilno. Tisoče birokratov jo razporeja, vendar bi bila slika brez množice prostovoljk in prostovoljcev še bolj črna. Ker je stanje zlasti na afriške rogu in v podsaharski Afriki zastrašujoče, bi to zahtevalo korenitejšo in dolgoročnejšo posege. Suša, poplave, lakota in žeja pretijo že z genocidom za mnogo narodov. Kako smo postali brezsrčni, ko gledamo umirajoče množice ljudi! Nič nas ne ganejo proseče otroške oči! Premalo sta Rdeči križ in Karitas, saj še doma ne moreta pokrivati vseh potreb.

Namesto vojn z orožjem bi morala začeti mednarodna skupnost številne vojne s humanitarno pomočjo širših razsežnosti. Za ceno vesoljskih raket, ki jih ne potrebujemo, bi nasitili milijone ljudi. Kje ste in kaj počnete odgovorni, kje sta vaša vera in morala za svet? Človek je postal neobčutljiv za tegobe drugih. Egoizem in pomanjkanje solidarnosti lahko vodita le v propad civilizacije.

Ivan Lapajne

na komandanta Staneta

sti udeležili pripadniki spominskih čet, ki nosijo imena partizanskih borcev. V kulturnem delu pa so sodelovali člani Mešanega pevskega zbora Samospev Črnomelj, učenci OŠ komandanta Sta-

neta Dragatuš, člani komorne zasedbe Orkestra Slovenske vojske, recitatorja Tadej Fink in Terezija Potočar Korošec, harmonikar Gašper Brunskole in povezovalc Jaka Birkelbach.

Fotografija desno: Slovesnost v Pirničah (foto: Iztok Pipan)

Levo: Slovesnost v Lokvah (foto: Ladislav Zupančič)

Ob 75. obletnici smrti narodnega heroja Lojzeta Kebeta - Štefana

Še vedno živi spomin na pogumne junake

V soboto, 21. oktobra, je pri spomeniku v bližini vasi Jamnik v smeri Kroke, kjer je tudi pokopan narodni heroj Lojze Kebe - Štefan, potekala spominska slovesnost ob 75. obletnici njegove smrti. Soorganizatorji slovesnosti so bili: KS Podblica, OŠ Stražišče – PŠ Podblica, ZB NOB Kranj in KO ZB NOB Besnica - Podblica, udeležilo pa se jo je približno 150 ljudi, med njimi tudi člani PVD Sever Gorenjska in Kluba upokojenih delavcev MNZ – Maksa Perca Kranj.

// BESEDILO: **Damjan Renko** // FOTO: **Jože Bešter**

Na slovesnosti, ki jo je povezovala in na njej z recitacijo sodelovala vodja podružnične šole Podblica Anica Kordež, so z recitacijami in petjem nastopili učenci in učenke OŠ Stražišče – PŠ Podblica in člani Mešanega pevskega zbora Kokrškega odreda Preddvor.

Zbrane je najprej nagovoril predsednik KO ZB NOB Besnica - Podblica, Franci Hrastnik. Med drugim je še posebej pozdravil Nasto Katušin, hčer narodnega heroja Lojzeta Kebeta - Štefana. Predstavil je pomen spominske slovesnosti in pri tem poudaril: »Ko smo tukaj pri grobu in spomeniku narodnega heroja Lojzeta Kebeta - Štefana, ne smemo pozabiti, da so vsi ti domoljubi v tistih težkih časih za slovenski narod brez pomisleka dali svoje življenje za domovino. Zato naj bo ta spomin v opomin vsem tistim, ki temu oporeka-

jo! Na nas pa je, da s svojimi zanamci poskrbimo, da se to ne pozabi in nikdar več ne ponovi.«

Slavnostni govornik je bil **Drago Štefe**, predsednik organizacijskega komiteja »Po poteh partizanske Jelovice«, ki se je sprehodil skozi čas ter opisal predvojna in vojna dogajanja na ožjem območju Jamnika in Gorenjske. Še posebno se je posvetil opisu upora proti nemškemu okupatorju in tragični smrti Lojzeta Kebeta - Štefana. Ta se je rodil 26. junija 1908 v vasi Dolenje Jezero pri Cerknici. V delavskem gibanju je kot ključavničar začel delovati že pred drugo svetovno vojno, saj je bil med organizatorji znane tekstilne stavke, ki je zajela dobršen del Slovenije. V KPS je bil sprejet v letu 1938. V burnem letu 1941 je bil med organizatorji vstaje pod Šmarno goro, sodeloval je tudi pri ustanovitvi Rašiške čete in Kamniškega bataljona. Iste-

Nagovor Francija Hrastnika, predsednika KO ZB NOB Besnica - Podblica

ga leta se je tudi udeležil decembrske vstaje v Poljanski dolini in pozneje bitke v Dražgošah. Zaradi operativnih bojnih izkušenj ga je Glavni štab partizanskih enot Slovenije poslal na Gorenjsko kot vojaškega inštruktorja. Hkrati je bil odgovoren tudi za organizacijo vstaje na Gorenjskem, ob ustanovitvi vojno revolucionarnega komiteja za Gorenjsko pa je bil Kebe imenovan za enega njenih članov in je v tej funkciji deloval po vsem območju pri organiziranju odborov OF, pri organizaciji ilegalnih ciklostilnih tehnik in pri utrjevanju partijskih organizacij. Neutrudno je deloval tudi pri obnavljanju partijske organizacije na terenu in predvsem skrbel za mobilizacijo novih borcev. Prav zaradi borbenosti, doslednosti, discipliniranosti in osebne skromnosti je užival velik ugled med borci in ljudmi. Ob nemški hajki v oktobru leta 1942 je bil Lojze Kebe v bližini Jamnika, v bližini današnje lokacije spomenika, kjer je bilo taborišče I. grupe odredov, ranjen v trebuh. Z velikimi napor se je privlekel do vasi, kjer je kljub skrbni negi domačih aktivistov 20. oktobra 1942 umrl v Petračevi sadni sušilnici. Poleg organizatorjev gorenjske vstaje Staneta Žagarja in Mihe Brejca je bil Lojze Kebe v juliju leta 1951 posmrtno razglašen za narodnega heroja. ●

Slovesnost v Podplici, slavnostni govornik Drago Štefe

V Kobaridu na partizansko grobnico dodali nova imena

Poizvedujejo tudi za drugimi imeni

Krajevna organizacija ZB Kobarid si je vrsto let prizadevala, da bi grobnico na kobariškem pokopališču dopolnili z novimi priimki in imeni padlih v NOB v času druge svetovne vojne na Kobariškem. Po odkritju grobnice leta 1961 je bilo poleg imen na grobnici na plošči na levi strani zapisano še: 34 neznanih. Od 1. novembra 2017 bo tukaj napisano še osemnajst neznanih, napisanih pa je šestnajst novih imen. Sredstva za dopolnitev je zagotovila Občina Kobarid iz proračuna.

// BESEDILO: **Vojko Hobič** // FOTO: **Željko Cimprič**

Slovesnosti ob dopolnitvi napisa na grobnici se je udeležilo veliko domačinov, pa tudi sorodnikov padlih, ki bodo od zdaj lahko

prihajali sem, prižigali sveče in položili cvetje vedoč, da tu počivajo posmrtni ostanki njihovih svojcev. Padli so v času, ko so branili Kobariško republiko, jeseni

Nagovor Zdravka Likarja

Dodana imena na grobnici

leta 1943. To so bili: Anton Braz, Srpenica; Franc Bizjak, Kranj; Jože Dovjak, Dolenja vas pri Raki; Jožef Gabrenja, Grahovo pri Cerknici; Anton Ivančič, Čelje pri Ilirski Bistrici; Ilija Kolontajev, Rusija; Ivan Kovačič, Logaršče; Ciril Kragelj, Gorenji Log; Janko Krivec, Ponikve; Albin Leban, Poljubinj; Ivan Manfreda, Lože pri Vipavi; Peter Maraž, Snežatno v Brdih; Marjan Pregelj, Renče; Alojz Uršič, Idrsko; Benvenut Velikonja, Daber in Franc Venceslav, Velišček, Zapotok na Kambreškem.

Slavnostni govornik **Zdravko Likar** (leta 1961 je ob odkritju grobnice zbrane nagovoril njegov oče, narodni heroj Ivan Likar - Sočan) je navzoče spomnil, da vse vojne povzročajo neskončno človeško trpljenje in milijonske žrtve. V tem obdobju se spominjamo tudi žrtev prve svetovne vojne, saj se spominjamo sto let od konca bojev na soški fronti. V njej so umirali vojaki več kot dvajsetih narodnosti. Te slovesnosti so zasenčile usode naših ljudi, ki so se med drugo svetovno vojno srčno bojevali za svobodo in boljše življenje, predvsem pa so se bojevali na svoji zemlji za svojo zemljo. Ni prav, da pozabljamo te hrabre fante in dekleta, ki so se s puško v roki uprli mogočnejšemu italijanskemu in nemškemu okupatorju. V Posočju je tujec med drugo svetovno vojno povzročil smrt natanko tisoč domačinov. Med temi napisanimi na grobnici jih je kar sedemnajst padlo v rosi mladosti, saj še niso dopolnili dvajset let. Dva med njimi sta bila stara le petnajst let. Delo še ni dokončano, je opozoril Likar, na Batognici bomo še iskali padle štiri partizane. Na Rdečem robu je na neznanem kraju pokopan namestnik komandanta Gregorčičeve brigade Stanko Paulus in tudi druge po grapah in globelih se še skrivajo padli.

Spominske slovesnosti sta se udeležila tudi župan Kobarida Robert Kavčič in namestnik vojaškega atašeeja Ruske federacije v Republiki Sloveniji, podpolkovnik Sergej Banin, ki je na grobnico položil cvetje in se Slovencem zahvalil za odnos do padlih ruskih vojakov. Nekaj dni pred slovesnostjo so delegacije Veleposlaništva in Konzulata Republike Italije v Sloveniji, Ministrstva za obrambo Republike Slovenije, Občine Kobarid in predstavniki italijanskih občin in društev h grobnici položili vence in cvetje. V kulturnem programu so sodelovali učenci OŠ Simona Gregorčiča Kobarid, Glasbene šole Tolmin, recitator in Mešani pevski zbor Planinska roža. ●

Trbovlje je obiskal venezuelski veleposlanik Wilmer Armando Depablos

Veliko zanimanje za sodelovanje

Združenje borcev za vrednote NOB Trbovlje je 3. novembra gostilo venezuelskega veleposlanika Wilmerja Armanda Depablosa. Borci so gostu predstavili trboveljsko kulturno dediščino, pripravili ogled rudniškega jaška, svoje delo, družbenopolitične razmere in svojo domovino pa je gost predstavil v pogovornem večeru.

// BESEDILO: Primož Siter // FOTO: Arhiv venezuelske ambasade

Depablos je pred tem trboveljsko dolino obiskal že dvakrat, prvič letos aprila na slovesnosti ob dnevu upora proti okupatorju in drugič septembra na koncertu Nosil bom rdečo zvezdo. Tokrat so organizatorji gostu in njegovi ekipi pripravili pester celodnevni urnik.

S predsednico ZB NOB Trbovlje **Marjono Govejšek** sta si izmenjala pozdrave in oba izrazila željo o sodelovanju na različnih področjih. ZZB Trbovlje je najmočnejša nevladna organizacija v regiji, v svoj program pa vključuje kulturne, družbenopolitične, športne, turistične in okoljske projekte. Svoje dejavnosti vse bolj podpisuje z aktivnim medgeneracijskim dialogom.

Goste je sprejel tudi **Mitja Adamlje**, vodja programa v Mladinskem centru Trbovlje. Center je vodilna mladinska organizacija v občini in vsaj 75 odstotkov svojega programa nameni mednarodnemu sodelovanju, zato sta srečanje obe strani namenili iskanju priložnosti

za prihodnja sodelovanja.

Glavna točka dopoldanskega dela obiska je bil ogled rudnika. **Aleš Laznik**, vodja rudniškega sindikata, **Toni Lisec** in tehnični direktor RTH **Urban Bergar** so predstavnikom venezuelske ambasade in trboveljskim brcem predstavili zgodovino in delo podjetja RTH d. o. o. ter jih odpeljali na ogled jaška od vhoda Retje do vhoda Ajnzer. Rudarji so z ambasadorjem tudi izmenjali izkušnje iz sindikalnega dela.

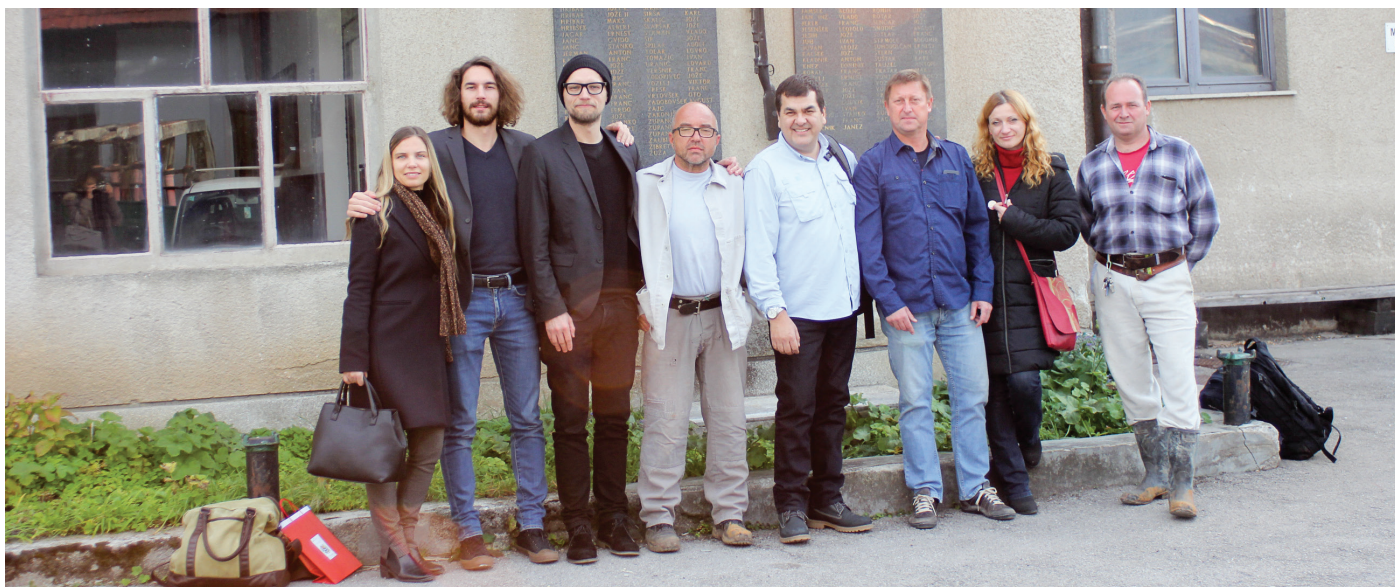
Depablosa z ekipo je v prostorih Občine Trbovlje sprejela županja **Jasna Gabrič**. Oba sogovornika sta se strinjala, da je vključevanje državljanek in državljanov v strukturirane demokratične sisteme odločanja eden osrednjih izzivov tako lokalne kot državne in mednarodne politike.

Gostje so si pod vodstvom direktorja Delavskega doma Trbovlje mag. **Zorana Pozniča** ogledali ta osrednji kulturni dom v regiji, kustos mag. **Bogdan Šteh** pa je predstavil virtualni muzej rudarstva 4. dritl.

Jasna Gabrič, županja Trbovelj, in venezuelski ambasador Wilmer Armando Depablos

Obisk venezuelskega ambasadorja Wilmerja Armanda Depablosa v Trbovljah je sklenil pogovorni večer v prireditvenem prostoru muzeja 4. dritl. Tam je Depablos v pogovoru s podpredsednikom ZB NOB Trbovlje **Primožem Siterjem** obiskovalcem predstavil venezuelsko revolucijo Huga Chaveza in prispevek k razvoju socializma 21. stoletja, ki ga je revolucija prinesla Venezuelkam in Venezuelcem. »Chavezu je v času predsedovanja južnoameriški državi uspelo udeležiti socialno in politično revolucijo, z izzivi gospodarske revolucije pa se danes uspešno sooča zdajšnji venezuelski predsednik Nicolas Maduro!« je ob koncu obiska o domovini poročal Depablos. Venezuelska ambasada in trboveljsko borčevsko združenje sta se zavezala k tovariškemu sodelovanju v prihodnosti z različnimi projekti in programi. ●

Wilmer Armando Depablos z gostitelji pred osrednjim spomenikom NOB v Trbovljah

Ljubljana:

Spominske slovesnosti s polaganjem cvetja, priložnostnimi nagovori in krajšim kulturnim programom pri spomenikih žrtvam druge svetovne vojne v glavnem mestu so potekale že dan pred dnevom spomina na mrtve. Udeležili so se jih najvišji predstavniki borčevske organizacije ter drugih veteranskih in domoljubnih organizacij, predstavniki Mestne občine Ljubljana, ministrstva za delo, družino in enake možnosti ter Socialnih demokratov in

Levice. Po tradiciji so se najprej poklonili spomenu na narodne heroje pred grobnico poleg parlamenta, nato pa še na Žalah.

foto: Janko Šertel

Polaganje vencev se je začelo pred grobnico žrtev prve svetovne vojne in se nadaljevalo pred osrednjim spomenikom NOB na Žalah. Sledilo je polaganje vencev pred spomenikom v Gramozni jami in nato pred spomenikom umrlim v osamosvojitveni vojni 1991.

foto: Janko Šertel

Ljubljana, Urh:

Na praznični dan pa so se številni prebivalci glavnega mesta poklonili tudi številnim žrtvam na Urhu nad Ljubljano, na območju množičnih zločinov belogardistov nad nedolžnimi prebivalci glavnega mesta in okolice, ki so jih mučili in zverinsko pobili v prostorih tamkajšnjega župnišča. Slavnostni govornik je bil Mitja Bervar, predsednik državnega sveta.

foto: Franc Jankovič

Cvibelj:

V Cvibljju nad Žužemberku so na spominski slovesnosti v organizaciji številnih borčevskih organizacij in Občine Žužemberk počastili spomin na več kot 2000 slovenskih in tujih junakov, ki so dali življenje za svobodo in domovino. Pred spomenik z grobnico, v kateri so pokopani posmrtni ostanki padlih, med njimi so tudi vojaki iz Avstrije, Belorusije, Bosne in Hercegovine, Češke, Črne gore, Hrvaške, Italije, Litve, Madžarske, Makedonije, Rusije, Srbije in Ukrajine, so spominske

vence in cvetje položile številne borčevske delegacije in delegacije diplomatskih predstavništav. Slavnostni govornik je bil tokrat Mitja Bervar, predsednik državnega sveta, zbrane pa je nagovoril tudi Franc Škufca, župan Žužemberka.

J. H., foto: Ladislav Zupančič

Kozlarjeva gošča, Ljubljana:

Že sredi oktobra so se na spominski slovesnosti v Kozlarjevi gošči na Ljubljanskem barju na dobro obiskani spominski slovesnosti spomnili enega

najbolj grozovitih dejanj domačih izdajalcev v drugi svetovni vojni. Množica ljudi se je tudi letos prišla pokloniti spomenu na umrle domačine iz okoliških vasi. Spomenik še posebej spominja na zločine proti nemočnim ljudem, večinoma še otrokom, materam in očetom, ki so jih domači izdajalci v temnih nočeh leta 1943 in 1944 odvlekli z njihovih domov v vaseh na Barju in jih kruto pobili v Kozlarjevi gošči. Večine teh zločinskih domačih izdajalcev, ki jih je vodil France Frakelj, ni nikoli dosegla roka pravice. Slovesnost je tudi letos pripravila KO ZB Barje, udeležili pa so se številni obiskovalci, vključno s sorodniki in znanci kruto pobitih domačinov ter prebivalci barjanskih vasi. Vence so k spomeniku položile delegacije Mestne občine Ljubljana na čelu z županom, mestnega odbora ZZB NOB Ljubljana, KO ZB Barje in stranke Socialni demokrati. Slavnostna govornica na prireditvi je bila Violeta Tomič, poslanka Levice.

Foto: Franc Jankovič

Ljubljana Dravlje:

Ob dnevu spomina na mrtve smo se pred spomenikom draveljskim žrtvam poleg umrlih spomnili tudi 70. obletnice priključitve Primorske k matični domovini. Program je pod mentorskim vodstvom Marjance Dobnikar zasnovala Nadja Cetinski in zbranim predstavila boj Primorske za združitev z matično domovino. Po polaganju venca k spomeniku je slavnostni govornik, predsednik KO ZB Dolomitski odred Ivan Žinko, orisal zgodovinska dejstva, ki so privedla do želenega cilja, izpolnitve dolgoletnih želja, priključitve

Primorske k matični domovini. Nadaljevanje komemoracije je obogatila Ženska vokalna skupina Dotik iz Domžal, ki je s čustveno in vokalno bogatim repertoarjem počastila spomin na umrle za domovino. Nadja

Cetinski je z mladima recitatorjema Nežo Farič in Anžetom Rejcem še dodatno predstavila dogodke, ki so zaradi raznarodovalne politike zahtevali štiri mlada življenja na Bazovici, so se zavedni Primorci v okviru tigrovske organizacije uprli Mussolinijevemu režimu. Osvetlili so dogodek izpred 80 let, ko je zavedni skladatelj, pevovodja in organist Lojze Bratuž zaradi krute usode postal simbol vseh primorskih ljudi, ki so trpeli fašističnim terorjem.

Majda Kohne; foto: Iva Svilenković

Gradec:

Člani ZZB za vrednote NOB Lenart so se tudi letos tako kot vsako leto udeležili komemoracije v Gradcu na avstrijskem Koroškem. 42 članov

Združenja borcev za vrednote NOB Lenart in njenih krajevnih organizacij Benedikta, Voličine, Sv. Ane v Slovenskih goricah, Jurovskega Dola in Sv. Trojice v Slovenskih goricah se nas je odpravilo na pot, pridružili pa so se nam še člani Združenja borcev za vrednote NOB Cerkvenjak. Na slovesnosti je bilo tudi veliko članov ZB in svojcev žrtev iz drugih delov Slovenije. Slavnostni govornik je bil dr. Milan Brglez, predsednik Državnega zbora Republike Slovenije (*govor je v celoti objavljen na spletni strani Svobodne besede*). Poleg njega pa sta bili na komemoraciji na osrednjem graškem pokopališču prisotni še Ksenija Škrilec, slovenska veleposlanica v Avstriji, in častna straža Slovenske vojske.

Na spomeniku žrtvam, ki so v drugi svetovni vojni dale življenje za svojo domovino, je zapisanih 1213 imen slovenskih rojakin in rojakov. Na obelisku piše: »Čuvajte svobodo in mir, kajti dali smo zanj življenje.« Te besede so zapisane v enajstih jezikih, jezikih vseh tistih, ki so tu našli svobodo, ki je nihče več ne more vzeti, in mir, ki ga nihče več ne more zlomiti.

Tukaj počiva 661 talcev iz mariborskih sodnih zaporov, 374 talcev iz celjskega Starega piskra, žrtve iz Trbovelj, Šoštanj in Gorenjske ter 65 borcev Pohorskega bataljona in 45 obglavljenih dezerterjev. »Vsi ti in ne samo tisti, ki jih občasno izpostavljamo, so narodni heroji,« je med drugim dejal Milan Brglez. Na fotografiji: udeleženci komemoracije iz Lenarta pred graškim spomenikom s predsednikom državnega zbora RS in slovensko veleposlanico v Avstriji.

Besedilo in foto: Franc Bratkovič

Avstrijska Koroška:

Teden dni pred dnevom spomina na mrtve so člani Zveze koroških partizanov in prijateljev protifašističnega odpora skupaj s konzulko Republike Slo-

venije v Celovcu Jasno Goličič Bakovnik in s predstavnicama Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti Republike Slovenije, Tino Ančič in Suzano Tajnik, položili vence na partizanska grobišča in spominska obeležja. Akcijo izvaja Zveza koroških partizanov z namenom, da ohranja spomin na borce in borke, ki so nam zagotovili svobodo in razvoj. Fotografija je s Svinške planine nad Velikovcem.

M.A.

Gonjače:

Vsako leto v Brdih 31. oktobra pripravijo osrednjo komemoracijo v Gonjačah, ob spomeniku, ki je posvečen žrtvam druge svetovne vojne na območju Brd in slovenske Benečije. Življenje za našo svobodo je na tem območju dalo 213 partizanov, 82 talcev in 20 taboriščnikov.

Letos je zbrane nagovoril **Miloš Ložič**, podpredsednik Območnega združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica. Dotaknil se je obdobja dveh let po končani vojni, ko so se Primorci bojevali za priključitev k matični domovini, in poudaril, da je zgodovinsko zgrešeno poimenovanje vrnitve, kar je na spremljajoči proslavi »Glas svobode« v Novi Gorici poudaril tudi častni predsednik ZZB Janez Stanovnik in z izjavo »Primorska se je osvobodila sama!« požel bučen aplavz. V nadaljevanju je Ložič omenil skupen boj italijanskih in slovenskih partizanov za zmago nad fašizmom in nacizmom. Za konec pa je izrazil hvaležnost in spoštljiv spomin na vse rodoljube, pripadnike TIGR-a in drugih predvojnih protifašističnih organizacij, padle borce in umrle v NOB ter padle v vojni za Slovenijo.

V kulturnem programu so sodelovali Pihalni orkester Brda pod taktirko Boštjana Vendramina, Moški pevski zbor Srečko Kumar Kojsko pod umetniškim vodenjem Bogdana Kralja in otroci Podružnične osnovne šole Kojsko pod mentorstvom Klare Simčič. Ob častnem pozdravu praporščakov in pripadnikov garde Slovenske vojske so k spomeniku položili dva venca, in sicer Občine Brda in OZB za vrednote NOB Nova Gorica.

Besedilo in foto: Milena Beguš

Štore:

V naši občini imamo precej partizanskih grobov in spominskih obeležij iz obdobja druge svetovne vojne. Veteranske organizacije vse leto skrbimo,

da jih po svojih močeh vzdržujemo ter jih ob obletnicah posameznih dogodkov še posebej obiščemo in se poklonimo njihovu spominu. Letos je bila pred Osnovno šolo komemoracija, ki jo je pripravila šola. V imenu veteranske organizacije se iskreno zahvaljujem ravnateljici prof. Mojci Rožman in učiteljem za izjemno sodelovanje in skrb, ki sta ob takšnih priložnostih potrebna. Za otroke je zelo o pomembna sporočilna vrednost tega dogodka.

V Kopolah pri Ocvirkovi domačiji, kjer je druga svetovna vojna vzela štiri družinske člane, je spominsko obeležje. Tukaj se dvakrat na leto, 9. maja ob dnevu zmage nad fašizmom in nacizmom in ob dnevu spomina na mrtve, poklonimo spominu na umrle, na domačiji pa nas vedno prisrčno sprejmejo. Nato se poklonimo spominu pred spomenikom ruske Rdeče armade, pa pred spomenikom na kraju ustanovitve prve partizanske celjske čete na Javorniku pri domačiji Ivana Pavliča. Nazadnje se poklonimo še tridesetim padlim partizanom in aktivistom na Svetini. Povsod nas domačini toplo sprejmejo in se udeležijo naših slovesnosti. Z veleposlaništva Ruske federacije v Ljubljani so se zahvalili Občini Štore in veteranski organizaciji za skrb in vzdrževanja groba njihovega vojaka.

Veteranske in domoljubne organizacije smo vesele vsestranske podpore občine in župana Mirana Jurkoška za pomoč pri izvedbi vseh teh dogodkov. Letos je v imenu občine Štore ob polaganju cvetja sodeloval podžupan Jani Jurkošek.

Srečko Križanec

Divača:

V središču Divače stoji spomenik NOB, ki je bil postavljen v spomin padlim železničarjem, borkam in borcem iz okoliških vasi. Spomenik so leta 2009 rekonstruirali in obnovili. Pri tem spomeniku vsako leto ob dnevu spomina na umrle poteka spominska slovesnost, na kateri sodelujejo učenci OŠ dr. Bogomira Magajne Divača, Mešani pevski zbor Divača in Godba na pihala Divača.

Besedilo in foto: Nada Grandič

Adlešiči:

Tudi tokrat je na pokopališču v Adlešičih potekala spominska komemoracija ob spomeniku padlim v drugi svetovni vojni. Poleg osrednjega govornika Rudija Hotujca, predsednika krajevne organizacije ZB Adlešiči, so nastopili tudi učenci osnovne šole v Adlešičih, oktet Prelo, Tamburaška skupina KUD Božo Račič Adlešiči in recitatorka Tončka Jankovič. Predstavniki ZZB NOB so položili venec na spomenik, župnik Vinko Guna pa je opravil tudi blagoslov.

Besedilo in foto: Boris Grabrijan

Vinica, Sinji Vrh:

Člani KO ZB za vrednote NOB Vinica smo ob dnevu spomina na mrtve znova počastili vse žrtve narodnoosvobodilne vojne s komemoracijama v Vinici (na sliki) in na Sinjem Vrhu ter tako obljubili, da ne bomo pozabili na njihovo

vo žrtvovanje za to, da danes lahko živimo v samostojni in suvereni državi, ki nam omogoča, da svoje odločitve sprejemamo sami in brez prisile. K spomenikom in spominskim obeležjem smo položili cvetje in prižgali sveče, ki sporočajo, da tam pokopani ali tam padli živijo v našem spominu in da nanje ne bomo nikoli pozabili. Da bi trenutek občutili še bolj slovesno, so nam to omogočili učenci Osnovne šole Vinica pod vodstvom svojih mentoric, pevski skupini Poljanski napev in Dobra volja je najboljša ter harmonikar Vlado Lakner, ki so nastopili v kulturnem programu.

Besedilo in foto: Franci Jontes

Hruševje:

V KO ZB Hruševje smo se tudi letos poklonili spominu padlim rojakom. Obiskali smo spomenik padlim za svobodo in žrtvam fašizma v Hruševju, kjer smo položili cvetje in prižgali sveče. Nato smo nadaljevali pot k spominskemu obeležju, posvečenemu padlima borcema Ludviku Ogrizku in Edvardu Tomincu, udeležencema legendarne dražgoške bitke. Tudi tam smo se v kulturnem programu, v katerem so sodelovali tudi učenci podružnične osnovne šole iz Hruševja, poklonili spominu in prižgali sveče.

Zbrane je nagovoril predsednik KO ZB Hruševje **Rado Škerjanc**, globoke in pomenljive besede pa sta ob tej priložnosti predvsem mladim generacijam namenili Branka Černigoj in Ana Horvat.

Ana Horvat, KO ZB Hruševje

Radenci:

Veteranske organizacije v Občini Radenci so pred dnevom spomina na umrle pripravile spominske komemoracije ob spomenikih druge svetovne vojne in osamosvojitvene vojne za Slovenijo leta 1991. Pri štirih spomenikih so se zbrali članice in člani, s prapori teh organizacij so sodelovali praporščaki iz Občine Radenci in Občine Gornja Radgona. Najprej je bila

slovesnost pri spomeniku padlim v drugi svetovni vojni (39 žrtev Občine Radenci: 13 borcev NOB in 26 talcev) na **Kapelskem Vrhu**, kjer je spregovoril predsednik KO ZB NOB Radenci, Darjan Mencigar, kulturni program pa so izvedle učenke Osnovne šole Kajetana Koviča Radenci. Prisotni so bili tudi najmlajši iz vrtca Grozdek na Kapeli ter nekaj šolark in šolarjev Osnovne šole Kapela. V **Radenskem Gaju** je pri spominskem obeležju trem talcem, ustreljenim spomladi leta 1945, prav tako spregovoril Darjan Mencigar. Sledilo je polaganje cvetja pri spominskem obeležju osamosvojitvene vojne za Slovenijo 1991 v središču **Radencev**. O vojnih dogodkih v letu 1991 v Gornji Radgoni in Radencih je govoril Nikolaj Brus, predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona. Kulturni program so izvedle učenke Osnovne šole Kajetana Koviča Radenci. Nato pa se je delegacija KO ZB NOB Radenci odpravila še v **Murščak**. Na poslopju nekdanje Osnovne šole Murščak je spominska plošča, na njej pa so zapisana imena treh padlih borcev NOB in dveh ustreljenih talcev iz tega kraja. Tudi tukaj je spregovoril Darjan Mencigar, k plošči pa so položili cvetje in prižgali sveče v spomin žrtvam.

Besedilo in fotografija: Filip Matko Ficko

Srednja Dobrava:

V četrtek, 26. oktobra, smo se ob grobovih narodnega heroja Staneta Žagarja in njegovih soborcev na pokopališču na Srednji Dobravi s kulturno prireditvijo v izvedbi učencev OŠ Lipnica ter z govorom politika in ekonomista Viktorja Žaklja poklonili velikemu prispevku, ki so ga za našo samostojnost,

mir in svobodo dali padli borci. Tako kot vedno do zdaj je bil prisoten tudi dr. Ljubo Bavcon, zet Staneta Žagarja. Prireditev v organizaciji KS Srednja Dobrava in KO ZB NOB Dobrava - Kamna Gorica je bila dobro obiskana, k čemur je pripomoglo tudi lepo vreme.

Mira Hladnik

Brezje, Škofljica:

Krajevna organizacija Združenja borcev za vrednote NOB Škofljica je 7. septembra pripravila tovariško srečanje pri grobnici nad Brezjem. Že sedemnajstič zapored so se zbrali člani organizacije in pripadniki I. SNOUB Tone Tomšič, ki ima na Škofljici svoj domicil. Med zbranimi so bili tudi člani vodstva ZTB NOB Slovenije, predstavniki okoliških občin in številni občani.

Zbrane na lepo pokošenem travniku, kamor so postavili klopce, je pod šotorom nagovoril predsednik ZTB Škofljica Jože Rojc, sledil je nagovor župana Občine Škofljica Ivana Jordana. V bogatem kulturnem programu, ki ga je povezovala Mojca Poredoš, so sodelovali učenci OŠ Škofljica, ki vsako leto pripravijo program. Prireditve so v celoto povezali lokalna recitatorja in ljubiteljska pesnika ter zdaj že tradicionalno ŽPZ Laniške predice in MePZ Lipa zelenela je. Slavnostni govornik je bil kustos v Parku vojaške zgodovine v Pivki dr. **Martin Premk**. Zbranim je ponudil nekaj misli v razmislek ter je za svoj prikaz sedanjih razmer v ogledalu preteklosti požel veliko odobravanja. Z minuto molka so se poklonili spomenu padlim. Predstavniki združenja Škofljica pa so h grobnici položili cvetje. Prireditvi v spoštovanje, padlim na čast in zbranim v ponos je ob grobnici stal špalir praporščakov. Po končani prireditvi je sledilo tovariško druženje, ko so za pogostitev poskrbeli gostilna Čot in poleg domačih aktivistov še gasilci PGD Pijava Gorica.

Besedilo in foto: Andrej Kerin

Golo nad Igom:

Natanko pred 75 leti so bile ustanovljene prve slovenske partizanske narodnoosvobodilne udarne brigade: Tomšičeva, Šercerjeva, Cankarjeva, Gubčeva, Ljubljanska in druge. V njihovo čast, slavo in spomin je Društvo Odmev Mokrc ob pomoči Mestne občine Ljubljana, mestnega odbora ZTB NOB Ljubljana in PGD Golo pripravilo tradicionalni kulturno-zgodovinski dogodek pod geslom *Mi pa nismo se in se ne bomo uklonili*. Slavnostni govornik je bil zgodovinar dr. **Martin Premk**, zbrane pa so pozdravili še Jurij Ko-

gej, predsednik Društva Odmev Mokrc, župan občine Ig Janez Cimperman, župan Mestne občine Ljubljana Zoran Jankovič in dr. Janko Vrhunec, politkomisar 10. SNOUB Ljubljanske in častni meščan Ljubljane. Z nami so bili tudi spoštovani gosti: Bogdan Osolnik, med NOB član vrhovnega plenuma OF in SNOS, poznejši diplomat, univerzitetni profesor, sodnik, publicist in kulturnik; Janez Zemljarič, med NOB terenski delavec, pozneje pravnik s šte-

vilnimi funkcijami v gospodarstvu in politiki, med drugim tudi predsednik slovenske vlade; Tit Turnšek, predsednik ZZB NOB Slovenije; Julijana Žibert in Stane Dovgan, podpredsednika MO ZZB NOB Ljubljana; prekomorec Danilo Škorja, Albin Pibernik, udeleženec igmanskega marša, in številni drugi. Po državni himni je predsednik skupnosti borcev Ljubljanske brigade Jurij Kogej izročil zastavonoši Ljubljanske brigade Bojanu Vidmarju novo bojno zastavo in izrazil prepričanje, da jo bo nosil častno in ponosno tako kot do zdaj po prireditvah po Sloveniji in zamejstvu.

V kulturnem programu so sodelovali člani Partizanskega pevskega zbora, žene in dekleta dveh vasi z Golega, vojaški kvintet orkestra Slovenske vojske, pevka Marjetka Popovski, pevec in kitarist Primož Ram Siter, harmonikar Val Wostner in recitatorja iz Osnovne šole Iška vas. Proslavo je z recitali povezovala in vodila Mojca Poredoš.

Po kulturnem programu je ob sončnem dnevu in v polnem velikem šotoru sledilo tovariško srečanje različnih generacij, bork in borcev NOB, veteranov vojne za Slovenijo, kulturnikov, politikov in predstavnikov krajevnih organizacij ter najmlajših generacij. Ob množični udeležbi iz vseh krajev Slovenije si pohvale zaslužijo tudi člani PGD Golo z Jožetom Virantom na čelu za logistično in gostinsko izvedbo. Pred prireditvijo je delegacija članov Društva Odmev Mokrica položila venca na grobnici na Golcu in na spominsko ploščo na Pangerčevi hiši na Golem, kjer je bila 11. septembra 1943 ustanovljena Ljubljanska brigada.

Besedilo: Jurij Kogej; foto: Nik Rovan

Ljubljana, Železna Kapla (Avstrija):

Člani Združenja za vrednote NOB Ljubljana Moste - Polje smo se konec oktobra v sončnem jesenskem dnevu odpravili na strokovno ekskurzijo k našim prijateljem, članom Zveze koroških partizanov (ZKP) iz Celovca. Predsednik ZKP Milan Wutte nas je popeljal po znamenitih krajih Koroške, ki so bili v času druge svetovne vojne žarišča protifašističnega upora in v tej regiji.

Seznani smo se s potekom bitke pri Borovljah, na mostu čez Dravo pod humperškim mostom. Tu so 10. maja 1945, dan po razglasitvi zmage (9. maja 1945), pod streli vojakov Rupnikovega bataljona in drugih belogardističnih enot padle žrtve Koroškega odreda in Bračičeve brigade. Padlim smo se poklonili na pokopališču v Borovljah. Prav tako smo se s polaganjem venca poklonili spominu na Svinški planini padlim partizanom, pripadni-

kom osmih narodnosti. Poklonili smo se tudi žrtvam in borcem za svobodo na pokopališču Železna Kapla, ki je bila eno izmed središč protifašističnega upora in so jo poimenovali kot regijo Bandengebiet (območje tolpa).

Obiskali smo tudi gorsko kmetijo družine Sadvnik pri Peršmanu, ki je od leta 2012 moderen muzej sodobne zgodovine Na razstavnici površini približno sto kvadratnih metrov je prikazana zgodovina preganjanja in odpora koroških Slovencev, s posebnim poudarkom na tragediji Peršmanove družine, poboju njenih članov in sodni obravnavi tega zločina. V pokolu pri Peršmanu so pripadniki SS in policijskega regimenta ustrelili enajst članov družin Sadvnik in Kogoj. Celotna razstava v muzeju je postavljena v obeh deželnih jezikih, slovenskem in nemškem. Muzej Peršman upravlja in oskrbuje Zveza koroških partizanov v sodelovanju z društvom Peršman.

Branka Kastelic

Vaneča:

Pri Spominskem domu borcev in mladine na Vaneči je bilo 22. oktobra tradicionalno srečanje članic in članov, njihovih svojcev in simpatizerjev Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Pomurja. V bližini tega doma (pri nekdanji viničariji) je 20. oktobra 1944 potekal spopad treh partizanov s številnejšo madžarsko soldatesko. Padla sta narodni heroj

Dane Šumenjak - Miran in ob njem Alojz Kosi - France, ujet pa je bil hudo ranjeni Stane Červič - Bojan.

Številne obiskovalce, v dežju zbrane pod velikim šotorom, med katerimi je bil tudi evropski poslanec Igor Šoltes, je pozdravil župan Občine Puconci Ludvik Novak, podpredsednik ZZB NOB Slovenije Franc Križanič pa je podelil tri priznanja te organizacije: Evgenju Emriju, predsedniku ZZB za vrednote NOB Murska Sobota, in Jožetu Vugrinecu, predsedniku KO ZB Velika Polana, srebrno plaketo; Antonu Kapunu, podpredsedniku ZZB NOB Ljutomer, pa zlati znak (na fotografiji). V kulturnem programu so nastopili učenke in učenci Osnovne šole Puconci ter solistka Sara Koler Urbanc in pianist Valter Klemenčič.

Na letošnji slovesnosti je bil slavnostni govornik prvi predsednik v samostojni Republiki Sloveniji, **Milan Kučan**. Dogajanje leta 1944 na Vaneči je povezal z zdajšnjimi dogodki v Kataloniji.

Besedilo in fotografija: Filip Matko Ficko

Bohinjska Bistrica, Dobrnič:

V nedeljo, 15. oktobra, se je skupina članov društva za ohranjanje vrednot NOB odpeljala na Dolenjsko, v Dobrnič. Na poti so se nam pridružili tudi člani nekaterih drugih gorenjskih krajevnih organizacij, tako da smo bili pisana družina. Na poti smo se ustavili v Žužemberku in si ogledali vaško jedro. V Dobrniču smo si ogledali spominsko sobo in spomenik padlemu heroju Jožetu Slavku - Silvu ter spominsko sobo 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze v tamkajšnjem kulturnem domu. Ta soba obiskovalcem približa podobo težkih časov, v katerih je potekal kongres, edinstven v takratni Evropi.

Iz letaka smo se seznaniли z dogodki v tistem obdobju, tudi o tem, da so se v NOB množično vključile ženske, ki so opravljale pomembne naloge predvsem v zaledju kot politične aktivistke, kurirke, obveščevalke, učiteljice v partizanskih šolah, kot organizatorke zbiranja pomoči za partizansko vojsko

vklučno z zagotavljanjem hrane. Kot partizanke so ženske predstavljale približno štiri odstotke vseh partizanskih borcev. Pomembno spodbujevalno in povezovalno vlogo je v NOB v Sloveniji odigrala Protifašistična ženska zveza, njen ustanovni kongres je v Dobrniču potekal sredi hude vojne vihr.

Delegatke za kongres so bile izvoljene v vseh delih Slovenije in v vseh vojaških enotah, v katerih so delovale ženske. Zaradi izjemno težkih vojnih razmer se delegatkam s Primorskega in Gorenjskega ni posrečilo priti na kongres, s Štajerskega pa sta prišli le dve. Prva predsednica Slovenske protifašistične ženske zveze je bila Angela Ocepek, sekretarka pa Mara Rupena. Vseh udeleženk je bilo 180.

Božena Kokalj, ZB NOB Bohinjska Bistrica

Celje, Auschwitz:

Člani ZZB NOB Celje, KO Gaberje, smo se sredi maja odpravili na strokovno ekskurzijo na Poljsko. Tam smo med drugim obiskali tudi nekdanje koncentracijsko taborišče Auschwitz. Poklonili smo se spominu na žrtve holokavsta, tega sistematičnega genocida Judov, Poljakov in številnih slovanskih narodov, Romov in vseh tistih, nad katerimi je nacistična Nemčija v času druge svetovne vojne izvajala genocid. Pred vstopom v taborišče smo morali skozi pregled, saj tudi tega kraja spomina teroristične organizacije niso izbrisale s svojega seznama mogočih napadov, kot nam je pojasnil naš vodnik. Z njim smo se nato sprehodili skozi številne barake ter z grozo komaj dojeli vso tra-

giko in razsežnost mučenja in umiranja ljudi, ki so končali tukaj, med njimi so bili tudi številni Slovenci. Pretreseni smo si ogledali še taborišče Birkenau.

V dveh dneh zatem smo si ogledali še enega najbolj znanih poljskih romarskih krajev, Čenstohovo v samostanu Jasna Gora, ter Krakov. Tukaj smo si na kraljevem hribu Wawel nad reko Vislo ogledali Zmajčkovo votlino, kraljevo palačo in katedralo, ki je zadnje domovanje številnih poljskih kraljev in velikanov Poljske. V katedrali smo našli del slavne preteklosti knezov Celjskih, saj je bila Ana Celjska, druga žena poljskega kralja Vladislava Jagielonca, kraljica Poljske in kneginja velike Litve v letih od 1402 do 1416. Prehodili pa smo tudi staro mestno jedro Krakova in se ustavili na tamkajšnji slavni tržnici. Zadnji dan potovanja pa smo namenili ogledu rudnika soli Wieliczka, ki je pod zaščito UNESCO, ter obisku kraja Wadowice, rojstnega kraja papeža Wojtyte.

Besedilo: Greta Povalej; foto Vlado Gaberšek

Hrastnik, Cerje:

Člani ZB za vrednote NOB Hrastnik smo se skladno z letnim programom svojega delovanja zadnji septembrski dan odpravili na ekskurzijo v Park miru, ki zajema Kras in Brkine ter se razteza od Trstelja do Doberdobskega jezera.

V lepem sončnem vremenu nas je pot najprej popeljala v naselje Lokev na Krasu, kjer smo si ogledali pršutarno in se seznanili s postopki izdelave in zorenja kraškega pršuta. Po ogledu pršutarne smo pot nadaljevali mimo Lipice in z avtobusa opazovali posamezna krđela konj lipincev na paši. Na vrhu Cerja, kjer stoji pomnik braniteljem slovenske zemlje, nas je pričakala in prijetno ohladila rahla burja, ki je omogočila čist pogled vse tja do Jadrana, Alp in Dolomitov. Vodnik Turističnega društva Miren nas je obširno seznanil z različnimi obdobji slovenske zgodovine. Popeljal nas je v čas prve svetovne vojne s poudarkom na soški fronti, potem pa smo se sprehodili po vseh sedmih etajah do razgledne ploščadi, ki simbolizira pogled v prihodnost. Pred odhodom s Cerja smo se še enkrat ozrli po čudoviti okolici, pogled pa nam je obstal na naši zadnji točki obiska – Sabotinu, na katerem še vedno obstaja napis TITO.

Po prihodu na Sabotin nas je pozdravil najemnik Okrepčevalnice (nekdanja stražnica JLA) **Bogdan Potokar** in prisluhnili smo njegovi pripovedi o

zgodovinskih dogodkih na tem hribu. Po predstavitvi in opisu Sabotina smo si v prostorih Okrepčevalnice ogledali mini muzej z različnimi eksponati. Odpeljal nas je tudi na razgledno točko, od koder so vidni jarki in kaverne, ki pričajo o burnih dogodkih pred sto leti, ko je na tem območju divjala prva svetovna vojna.

Polni vtisov o bojih na soški fronti smo ob vračanju razmišljali o pripadnikih številnih narodov, ki so se bojevali na tem območju in pustili svoja mlada življenja. A svetovne politike niso izučile žrtve prve svetovne vojne, saj je le po dvajsetih letih fašizem in nacizem popeljal svet v največjo morijo človeštva, v kateri je tudi slovenski narod plačal velik krvni davek.

Besedilo in foto: Ivo Vučetič

Poreč/Hrvaška:

23. septembra je v Poreču v hrvaški Istri potekala slovesna akademija ob 20-letnici delovanja Društva Josip Broz Tito Poreč. V nabito polni dvorani Kulturnega doma v Poreču so povabljeni gosti in somišljeniki prisostvovali bogatemu programu s pozdravi predsedstva društva in s predstavitvijo delovanja. Prišli so tudi predstavniki vseh drugih dvanajstih istrskih društev Tito,

ki ohranjajo in negujejo spomin na skupne vrednote, med njimi tudi na lik tovariša Tita. Med povabljenimi je bila tudi delegacija Društva Tito iz Izole, ki so svojim prijateljem iz Hrvaške podarili sliko svojega kraja z emblemom.

Na prireditvi so se zvrstili številne recitacije, nastopi pevskih zborov, glasbenih skupin in učencev poreških osnovnih šol. Kot gostje so zapeli tudi pevci MPZ Delfin in Marjetka Popovski, vsi iz Izole. Sledila je podelitev priznanj številnim zaslužnim posameznikom, društvom, podjetjem, šolam, donatorjem iz vse Istre, ki že vrsto let sodelujejo s Kulturnim društvom Tito Poreč. Med dobitniki priznanj so bili tudi predstavniki iz Slovenije, natančneje iz Izole: Kulturno društvo Tito Izola, Moški pevski zbor Delfin in pevka ljudskih in partizanskih pesmi, Marjetka Popovski. Druženje se je nadaljevalo na poreški plaži ob pogostitvi in veselem skupnem prepevanju in plesu.

Petanjci:

Zveza vojaških gornikov Slovenije je sredi oktobra v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih zasadila spominsko drevo ob stoletnici preboja Soške fronte pri Kobaridu (24. oktobra 1917) v prvi svetovni vojni. Ob prihodu sta jih pozdravila Marjan Šiftar v imenu Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija in Jože Vaupotič v imenu štirih območnih združenj Zveze slovenskih častnikov v Pomurju. Prisoten je bil tudi predsednik Zveze veteranov vojne za Slovenijo, general Ladislav Lipič. Članice in člani prostovoljnega civilnega združenja nekdanjih in aktivnih pripadnikov vojaških gorskih enot so sadiko drevesa alpski nagnoj (*Laburum alpinum*) prinesli s pobočij Pokljuke, kjer je v prvi svetovni vojni potekala najbolj vzhodna obrambna linija izza soške fronte, imenovana »Savska linija«. Sicer pa to drevo raste tudi na pobočjih Kolorata in Mrzlega vrha nad Kobaridom, kjer se je zgodil preboj. Ta preboj je pomenil vojaški začetek konca prve svetovne vojne in kljub grenkim posledicam za slovenski narod tudi začetek počasne poti k miru. Vojaško odločilni boji so potekali tudi na Mrzlem vrhu nad Kobaridom, kar je še danes predmet preučevanja zgodovine bojevanja v gorah.

Alpski nagnoj je slovesno zasadil predsednik Zveze vojaških gornikov Slovenije Slavo Delalut, v spremljajočem kulturnem programu pa je sodeloval zbor tega združenja Gorščaki. Ob tem so se spomnili pravkar umrlega častnega člana svojega združenja, polkovnika Janeza Lušine. Ob zasaditvi drevesa je o obdobju prve svetovne vojne spregovoril **Geza Bačič**, vsestranski poznavalec tega obdobja, o času druge svetovne vojne v Prekmurju pa **Evgen Emri**, pred-

sednik Območnega združenja ZZB za vrednote NOB v Murski Soboti. Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, ki ima svoj sedež v Vrtu spominov in tovarištva na Petanjcih, je tako vzpostavila tesen stik z Ustanovo Pot miru v Posočju.

Besedilo in fotografija: Filip Matko Ficko

Bučka:

Krajevni odbor ZB za vrednote NOB Škocjan in občina Škocjan sta 4. novembra organizirala spominski pohod ob 76. obletnici prvega organiziranega napada na nemško postojanko na Bučki. Pohod smo začeli ob osmi uri iz Škocjana, ob 11. uri pa je bila v Kulturnem domu na Bučki spominska slovesnost, na kateri je bil slavnostni govornik domačin, mag. **Franci Žnidaršič**. Veliko število udeležencev sta pozdravila tudi Ana Kušljan, predsednica ZB NOB Škocjan, in župan občine Škocjan Jože Kapler. Med gosti je bil tudi general Lado Kocjan.

A. K.

KO ZB Kanal na obisku pri KO ZB Zadobrova - Sneberje

Na povabilo KO Zveze borcev za vrednote NOB Zadobrova - Sneberje je Ljubljano obiskalo 50 članov KO ZB NOB Kanal in Društva upokojencev Kanal, ki šteje 172 članov. S tem se je naša krajevna organizacija zahvalila za res lep sprejem, ki so nam ga člani ZB iz Kanala pripravili pred nekaj meseci. Iz Kanala prihaja kar nekaj znanih Slovencev, kot so dirigent in profesor Anton Nanut, skladatelj, profesor in dekan Akademije za glasbo Marijan Gabrijelčič, profesor in grafik Riko Debenjak in drugi.

Pri prihodu njihovega avtobusa v Ljubljano smo se z ladjico popeljali po Ljubljani. Naša članica Jelka Rogelj jim je predstavila zgodovino Ljubljane in posebnosti ter znamenitosti oseb in objektov, ki so tesno povezani z reko Ljubljanico. Nato nas je sprejel župan MO Ljubljana Zoran Jankovič. Nad spre-

jemom pri županu so bili gostje navdušeni in so mu v zahvalo zapeli njegovo najljubšo partizansko pesem Hej brigade. Podžupan Občine Kanal Marko Bucik, podpredsednik našega društva Vojko Robnik in član UO Tone Podobnik pa so županu izročili simbolična darila in se zahvalili za topel sprejem.

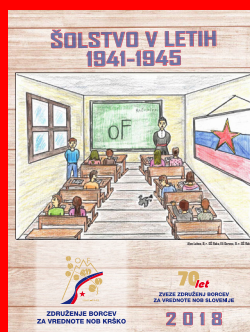
Člani KS ZB Kanal so pozneje položili venec pri spomeniku padlih za svobodo na Urhu. Njihova članica Klelija Dolenc nam je v spominskem parku, ki simbolizira trpljenje upornega ljudstva med NOB in njegovega vstajenja ob osvoboditvi, zapela nekaj svojih zelo čustvenih partizanskih pesmi. Zgodovino dogajanja na Urhu pa je predstavil Jožef Martini, predsednik KO Zador - Sostro.

Srečanje se je končalo na tradicionalnem prostoru srečanja članov naše krajevne borčevske organizacije v parku Športnega društva Sloga v Sneberjih. Skupaj smo peli partizanske pesmi, se okrepčali in nazdravili dobremu sodelovanju. Po pozdravnem nagovoru predsednika naše KO Lada Sluga je sledil kulturni program. Za članice smo organizirali tudi športno tekmovanje v balinanju. Vse tekmovalke so dobile praktične nagrade.

Vojko Robnik, foto: MO Ljubljana

Ponudba za koledar

ZZB NOB Krško je tudi za leto 2018 pripravila koledar. Vsebinsko koledarja je zelo zanimiva: šolstvo v letih od 1941 do 1945. Na dvanajstih listih (mesecih) je dvanajst risb, ki so jih narisali učenci. Vsak mesec prinaša zapis – spomine ljudi, ki so hodili med vojno v različne šole: štiri zapisi so o partizanski šoli, dva zapisa o šoli pod nemško okupacijo, dva zapisa o šoli v izgnanstvu ter po en zapis o šoli v Italiji, v Ljubljanski pokrajini, v NDH in o šoli pod madžarsko okupacijo. Koledar je posebno zanimiv zaradi vsebine. Je zelo primerno darilo.

Cena koledarja je 5 evrov plus dotisk pasice in poštnina. Naročite jih lahko v Tiskarni JORDAN, s. p., Cesta 4. julija 98, 8270 KRŠKO, do 28. novembra 2017. Telefon: 051 306 309, ali na e-naslov: zdruzenjeborcev.kk@siol.net.

Na naročilnico napišite svoj točni naslov za dotisk.

Borut Perko

Z žalostjo v srcu smo se julija na ljubljanskih Žalah mnogo prezgodaj poslovili od svojega dragega prijatelja, publicista, novinarja, urednika, športnega aktivista, človeka širokega srca in dolgoletnega člana ZZB za vrednote NOB KO Vrhovci - Brdo - Kozarje Boruta Perka. Novica, da ga ni več med nami, je pretresla njegove številne prijatelje in znance po vsej Sloveniji.

Rodil se je v Celju v prvem povojnem letu, leta 1946, zavednim staršem: mami Nevenki, ko se je komaj opomogla od grozot taborišča Ravensbrück, in očetu Andreju, prav tako aktivistu OF, taboriščniku v Gonarsu, partizanu. Bil je ponosen na upornost in junaštvo svojih staršev, prav tako na svojo starejšo sestro, saj je z mamo že kot majhna deklica prenašala pošto in sanitetni material za partizane. Vojne grozote so zelo prizadele družino.

Z ženo Eto sta si v Ljubljani ustvarila družino. Družinsko življenje, medsebojni odnosi in nesebična podpora žene pa so Borutu dajali navdih in energijo za njegovo bogato ustvarjanje. Vrednote pridobitve NOB sta prenesla tudi na mlade rodove. Borut Perko je bil dolgoletni tehnični

urednik Dela in Slovenskih novic. Njegove značilne lastnosti – radovednost, široka informiranost in razgledanost – so ga v zadnjem obdobju delovne dobe pripeljale v novinarske vrste.

V štirih desetletjih je aktivno spremljal neverjeten tehnološki razvoj grafične indu-

strije in pozneje prehod k digitalni preobrazbi nastajanja časopisov. Živel in ustvarjal je v času hitrega razvoja dnevnika Delo in zatem v devetdesetih letih rojstva in vzpona Slovenskih novic.

Dragocen sodelavec Novic je ostal tudi po upokojitvi kot pisec zgodb o zanimivih ljudeh, med njimi so bili številni borci, aktivisti in udeleženci NOB, in o dogodkih. Borut je imel neverjetno širok krog poznanstev, ki ga je z vsako novo zgodbo širil z zanimivimi sogovorniki in prijatelji.

Pogrešali ga ne bomo samo prijatelji in člani v naših vrstah, temveč tudi prijatelji in kolegi iz novinarskih vrst, številni športniki in športnice, ki jim je bil še posebno blizu. Kot dolgoletni urednik glasila Kajakaške zveze Slovenije je bil še posebno priljubljen med kajakaši in kanuisti pa tudi med številnimi športnimi delavci iz različnih panog.

Borut Perko je imel bogato poklicno življenje, v katerem je stkal iskrene odnose s prijatelji iz vse Slovenije, od Prekmurja in Slovenskih goric do Brd, Krasa in Primorske, od Planice do Dolenjske in Bele krajine. Prijateljeval je tudi s Francem Severjem - Franto, znamenitim partizanskim komandantom.

Za njim ne ostaja le spomin, ostajajo dejanja, ostajajo pisanja in z njimi hvaležni bralci, ostajajo prijatelji. Tisti, ki smo se z njim družili leta, celo desetletja, vemo, kaj smo izgubili. Izgubili smo iskrenega, načelnega, resnicoljubnega tovariša, ki je trdno stal za svojimi stališči. Prisegal je zgolj in edinole na resnico. V naši borčevski organizaciji se je Borut dobro počutil. Pogrešali bomo njegovo tovarštvo in neprecenljivo bogastvo njegovih besed. Spoštovali smo ga in imeli radi.

KO ZB Vrhovci-Brdo-Kozarje

Janez Lušina - Mali

Sredi jeseni smo se poslovili od Janeza Lušine, velikega človeka, poštenjaka, odličnega delavca, ki sta mu bila glavno merilo skromnost in pošten odnos do sočloveka. V Kranju je bil zadnji živeči borec, nosilec partizanske spomenice leta 1941.

Rodil se je v Dražgošah leta 1924 v družini z devetimi otroki na majhni kmetiji, kjer dva hektarja zemlje nista dala pridelkov niti za golo preživetje. Do štirinajstega leta je delal doma in bil tudi pastir. Leta 1932 je prišel v Dražgoše znani ameriški Slovenec, pisatelj Luis Adamič, zaradi ogleda izjemnega oltarja v vaški cerkvi, in naletel na osemletnega

fantiča Janeza. Živahni, prav nič boječi Janezek, kot ga je imenoval, je Adamiča in njegovo ženo suvereno vodil po Dražgošah. Pisatelju se je tako vtisnil v spomin, da ga je opisal v knjigi Vrnitev v rodni kraj, ki je izšla leta 1934.

S štirinajstimi leti se je Janez šel učiti za strojnega klju-

čavničarja v Kropo. Pri delu na stružnici mu je odletel ostružek v oko, zato je odšel domov, prav pred velikimi dogodki v Dražgošah, in sodeloval v boju kot Bičkov kurir. Zaradi svoje majhne postave je dobil vzdevek Mali. V štiri leta trajajoči narodnoosvobodilni vojni se je kot borec v partizanskih enotah, kot kurir in kot sodelavec v tehnikah OF in partizanskih odredih soočal s smrtno nevarnostjo. Tako se je v hudi jesenski ofenzivi leta 1942 na Jelovici, ko je na Lipniški planini padlo 25 borcev I. in II. grupe odredov, med njimi tudi komandant I. grupe Jože Gregorčič, znašel skupaj z vodjem gorenjskih partizanov, Lojzetom Kebetom, v brezizhodnem položaju. Takrat je prepričal Kebeta, da do potankosti pozna teren, ker je bil pastir na Lipniški planini, in da jih bo popeljal iz obroča. To jim je uspelo in premaknili so se na južno pobočje Jelovice nad vasjo Jamnik. Te dogodke je opisal v knjižici Težki dnevi borcev Selške čete. Zaupanje, iznajdljivost, požrtvovalnost in brezmejno tovarštvo so ga pripeljali do vse bolj odgovornih nalog, ob koncu vojne je po ukazu 9. korpusa odšel v Črnomelj in nato v Beograd na vojaško akademijo.

Po vojni je postal prepoznan kot vodilni vojaški kader planinstva v JLA in se je posvetil organizaciji in urjenju planinskih izvidniških enot, katerih sestavni del je tudi smučanje. Postal je komandant planinsko-smučarskega usposabljanja 5. vojne oblasti; sem je spadal tudi center za usposabljanje na Pokljuki. O tem je napisal kar nekaj knjig, kot Planinstvo v JLA leta 1968, Organiziranost in urjenje alpskih izvidniških enot in druge. Je tudi soavtor številnih tekstov za vojaške učne filme o delovanju v gorah.

Janez Lušina je imel odličen spomin in ni nikoli prikrajal resnice, na njegove podatke se večkrat sklicuje tudi pisatelj Ivan Jan. Posebej velja omeniti knjigo Gorenjski partizan – Gorenjski odred 1942–1944, ki je izšla v Kranju leta 1992, odlično delo Nataše Budna, Jožeta Dežmana in Janeza Lušine, njegovi so predvsem vojaški podatki.

Kar 60 let svojega življenja je posvečal Dražgošam kot simbolu junaštva in tragedije. Skupaj z Milošem Rutarjem sta bila začetnika projekta Po stezah partizanske Jelovice – v tem okviru že 61 let potekajo prireditve v spomin na dražgoško tragedijo. Janez Lušina je bil vseskozi nepogrešljivi član organizacijskega komiteja kot pedanten in odličen sogovornik, hkrati pa skrbnik avtentičnega obujanja spomi-

na na te težke čase. V 20 letih, ko sem tudi sam sodeloval v komiteju, sem spoznal tega velikega človeka, prijatelja, ki je bil vedno pripravljen pomagati. Neizmerno smo mu člani komiteja hvaležni, da nam je s svojim zgledom dajal moč in pogum za delovanje v tovarstvu. Bil je nesporna strokovna in moralna avtoriteta. Do potankosti nam je nekega poletja razkazal območje medvojnega škofjeloškega okrožja in dogajanj v njem.

Janez Lušine nam je bil vzor velikega in hkrati preproste- ga človeka iz ljudstva, ki je znal ohraniti svoj jaz in notranje ravnovesje. Planinstvo in smučanje je bilo njegovo zasebno življenje. Hvaležni smo mu za njegovo obsežno in plodno delo pri ohranjanju tradicij NOB, predvsem pa nesmrtnih Dražgoš. Vse v njem je bilo tako človeško, razumljivo in dobrohotno, da je bil priljubljen pri vseh, s katerimi je v svojem bogatem življenju prišel v stik. Takega se bomo spominjali.

Drago Štefe

Albin Kobentar

Septembra se je v častitljivem enaindevetdesetem letu od nas poslovil naš jeseniški tovariš Albin Kobentar, eden zadnjih slovenskih internirancev v taborišču Dachau. Poslovil se je tiho in mirno, tako kot je živel večino svojega življenja, pa čeprav so se mu v življenju zgodile velike in dramatične stvari.

Albin Kobentar je že od začetka okupacije sodeloval v osvobodilnem gibanju. Leta 1944 je kot sedemnajstletnik odšel v partizane, v Bazoviško brigado. Žal so ga po težkem boju, v katerem je brigada doživela velike izgube, zajeli okupatorji in ga odpeljali v nemško koncentracijsko taborišče Dachau. V taborišče je prišel v enem od najhujših časov, ko so tam vladali prenaseljenost, nenehno trpinčenje, huda lakota in razne bolezni. Albin je v taborišču preстал mnogo hudega, tudi hudo bolezen, vendar je ob pomoči sotrpinov vse to preživel in doživel osvoboditev taborišča. Sam je pravil, da

je v taborišču preživel najtežje trenutke svojega življenja, trenutke, ki se nikoli ne izbrišejo iz spomina, pa čeprav bi radi, da jih ne bi bilo.

Po vrnitvi v osvobodeno domovino je odšel na Jesenice. Tam se je vključil v mladinsko organizacijo, v delovne

brigade in povojno obnovo domovine. Najraje se je spominjal mladinskih delovnih brigad, predvsem tistih, ki so bile posvečene obnovi Jesenic. Pri prostovoljnih dejavnostih je rad sodeloval tudi pozneje, zlasti pri obnovi planinskih postojank, denimo koče na Golici in Erjavčeve koče na Vršiču. To je bil zanj lep čas tudi zaradi spontane solidarnosti med ljudmi, ko se je malo govorilo in veliko naredilo, pa brez političnih prerekanj, kot je v pogovorih večkrat omenjal.

Albin je po vrnitvi iz taborišča dokončal prekinjeno šolanje. Nekaj časa je bil zaposlen kot osnovnošolski učitelj, potem je odšel na študij upravnega prava v Ljubljano in kmalu postal sodnik za prekrške. Na tem delovnem mestu je ostal kar 16 let. Nato je bil do upokojitve zaposlen kot družbeni pravobranilec. Dejaven je bil tudi na drugih področjih družbenega življenja. Tako je pomembno pripomogel h graditvi vrtcev po Gorenjskem.

Tudi po upokojitvi je bil nenehno dejaven. Zlasti rad je deloval v Planinskem društvu. Vseskozi je bil član Zveze bor-

cev. Bil je tudi ustanovni član Skupnosti internirancev Dachau. Še skoraj devetdesetletnik se je udeležil slovesnosti ob osvoboditvi taborišča Dachau in položil venec na spomenik umrlim taboriščnikom.

Albin Kobentar je bil znan po svojem kritičnem odnosu do družbenih dogajanj v lokalni in širši družbeni skupnosti, vendar je bil v svojih ocenah pravičen in spoštljiv. Za svoje delovanje v lokalni in širši skupnosti je dobil veliko priznanj, med drugim red dela s srebrnim vencem, zlati znak Zveze sindikatov, svečano listino Planinske zveze Slovenije, zlati znak Planinske zveze, občinska in druga priznanja.

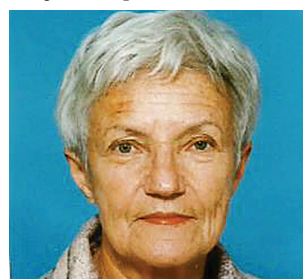
Tovariš Albin je bil prepoznaven kot ponosen in pokončen človek. Poznan je bil po tem, da je vedno in povsod nosil kravato, to je bil njegov znak za človeško dostojanstvo, kar je spoštoval tako pri sebi kot pri drugih ljudeh – morda prav zato, ker je v vojnem času doživel tako strahovita ponižanja dostojanstva. Obenem pa je bil znan po svoji prijaznosti, veselju do druženja s prijatelji in šaljivosti, tudi na svoj račun. Za njegovo delovanje za človeka bolj vredno življenje in za bolj pravično družbo smo mu iskreno hvaležni in ga bomo ohranili v trajnem in blagem spominu.

Andrej Ule v imenu Skupnosti internirancev Dachau Slovenije

Marija Veble

Konec junija smo se na pokopališču v Brežicah poslovili od tovarišice Marije Veble, borke Kamniško-zasavskega odreda, dolgoletne članice našega Združenja, profesorice športne vzgoje Gimnazije Brežice, članice Planinskega društva Brežice in Telovadnega društva Sokola, žene, prijateljice in krajanke Brežic.

Rojena kot Matjašičeva Marija 12. avgusta leta 1925 na Ptuj se je že kot mladinka iz zavedne slovenske družine navzela domoljubnih idej, zato je bila zanj ob okupaciji mogoča samo ena pot – v partizane. Pa je do tistega trenutka, ko je vstopila v Kamniško-zasavski odred, preteklo skoraj

dve leti. Prebila jih je v sodelovanju z odborom Osvobodilne fronte v njenem kraju, s prenašanjem zaupne pošte, s prebiranjem in širjenjem Slovenskega poročevalca, z zbiranjem informacij o sovražniku. Ko so za njeno delovanje izvedeli sovražniki ovaduh, so jo naznanili in začel se je lov nanjo. Uspešno se je izognila aretaciji in po zvezi odšla v partizane. 1. oktobra 1944 je stopila pred komandanta Kamniško-zasavskega odreda Jerneja in položila partizansko prisego. Njen odred je deloval vse od zaledja Kamnika, Moravč in segal z operacijskim območjem vse do revirjev in Zidanega Mosta. Podrejeni so bili neposredno štabu 4. operativne cone (OC), ki jih je najpogosteje uporabljal za rušenje železniške proge Zidani Most–Celje in proti Ljubljani ter za opravljanje prevozov čez reko Savo na dolenjsko stran, kamor so vozili mobilizirance, nazaj pa težko orožje in strelivo za enote 4. OC. Pogosto so sodelovali s Šlandrovo in Zidanškovo brigado in skupaj z njima bili hude boje z belogardisti in predvsem z Nemci. Še posebno hudo je bilo v zimski ofenzivi v letih 1944-45, ravno ko se je Marija privajala na partizansko življenje.

Poveljstvo ji je zaupalo eno najtežjih, pa tudi najbolj humanih nalog v partizanskem gibanju: najprej je v boju postala bolničarka, nato pa je to postala njena glavna naloga. Na

hitro so jo na tečaju usposobili in opremili z najnujnejšim sanitetnim materialom in nato je mlado dekle med boji švigalo po položajih in obvezovalo ranjene tovariše, jih bodrilo in spodbujalo, čeprav so mu marsikdaj po licih tekale solze, ko ni moglo več pomagati umirajočim borcem. V zaključnih operacijah spomladi leta 1945 je s svojim odredom osvobodila velik del naselij od Dolskega do Zidanega Mosta, kjer se je po zmagi 15. maja 1945 demobilizirala in odšla v Ljubljano. Za nekaj časa se je zaposlila na pošti, nato pa je začela svojo pedagoško kariero. Končala je visoko šolo za telesno kulturo v Beogradu in se zaposlila v gimnaziji v Brežicah kot profesorica športne vzgoje. Bila je izredna pedagoginja in izjemno priljubljena med učenci in poklicnimi kolegi. Po njeni zaslugi so v gimnaziji ustanovili planinsko društvo, ki ni nikoli razlikovalo med okoliškimi vzpetinami in mogočnimi vršaci. Tako so spoznavali in vzljubili lepote domovine, dijaške počitnice pa so bile bogatejše zaradi planinskih taborov in izletov, ki jih je predano organizirala za mlade.

Bila je tudi dejavna članica Telovadnega društva Sokol, v katerem je vzgojila vrsto odličnih tekmovalcev in številnim otrokom priljubila gimnastiko kot šport in način življenja. V našo organizacijo ZZB se je vključila takoj po prihodu v Brežice ter vestno in odgovorno opravljala svoje naloge, predvsem pa je sodelovala pri organizaciji proslav in spominskih pohodov po poteh partizanskih borcev. Vse do zadnjega je bila skupaj s svojim Ivanom nepogrešljiva udeleženka proslav po Sloveniji.

Za svoje vojne in povojne zasluge pri graditvi porušene domovine je dobila medaljo zaslug za narod in številna najvišja društvena priznanja, bila pa je tudi oktobrska nagrajenka občine Brežice. Predvsem pa je bila Marija izjemen človek, zato jo bomo ohranili v trajnem spominu.

Stane Preskar

Alojzija Pavlin - Cvetka

Redke so družine na severni strani Uršlje gore, ki so tako zgodaj kot Lobasovi, v kateri je bila doma Lojzka, kot so jo klicali, dobile stik s partizanskim gibanjem. Prvi organizatorji odpora so se pri njih oglasili že jeseni leta 1941. Takrat je domačijo obiskal Dušan Kveder - Tomaž skupaj s kurirko Štefko Štiblerjevo in očetu Benu Kotniku obširno predstavil ustanovitev OF Slovenije ter mu predlagal, da bi lokalno organizacijo ustanovili tudi za območje Mežiške doline.

Lojzka je bila takrat stara šestnajst let, opazovala je dogajanje okrog sebe, in ko so se začeli pri njih pogostejše oglašati partizani, je začela sodelovati. Poprijela je za vsakršno delo, obveščevalno, kurirsko, pa tudi preskrba s hrano in obleko za partizane je postajala njena vsakdanja naloga. Intelktualni potencial, ki se je skrival v tej dijakinji mariborske gimnazije, ki je morala zaradi vojne prekiniti šolanje, jo je pripeljal do čedalje težjih in odgovornejših političnih nalog. Leto 1943 ji je minevalo med pomočjo mami pri kmetovanju, oče je takrat imel prepoved bivanja v domačem kraju in je delal in živel v Volšperku. Leta 1944 je Lojzka svoje ilegalno delo stopnjevala, postala je sekretarka Skoja za Guštanj (današnje Ravne na Koroškem) in Pod-

kraj. Junija tega leta se je udeležila političnega seminarja za mlade aktiviste v Solčavi. Poleti tega leta je v Lobasovem gozdu začel delovati bunker, v katerem je bil sedež političnega okraja za Guštanj in Prevalje. Ta je bil v septembru izdan, Nemci so ga razdrli, hkrati pa zasedli Lobasovo domačijo. Lobasovi so se zvečer umaknili z domačije k sosedu in noč prespali na skednju, drugo jutro pa so se umaknili v varstvo partizanov. Družina se je ločila, večina njenih članov se je vsaj za nekaj časa umaknila v Savinjsko dolino, Cvetka (kot partizanka je postala zelo znana tudi pod tem imenom) pa je ostala na domačem območju. Politično je delovala v krajih severno od Uršlje gore. Tam je dočakala tudi konec vojne. Po vojni se je zaposlila v Okrajnem ljudskem odboru na Prevaljah. Leta 1947 se je poročila z Ludvikom Pavlinom in kmalu zatem rodila sina Matjaža. Moževo delo v milici je bilo povezano s pogostimi premestitvami iz kraja v kraj in družina mu je pri tem sledila. Leta 1956 pa so se ustalili na domačih Ravnah. Lojzka pa se je tudi v tem kraju vpregla v delo. Začela je pri občinskem sindikalnem svetu, nadaljevala kot tajnica občinskega odbora ZB, svoje aktivno službovanje pa je končala v administraciji občinske skupščine Ravne na Koroškem kot referentka za invalidske zadeve in zadeve borcev NOV. Sama je v svoj življenjepis po vojni napisala: »Kjer koli sem živela po vojni, povsod sem opravljala funkcijo tajnika odbora ZB tistega kraja, kjer sem živela.«

Skupaj z možem sta delovala v ravenski taborniški organizaciji. Kot posledica njunega dela v taborniškem rodu »Koroških jeklarjev« je nastal spominski pohod, ki so ga že 37-krat organizirali ravenski taborniki na dan spomina na smrt sedmih talcev, ujetih partizanov pri sv. Neži, ki so jih gestapovci pobili 12. januarja 1945. Najmlajši med njimi, Kotnikov Drečček, je bil Cvetkin bratranec.

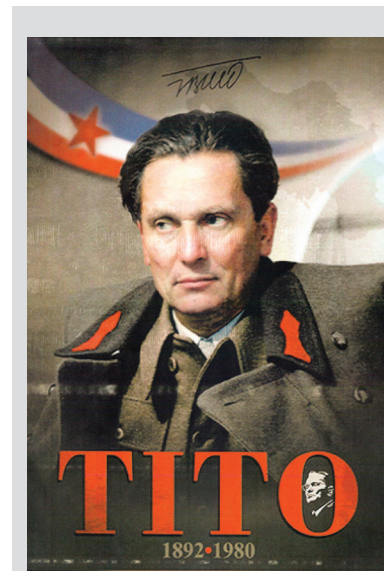
Cvetka je za svoj prispevek v NOB dobila medaljo za zasluge za narod in red zaslug za narod s srebrno zvezdo, prav tako je bila dobitnica srebrne in zlate plakete ZB za vrednote NOB, ki ji ju je podelila ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Maksimilijan Večko

Tudi za leto 2018 je na voljo 6-listni barvni koledar s fotografijami Josipa Broza Tita.

Cena koledarja je 5 evrov + poština.

Naročila sprejema Mojmir Lipovšek, telefon: 041-769-200

Tudi za leto 2018 je na voljo 6-listni barvni koledar s fotografijami Josipa Broza Tita.

Cena koledarja je 5 evrov + poština.

Naročila sprejema Mojmir Lipovšek, telefon: 041-769-200

Nacionalni posvet o vojaški strateški rezervi in vlogi domoljubnih in veteranskih organizacij

V Republiki Sloveniji intenzivno potekajo dejavnosti za spremembo in izboljšanje obrambne pripravljenosti države in njene vojske. Na zakonodajnem področju že dve leti poteka priprava sprememb zakona o obrambi in zakona o vojski, ki sta zdaj v parlamentarni proceduri. Vzporedno s snovanjem zakonskih sprememb je potekal strateški pregled obrambe, zatem pa so bile izvedene še druge analize in študije. Temu je sledilo obrambno načrtovanje pri spreminjanju strateških dokumentov in razvojnih načrtov.

// BESEDILO: **dr. Alojz Šteiner**, predsednik Zveze slovenskih častnikov

Strokovna javnost je svoj pogled na stanje in prihodnji razvoj obrambno-vojaškega in varnostnega sistema izrazila na posebnem nacionalnem posvetu aprila leta 2016 v Državnem svetu in zatem predstavila še v posebnem Zborniku o vlogi rezerve pri zagotavljanju vzdržljivosti obrambno-varnostnih sistemov Slovenije. V letu 2017 je Republika Slovenija sprejela Natove cilje zmogljivosti za Slovensko vojsko. V vojski so izvedene strukturne spremembe z vnovično vzpostavitev Poveljstva sil, Generalštab pa pripravlja študije in načrte za prihodnjo organizacijo in obseg Slovenske vojske do leta 2030.

V Izobraževalnem centru zaščite in reševanja na Igu je 26. oktobra letos potekal poseben strokovni posvet o vojaški strateški rezervi (VSR). Tega je na podlagi programa dela Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij (KoDVOŠ) za leto 2017 pripravila Zveza slovenskih častnikov. Na posvetu so sodelovali predstavniki sedmih domoljubnih in veteranskih organizacij, ki sodelujejo v KoDVOŠ, svetovalec za obrambo pri predsedniku republike in predstavniki Direktorata za obrambne zadeve Ministrstva za obrambo, Generalštaba Slovenske vojske in PSSV. Sodelujoči so obravnavali aktualna vprašanja uresničevanja koncepta VSR in vloge domoljubnih in veteranskih organizacij, ki delujejo v javnem interesu na področju obrambe, pri tem pa tudi glede zagotavljanja podpore in aktivnosti zvez in društev, s katerimi se krepi ta domoljubje in obrambna sposobnost Republike Slovenije.

Temeljna ugotovitev na posvetu je bila, da implementacijske aktivnosti pri uresničevanju koncepta VSR in Doktrine VSR (2012) po nacionalnem posvetu o teh vprašanjih v letu 2016 niso bile intenzivne in se niso spremenile na bolje. Izvedene so sicer prenova koncepta pogodbenih pripadnikov rezervne sestave in koncepta prostovoljnega služenja vojaškega roka ter dopolnjene normativne rešitve, vendar je vse to le prilagoditev in ne vodi k sistemskim spremembam.

Tako so vse tri generacije slovenskih veteranskih organizacij, povezane z Maistrovimi borci, borci proti fašizmu in nacizmu in uporniki iz obdobja slovenskega osamosvajanja, pred preizkušnjo, kako to prenašati na mlado generacijo in v dejavnosti za krepitev ali vsaj ohranitev obrambne in varnostne vzdržljivosti države.

Neuresničeni so predlogi z nacionalnega posveta leta 2016, da se določbe koncepta VSR nadgradijo v koncept zagotavljanja rezerv za obrambno-varnostne in zaščitno-reševalne potrebe Republike Slovenije, pa tudi da ideje in zamisli, povezane z uvedbo tako imenovane splošne domovinske obveznosti, in možnosti za njihovo uresničitev v praksi še niso razjasnjene.

K zgornjemu zapisu želim dodati nekaj misli, ki so izstopale na posvetu o vlogi domoljubnih in veteranskih organizacij, s katerimi se krepi ta domoljubje in obrambna sposobnost Republike Slovenije. Na posvetu je bilo večkrat poudarjeno spreminjanje dojemanja

domoljubja pa tudi dojemanja izobraževanja za varnost v EU in posledično v njenih članicah. Poleg tega smo pričeli poskusom spreminjanja in prevrednotenja zgodovinskega spomina iz časov upiranja proti nacizmu in fašizmu, ki sta tako zaznamovala narode in njihove države. Prejšnje stoletje, ki je bilo stoletje vojn in revolucij, je ustvarilo podlago na vrednotah svobodoljubja, upornišva in boja proti totalitarizmom, ki se v evropski skupnosti sicer ohranja, obenem pa pri tem spreminja vlogo in pristope. Slovenske veteranske in domoljubne organizacije, ki vse po vrsti črpajo svoj obstoj in delovanje ter domoljubni naboj iz treh prej navedenih vrednot, so tako pred zelo pomembnim izzivom, še posebno ko se poskušajo minimalizirati upornišvo ali dogodki, v katerih smo Slovenci z oboroženo silo ohranili nacionalna ozemlja in narodov obstoj ter si priborili lastno državo. Tako so vse tri generacije slovenskih veteranskih organizacij, povezane z Maistrovimi borci, borci proti fašizmu in nacizmu

in uporniki iz obdobja slovenskega osamosvajanja, pred preizkušnjo, kako to prenašati na mlado generacijo in v dejavnosti za krepitev ali vsaj ohranitev obrambne in varnostne vzdržljivosti države. Ob vedenju, da so učni programi v osnovnih in srednjih šolah očiščeni vojaškozgodovinskih tem, kar vpliva na celotno interpretacijo zgodovine, se pojavlja tudi vprašanje, kako in na kakšen način naj domoljubne in veteranske organizacije sodelujejo s šolami in ali naj nastopajo tam zgolj pri temah, povezanih z medgeneracijskim razumevanjem, pa tudi kako naj svoje poslanstvo uresničujejo v javnosti in na prireditvah, da bodo privabile mlade rodove domoljubov. ●

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE

OD 1. 11. DO 30. 11. 2017

1. Predsedstvo

7. 11. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje, informacija s seje Glavnega odbora ZZB NOB Slovenije, sklep o dodelitvi zlatih plaket najboljnim krajevnim organizacijam ZB, finančne zadeve, sodelovanje na Festivalu za tretje življenjsko obdobje, informacija o Slovenski partizanski poti, informacija o predlogu Zakona o nevladnih organizacijah in predlogih sprememb in dopolnitev Pravilnika o merilih za sofinanciranje dejavnosti društev ali zvez vojnih veteranov, druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

1. 11. komemoracij ob dnevu mrtvih,
6. 11. spominske prireditve ob obletnici reševanja posadke britanskega letala Halifax na Pobrežju,
9. 11. sestanka KODVOS-a v Ljubljani,
9. 11. podpisa letnih načrtov sodelovanja s Slovensko vojsko v letu 2018 v vojašnici na Vrhniki,
10. 11. slovesnosti ob prazniku občine Sevnica,
14. 11. delovnega sestanka z vodstvom tamkajšnjega ZB NOB v Slovenski Bistrici,
15. 11. sestanka s predstavnikom Golica TV o medsebojnem sodelovanju,
18. 11. spominske slovesnosti ob 100. obletnici konca soške fronte in prve svetovne vojne na Cerju,
22. 11. slovesnosti ob državnem prazniku, dnevu Rudolfa Maistra v Velenju,
24-25. 11. prireditve ob 74. obletnici zasedanja AVNOJ-a v Jajcu,
25. 11. prireditve Praznik partizanske pesmi v Festivalni dvorani v Ljubljani

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Komisija za mednarodne zadeve

- 8.11. Sodelovanje z ANPI - VZPI, sodelovanje z borčevskimi organizacijami nekdanje Jugoslavije, delovanje komisije za mednarodne zadeve v prihodnje, razno

4. Nadzorni odbor

- 15.11. Pregled zapisnikov, obravnava realizacije za šestmesečno in devetmesečno obdobje, razdelitev finančnih (proračunskih) sredstev po združenjih, obisk v Moskvi, medsebojna obvestila

5. Odbor za priznanja

- 17.11. Pregled zapisnika in sklepov zadnje seje z dne 16. 6. 2017 in dopisnih sej 29. 6. in 20. 10. 2017, obravnava in potrditev prispelih predlogov za priznanja v okviru kvot za 2017, obravnava in potrditev predlogov za podelitev priznanja praporščakom, potrditev načrta za razdelitev kvote zlatih in srebrnih priznanj po regijah v letu 2018, program dela odbora za priznanja v letu 2018, predlog meril vrednotenja KO ZB za zlato plaketo, razno: pregled razdelitve priznanj po regijah do vključno 17. 11. 2017 in predlog PS severne Primorske za spremembo 12. člena Pravilnika o priznanjih

6. Organizacijskega odbora za pripravo praznovanja 70-letnice ustanovitve ZZB NOB Slovenije,

- 22.11. Priprava dogodkov ob praznovanju 70. obletnice delovanja ZZB NOB Slovenije, razno

Komisija za mednarodne odnose

Na tretji seji komisije za mednarodne odnose ZZB NOB, ki je bila novembra letos, smo obravnavali dve osrednji točki mednarodnega delovanja ZZB, in sicer sodelovanje z ANPI - VZPI in usklajevanje sodelovanja z borčevskimi organizacijami v državah naslednicah nekdanje Jugoslavije.

Sodelovanje z ANPI - VZPI

Predsednik Tit Turnšek je člane komisije za mednarodne odnose obvestil o tem, da je bila na čelo Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI - VZPI) soglasno imenovana profesorica Carla Nespolo. Komisija je podprla namero predsedstva ZZB, da novi predsednici pošljemo čestitko ob izvolitvi in jo povabimo na srečanje s predsednikom Titom Turnškom, na katerem bo beseda tekla o sodelovanju med ZZB NOB in ANPI - VZPI. Sodelovanje že poteka na lokalni ravni med obmejnimi organizacijami ZZB in organizacijami ANPI. To plodno sodelovanje bi bilo treba nadgraditi s posebno koordinacijo vseh obmejnih sodelujočih organizacij, ki jo je predlagal Štefan Cigoj, ter z boljšim sodelovanjem na ravni obeh državnih vodstev borčevskih organizacij. V prihodnjih mesecih bomo opravili pregled vseh že sprejetih sporazumov in dejavnosti sodelovanja ob meji.

Sodelovanje z borčevskimi organizacijami v nekdanji Jugoslaviji

Komisija se je seznanila z napredkom v sodelovanju na lokalni ravni med slovenskimi organizacijami ZZB in različnimi borčevskimi organizacijami v državah na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Predsednik Tit Turnšek je opozoril, da imamo kljub razvejanemu sodelovanju na lokalni ravni težave pri vzpostavljanju stikov z vrhom teh borčevskih organizacij, čeprav je tudi to sodelovanje v preteklosti že potekalo. V želji, da bi obnovili stike z vodstvi borčevskih organizacij na državni ravni, so člani komisije imenovali tovariša Staneta Dolgana za koordinatorskega vnovične vzpostavitve teh odnosov. Da bi imeli osnovo za vzpostavitev odnosov, moramo v prihodnjih mesecih pregledati vse oblike sodelovanja in popisati sporazume, ki

že veljajo med posameznimi borčevskimi organizacijami iz Slovenije ter iz Hrvaške, BiH, Srbije, Črne gore in Makedonije. V tej zvezi je bilo tudi obravnavano vprašanje skrbi za obnovo borčevskih spomenikov, ki so zunaj Slovenije posvečeni slovenskim partizanom.

Ljubica Jelušič

Prva ženska na čelu ANPI - VZPI

Glavni odbor ANPI - VZPI je 3. novembra letos za novo predsednico italijanske borčevske organizacije Vsedržavnega združenja partizanov Italije soglasno imenoval profesorico pedagogike Carla Nespola, ki je bila od leta 2011 podpredsednica organizacije. Dosedanji predsednik Carlo Smuraglia je bil imenovan za zaslužnega predsednika. Nova predsednica se je rodila 4. marca 1943

v Novari. Je prva ženska in prva nepartizanka na čelu borčevske organizacije. Izhaja iz partizanske in protifašistične družine. Njen stric po materini strani je bil ustanovitelj partizanske obveščevalne službe in namestnik poveljnika VI. cone partizanskih odredov, ki so delovali v Piemontu in Liguriji. Carla Nespola je profesorica pedagogike, v političnem življenju Italije pa je znana kot poslanka Komunistične partije Italije v spodnjem domu v dveh mandatih ter senatorka v zgornjem domu italijanskega parlamenta, prav tako v dveh mandatih. Med drugim se je zavzemala za reformo srednješolskega sistema, za pravice žensk ter za enake možnosti moških in žensk pri zaposlovanju. Carla Nespola je v enem od intervjujev po izvolitvi dejala, da svoje imenovanje na čelo borčevske organizacije razume kot priznanje izjemni vlogi žensk v odporniškem gibanju v vlogi bork ali podpornic partizanskih enot.

L.J.

Slovenija potrebuje nove »lutre«

Na predvečer dneva reformacije, ki ga kot državni praznik zaznamujemo 31. oktobra, je v Ljubljani potekala osrednja slovesnost ob 500. obletnici začetka reformacijskega gibanja. Slavnostni govornik na prireditvi je bil dr. Milan Brglez, predsednik državnega zbor. Zbranim je spregovoril o pomenu tega gibanja. Spomnil je na Primoža Trubarja, temeljnega gradnika slovenskega jezika, Adama Bohoriča, ki je v svojih Zimskih uricah določil slovensko slovnico, in na Jurija Dalmatina, ki je s prevodom Svetega pisma postavil slovenski jezik in slovensko literaturo na svetovni zemljevid. »Protestantski očetje«, kakor jih je označil dr. Milan Brglez, so po njegovih besedah zaslužni, da smo

be narodov, k spoštovanju dostojanstva vsakega posameznika in vsake posameznice ne glede na to, kdo je in od kod prihaja«. V Sloveniji so sicer vse leto potekale številne prireditve ob tej pomembni obletnici, vrhunec pa je bil na predvečer prazničnega dneva reformacije.

Beseda reformacija izhaja iz besede reforma, ki jo Slovar slovenskega knjižnega jezika definira kot spremembo, spreminjanje sistema ali vsebine nečesa. Martin Luter leta 1517 s svojimi tezami, ki jih je nabil na vrata wittenberške cerkve, ni želel nič drugega kot le spremembo v do tedaj uveljavljenem sistemu obnašanja določenih ljudi in krogov v Katoliški cerkvi, s čimer so bili verniki zelo neza-

Slovenci kot narod obstali ter posledično da smo danes samostojni, suvereni člani Evropske unije; da smemo in moramo sami odločati o tem, kako želimo živeti.

Ob tem pa je poudaril, da danes bolj kot kadarkoli prej potrebujemo nove »lutre«, ljudi, »ki nam bodo nastavili zrcalo in povedali, naj se vrnemo k svojim koreninam, k spoštovanju vseh človekovih pravic, pravic manjšin in samoodloč-

dovoljni. Med drugim je zahteval, da naj bi vsak vernik bral Sveto pismo v svojem maternem jeziku. da mora biti Cerkev revidna in preprosta in se ne sme postavljati nad državo. Zaradi njegove uporniške držbe ga je papež izobčil iz Cerkve, kar pa je gibanje še okrepilo. Zaradi reformacije je nastal razkol v Cerkvi na protestantski sever in katoliški jug.

M. T., foto: arhiv Državnega zbora

Nova knjiga Zdenka Roterja, avtorja uspešnice Padlih mask: Pravi obraz

V spremni besedi je Tine Hribar zapisal: »Zdenka Roterja imam poleg Dušana Pirjevca in Edvarda Kocbeka za največjega pričevalca o NOB in revoluciji na Slovenskem.«

CENA V PREDNAROČILU 20,00 EVROV
(PO IZIDU 15. NOVEMBRA 24,99 EVRA).

Naročila po telefonu 041 825 542 vsak delavnik med 10.00 in 14.00 ali na elektronski naslov praviobraz@gmail.com

dr. Milan Brglez

predsednik Državnega zbora, na komemoraciji pri spomeniku padlim borcem na Prevojah v Zgornjem Tuhinju 1. novembra 2017

»Surovost današnjega časa v nekaterih pogledih spominja na čas pred drugo svetovno vojno. In četudi se vsi v Evropi zaklinjamo: »Nikoli več vojne,« se na trenutke zdi, da smo pozabili na tiste temeljne vrednote, na katerih bi morali temeljiti naša domovina in tudi Evropska unija: na solidarnost, sopomoč, odprtost do bližnjega, predvsem pa na človečnost. Zadnje pomeni, da moramo v središče svojega obnašanja in delovanja postaviti predvsem sočloveka, torej ne le naših najbližjih ali pa sodelavke ali sodelavca in sosedo ali sosedo, temveč tudi morda povsem nepoznanega človeka, ki v nekem trenutku potrebuje našo pomoč.

To, da sta človečnost in človekost bistvo tudi v boju, so vedeli tudi naši partizani in partizanke, ki so odšli v gozdove, da obranijo svojo domovino. A oni domovine niso razumeli kot nekaj abstraktnega, ampak je bila zanje domovina vsak človek, ki so ga srečali – na trgu, na ulici ali v hosti. To je bila tista človečnost, ki jih je krasila. In bojevali so se prav za tak svet, za svet, v katerem bo človek središče vsega.

Danes smo žal prepogosto priče, da pristnost človekove biti nadomešča vse večja gonja za dobiček; priče smo temu, da človek izgublja proti človeku ter da solidarnost ostaja le prazna puhlica, tudi iz ust politikov. Žal se zdi, da živimo v času, ko človek šteje bore malo, ko je včasih razumljen predvsem kot strošek in ko je človekovo dostojanstvo potisnjeno v ozadje. To, spoštovane in spoštovani, moramo spremeniti. Kajti naši predniki – dedje in babice, matere in očetje, bratje in sestre – se niso bojevali za takšno Slovenijo. Bojevali so se za Slovenijo, ki bo humana in bo v svojem bližnjem, če si glede na to, da smo včeraj praznovali 500. obletnico začetka reformacije, sposodim besede evangeličanskega škofa Geze Fila, »videla brata ali sestro, ki ga je treba sprejeti, spoštovati in ljubiti«.

Poklon padlim, med katerimi sta bila tudi vodja ameriške vojne misije, kapetan Charles Fisher, in dr. Peter Držaj, naj ne bo samo še ena v nizu spominskih slovesnosti, ampak tudi klic k bolj solidarni in bolj k človeku usmerjeni slovenski in evropski družbi.

Milan Kučan

prvi predsednik Slovenije, na slovesnosti na Vaneči 22. oktobra 2017

»Pričakoval sem, da bodo v Bruslju obsodili državno nasilje Španije, da se bodo zavzeli za pravico do izrekanja, da bodo ponudili svoje posredovanje v dialogu med Madridom in Barcelono, zato da bi bila odpravljena tista sporna vprašanja, ki so Katalonijo potisnili v odločanje o samostojnosti. Namesto odgovora se je Evropska komisija zavila v molk. Zmogla je le izgovor, da je to notranja zadeva Španije.

A v Bruslju znajo odgovarjati tudi drugače. Drugače, ko je Grčija zabredla v finančno krizo. Drugače, ko je Sloveniji grozil bančni zlom. Takrat je to bilo vprašanje EU! Je potemtakem mogoč sklep, da je kršitev finančne discipline, torej denar, stvar EU, nasilje nad človekovim dostojanstvom in kršitev človekovih pravic pa to ni? Je to takrat res notranja zadeva posameznih članic?

Naj grem v pogledu na ravnanje institucij EU še korak naprej! Podpiram njene utemeljene obsodbe nasilja in množičnih kršitev človekovega dostojanstva v nedemokratskih režimih v svetu. Vendar pa zavračam molk teh institucij, ko se to dogaja v demokratičnih državah. Prav tako zavračam odgovor, da je to notranja zadeva članice. To bi pomenilo, da je v demokraciji dovoljeno pretepati ljudi, prepovedano naj bi bilo samo v nedemokratskih režimih!

S takšnim sklepanjem želim opozoriti, kako je stališče o nevmešavanju, ko gre za temeljne vrednote, lahko zares absurdno.

Tako stališče pomeni zapiranje oči in beg pred odgovornostjo. Slovenija je ravnala podobno, kot so ravnale evropske institucije. A bi imela dovolj razlogov, da bi jasno povedala, tudi na podlagi naše izkušnje, da postavljanje ultimativ in grožnje ne morejo privedi do dobrih dolgoročnih rešitev.

Tako Španci kakor Katalonci se morajo zavedati, da bodo tudi po koncu tega konflikta, kakor koli že se bo končal, živeli skupaj drug ob drugem. Vedeti morajo, da je v interesu enih in drugih taka rešitev pa naj bo v okviru Španije ali ne, ki bo omogočila življenje obeh narodov drugega z drugim in ne drugega proti drugemu. Samo mirna pot in strpen dialog vodita do takšne rešitve.

Janko Veber

poslanec, ob obletnici smrti komandanta Franca Rozmana - Staneta, Lokve pri Črnomlju 7. novembra 2017

»Še vedno imamo neurejeno vprašanje do izgnancev v drugi svetovni vojni, še vedno je neurejeno vprašanje materialnih oškodovancev iz druge svetovne vojne. Številni so bili izgnani iz svojih domov, ki so jih morali prepustiti nemškemu okupatorju, številni domovi so bili požgani, uničeni. Koliko trpljenja je za temi ljudmi, ki si še danes neuspešno prizadevajo, da jim politika prisluhne, da se postavi za svoje ljudi kot samostojna in neodvisna država! Kot država, v kateri ima po ustavi oblast ljudstvo. Vlada in parlament lahko samo izvaja voljo ljudstva in ta volja še ni udejanjena.

Volja ljudstva tudi ni bila, da se jim odvzame dostojanstvo, da se jim razprodaja vse, kar smo skupaj ustvarili. Družbena lastnina je nerazdelna in je skupna zasebna lastnina vseh državljanov in državljanov. Samo ob soglasju na referendumu se jo lahko prodaja. Tega v Sloveniji ni bilo nikoli. Prizadevati si moramo, da sem nam vrne, kar nam je bilo odvzeto, zato, da lahko mladim generacijam omogočimo, da razvijejo in občutijo narodno zavest, kot jo je v svojih mladih letih občutil Stane Rozman. Da občutijo, da so tudi oni lastniki države, da se bodo bojevali zanj. Na tem moramo razvijati in graditi narodno zavest.

To ne bo mogoče, če se znova in znova poskuša deliti slovenski narod. O spravi je treba povedati, da je bila prvič ponujena pred kapitulacijo Italije. Vsi so bili pozvani, da se pridružijo narodnoosvobodilnemu boju. Drugič so bili pozvani leta 1944. Tudi takrat so nekateri raje prisegli Hitlerju. Tretjič je bila uradna sprava razglašena 3. avgusta 1945. leta s sprejetjem ukaza avnojske oblasti o amnestiji in pomilostitvi sodelavcev okupatorja razen tistih, ki so bili obsojeni za najhujše zločine proti svojemu narodu. Dobili so enake pravice kakor vsi drugi. Kako na to danes gleda posameznik, je njegova osebna stvar in ne stvar države ali druge prisile. Vse to je ponazorjeno v spomeniku Revolucije na Trgu republike v Ljubljani. Treba bi mu bilo dodati še datum in obeležje ob razvitu zastave in razglasitvi samostojnosti 26. junija na takratnem Trgu revolucije, ne pa graditi nov spomenik, v katerem se nihče ne prepozna.

Violeta Tomič

poslanka Levice, na spominski slovesnosti v Kozlarjevi gošči 19. oktobra 2017

»Rdeča zvezda ni simbol komunizma in neka-
kšnega totalitarizma,
temveč je simbol pro-
tifašizma, simbol upo-
ra. Zvezde niso nosili
komunisti, ki jih je bilo
takrat le peščica, temveč

tudi verni borci, ki niso bili zavedeni, temveč zavedni. Nosili so jo tudi številni katoliški duhovniki, ki so spremljali partizanske enote, blagoslovljali, pokopavali in mazili mrtve borce za svobodo. Tudi zato je sedem duhovnikov umrlo mučeniške smrti v koncentracijskem taborišču Jasenovac, kjer so jih zverinsko mučili in pobili »za dom spremni« ustaši. Ti so bili znani po svoji krutosti, genocidnosti in neverjetni domišljiji pri mučenju internirancev.

Prav zato je danes nedopustno poslušati Thompsona, ki slavi te krvnike kot heroje, in nemoralno je primerjati Hudo jamo, kjer so končali klavci iz Jasenovca, pokončani od hrvaških partizanov, s Srebrenico. Nemoralno je ta klerofašistični diskurz prenesti na film, ki ga financira ministrstvo za kulturo, torej naša vlada. Naslov tega filma je Rudar in potuje po mednarodnih festivalih ter širi napačno interpretacijo zgodovine in dogodkov.

Po strašni moriji, ki jo je povzročila druga svetovna vojna, se je svet odločil zatreti zločinski fašizem in nacizem ter vse, kar je bilo povezano z njim. Evropa je nastala na temeljih protifašizma. To, kar naša oblast počne od osamosvojitve dalje, je spuščanje nevarnega duha iz steklenice, legitimiranje in opravičevanje nacifašizma, kar mu daje legitimno polje za njegov ponovni vzpon. Zato vas sprašujem na tem svetem kraju: kako smo lahko to dopustili? Kako smo lahko popolnoma izgubili kompas? Tu ne gre le za našo preteklost, temveč tudi za načrtano pot, po kateri bomo hodili v prihodnje.

Ali ne vidimo, kako se množijo sovraštvo, enakost, kako svet drvi v novo katastrofo? Ali ne vidimo, kako Nato rožlja z orožjem pred vrati Rusije, kako se naš zet napihuje in kaže mišice pred Severno Korejo? Mi pa kot hlapci asistiramo Natu.«

**Vsi govori so v celoti
objavljeni na spletni strani
www.svobodanabeseda.si**

France Križanič

podpredsednik ZZB NOB
Slovenije, ob dnevu spomina na
mrtve, Črnuče, 25. oktobra 2017

»Mislim, da je občutenje
ljudi, ki so zaustavili in
nato uničili nacizem
najbolje povzel No-
belov nagrajenec za
literaturo leta 1953,
Winston Churchill. Ta-
kole je rekel v svojem naj-
bolj znanem govoru: »Čeprav so veliki deli

Evrope in številne stare ter slavne države padle ali lahko padejo v oprijem Gestapa in celotnega grozljivega aparata nacistične vladavine, ne bomo zastali. Šli bomo do konca. Borili se bomo v Franciji, borili se bomo na morjih in oceanih, borili se bomo z naraščajočim zaupanjem in naraščajočo močjo v zraku, ne glede na izgube bomo branili svoj otok. Borili se bomo na obalah, borili se bomo v pristajališčih, borili se bomo na poljih in na ulicah, borili se bomo v hribih; nikoli se ne bomo predali. In če, v kar ta trenutek ne verjamem, bo ta otok ali njegov velik del podrejen, bodo naše čezmorske dežele, oborožene in varovane z Britansko floto, nadaljevale boj, dokler se ne izpolni Božja volja in bo novi svet, z vso svojo mogočnostjo in močjo, stopil naprej ter rešil in osvobodil starega.«

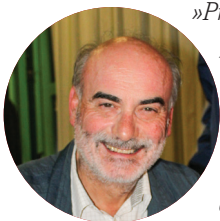
Ljudstvo je v drugi svetovni vojni postavilo slovenski narod za subjekt mednarodnih odnosov. Ustvarilo je vojsko, ki je bila del zavezniških sil. Na slovenskem bojišču se je leta 1944 spopadalo 38 tisoč partizanov s 125 tisoč pripadniki sil osi. Partizanska vojska je imela razvejane mednarodne odnose in opazovalce zavezniških držav. Svoje akcije je koordinirala z zavezniškimi armadami v Italiji.

Razmerje v vojaških žrtvah v Sloveniji je bilo 28.500 padlih partizanov proti 12.200 padlim pripadnikom sil osi (ocena dr. Damjana Guština). Za primerjavo naj navedem, da je bilo to razmerje v Italiji okoli 50 tisoč padlih zavezniških vojakov proti okoli 25 tisoč padlim pripadnikom nemške vojske, pri obrambi Leningrada pa (poleg 800 tisoč do milijon prebivalcev, umrlih od lakote) 500 tisoč padlih pripadnikov sil osi proti 2,5 milijona padlih branilcev mesta v 872 dneh njegovega obleganja. Velike slovenske žrtve pri obratovanju z nacizmom niso bile izjema.«

Vasja Butina

član Društva Novi cvet, na
komemoraciji pri grobnici NOB
na pokopališču Stožice 26.
oktobra 2017

»Premalo se zavedamo,
predvsem mlajši rodovi,
da so v partizane odšli
in kot aktivisti OF de-
lovali mladi ljudje, ve-
činoma stari le od 18
do 25 let. Po letih so bili
vrstniki današnje mladine.

To je bil njihov boj za njihova življenja, njihove domove, saj je bila ogrožena njihova prihodnost. Kaj so bili njihovi cilji in vrednote, za kaj so se bojevali in umirali pod rdečo zvezdo, ki so jo s ponosom nosili na svojih titovkah?

To so zapisali v temeljnih točkah OF. Že ime Osvobodilna fronta pove, da so bili osnovni cilji oboroženi odpor okupatorju, osvoboditev in oblikovanje lastne države ter združitev vseh Slovencev. Žal vseh Slovencev niso mogli združiti v eni državi, pač pa so nam pridružili velik del Primorske.

Ali so uresničeni drugi cilji, vrednote in tudi ideali za katere so se bojevali partizani in aktivisti OF, naj presodi vsak sam. Naj jih navedem: enotnost, oblast slovenskega naroda kot celote, ljudska demokracija, lastna vojska, človeka vredno življenje, delu čast in oblast ter enake možnosti vsem.

To so bili cilji in vrednote naših borcev in aktivistov, ne samo med vojno, temveč tudi po osvoboditvi in graditvi nove države. Nekateri so bili doseženi, nekateri ne, nekateri so bili doseženi pozneje, še več pa se jih je kar nekako izgubilo. To so vrednote, ki so še vedno aktualne, so nekako univerzalne, predvsem za mlade, ki kot vsakič v zgodovini prevzemajo odgovornost za stanje in razvoj države za prejšnjimi generacijami.

Zveza borcev in predvsem potomci in sorodniki teh žrtev imamo dolžnost, da se izkrivljanju zgodovine, ki se že nekaj let širi v šolske učbenike, na televizije in časopise, celo v parlament, upremo. Treba bo bolj organizirano, tudi z zgodovinarji in pravniki, stopiti v bran delu in vrednotam, za katere so dali življenje tisoči partizanov, aktivistov in taboriščnikov, med njimi tudi ti, ki so pokopani in napisani na tem spomeniku tu pred nami.

Samo proslave in govori bodo, če se bo ta gonja nadaljevala, premalo, saj že dalj časa ne gre več samo za ohranjanje zgodovinskega pogleda na NOB, temveč predvsem za različen pogled na urejanje družbenih razmer. Mesto, kjer se o tem odloča - to vemo - pa je parlament s političnimi strankami.«

95 let Staneta Ilovarja

// BESEDILO: **Jože Pečnik**

17. novembra letos je Stane Ilovar, član KO ZBVNOB Mestne njive - Ločna - Mačkovec, ZZB NOB Novo mesto, praznoval 95. rojstni dan. Bil je otrok železničarske družine v najbolj partizanskem okolju, ki ga še danes poimenujemo »partizanska« ulica, rodil se je leta 1922. Kot mladostnik je s prijatelji prišel do pušk, ki so jih mladi ukradli italijanskim vojakom na Marofu. V preveliki vnemi, ko so se hoteli natančneje seznaniti z orožjem, jih je opazil okupatorjev oficir, ki je z daljnogledom motril okolico ob Krki. Sledile so prijava, obtožba in deportacija na jug Italije. Trpljenja, kakršno je tam občutil, ne privošči nikomur. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in se pridružil partizanom ter 6. januarja 1944 v enotah 14. divizije krenil na pot bojev te slavne divizije čez Hrvaško na Štajersko. Jože ponosno pokaže sliko borcev iz novomeškega okrožja v tej diviziji, ki se je bojevala z nekajkrat močnejšimi enotami nemškega okupatorja. Preživel je boje na Graški gori in Menini planini ter jurišal na sovražnika pri Topolšici, kjer je bil teže ranjen.

Po vojni je postal železničar, delal je v prometni pisarni. Še vedno se rad družijo z nekdanjimi borci, kolikor je sploh še živih. Vsak petek se peš odpravi na tržnico, nakupi zelenjavo, zavije v kavarno in pokramlja z znamci.

Pri svoji visoki starosti je še vedno čil in vesel krajan. Rad pripoveduje, kaj vse so pretrpeli borci za ohranitev materinega jezika, kulture in ozemeljske celovitosti Slovenije. Ponosen prihaja na spominske proslave Šerčerjeve, Tomšičeve in Bračičeve brigade, ki so bile sestavni del 14. divizije. Obžaluje, da danes mladi tako malo vedo o času, ko so okupatorji razkosali našo domovino, prepovedali slovenski jezik, ljudi pregnali in razselili po tedanjem nemškem rajhu z namenom, da za vedno izginemo. Upor naših ljudi je to preprečil. Smo zmagovalci boja nad okupatorjem in priznani v koaliciji zaveznikov, ki so uničili fašizem in nacizem.

90 let Draga Štumpfa

// BESEDILO: **Filip Matko Ficko**

V Radencih je 1. novembra letos dočakal svoj 90. rojstni dan Drago Štumpf, upokojeni polkovnik vojaškega letalstva. Po prihodu v partizane na Dolenjsko jeseni leta 1944 so ga še istega leta decembra poslali v zbirni center za vojne letalce,

ki so odšli na šolanje v tujino. Je nosilec številnih odlikovanj, med drugim reda za hrabrost, medalje za hrabrost, medalje zaslug za narod, reda za vojne zaslugе s srebrnimi meči, reda za vojne zaslugе z zlatimi meči in reda ljudske armade s srebrno zvezdo.

Visokemu življenjskemu jubileju je nazdravil z ženo Gordano in v družbi najožjih tovarišev iz Krajevne organizacije Zveze združenj borcev za vrednote NOB Radenci. V tej organizaciji je namreč po upokojitvi leta 1981 (nazadnje je bil član generalštaba vojaškega letalstva v Beogradu s činom polkovnika), ko se je vrnil v domače Radence, prevzel nalogo podpredsednika, po letu 1984 pa je postal predsednik in »odslužil« kar osem mandatov, skupaj 32 let, vmes pa je bil dva mandata še predsednik Območnega združenja ZZB NOB Gornja Radgona. Borčevsko organizacijo je modro in odločno hkrati vodil tudi v kritičnem obdobju po osamosvojitvi in demokratizaciji Slovenije, ko so številni želeli razvrednotiti partizanski boj in ga potisniti v zgodovinsko pozabo. Njegova velika zasluga je, da se je radenska borčevska organizacija začela pospešeno pomlajevati in sproti nadomeščati praznino, ki so jo za sabo puščali odhajajoči aktivni udeleženci NOB. Ko je Krajevno organizacijo ZZB za vrednote NOB Radenci kot predsednik prevzel mladi Darjan Mencigar, je bil Dragu Štumpfu podeljen naziv častnega predsednika, že prej pa je dobil za svoje delo srebrno plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Drago Štumpf se je rodil na prvi novembrski dan leta 1927 in vse do začetka druge svetovne vojne je mirno preživel otroštvo. Šolal se je vse do drugega razreda nižje gimnazije, ki jo je obiskoval do leta 1941 v Murski Soboti. Že v rani mladosti se je vključil v društvo Sokol. Ker je Prekmurje zasedel madžarski okupator, se je za Draga z desnega brega reke Mure končalo obiskovanje gimnazije. Na Štajerskem so okupatorji Nemci uvedli polvojaško šolanje za mladež, tako za dekleta kakor tudi za fante. Mladince so prevzgjajali na gradu v Gornji Radgoni, Drago pa je bil večkrat na zaslišanjih, tudi enkrat zaprt v Mariboru, ker je počel marsikaj, kar Nemcem ni bilo všeč. Leta 1944 je že kazalo, da bi ga lahko Nemci vpoklicali, in ko je dobil poziv, se je odločil za odhod v partizane. Po prihodu v Pohorski odred je bil določen v spremstvo osvobojenih nemških ujetnikov francoske in angleške narodnosti na osvobojeno ozemlje na Dolenjsko. Po krajšem vojaškem usposabljanju se je pridružil borcem Cankarjeve brigade. Postal je kurir komandanta prvega bataljona.

Zaradi večkrat izkazanega poguma v številnih bojih je bil nagrajen s šolanjem za vojaškega letalca v Sovjetski zvezi, kamor je v vojno akademijo prispel aprila leta 1945. Po končanem šolanju se je vrnil v Jugoslavijo, kjer ga je poklicna pot vojnega letalca vodila v Skopje, Leskovac, Niš, Mostar, Sarajevo in nazadnje v Beograd. Kljub končani šoli za vojne pilote je želel dokončati tudi gimnazijo. Maturiral je v Zemunu in se nato leta 1957 vpisal na Višjo letalsko šolo za letalske inženirje v Sarajevu, kjer je diplomiral leta 1961. Dobil je službo v Beogradu na vojaškem letališču Batajnica, po letu 1968 pa je bil imenovan v poveljstvo vojaškega letalstva s činom majorja. Nazadnje je služboval v generalštabu vojaškega letalstva kot polkovnik.

V rodni Radenci se je po upokojitvi vključil tudi v družino lovcev in v ribiško društvo.

Friderik Hrast: Vse to sem doživel

Delo, ponosno postavljeno na ogled in v branje

»Nekega poznojesenskega dne leta 2015 sem se srečal v Severnem ljubljanskem parku s starim prijateljem Lojzetom Maslom. Med drugim me vpraša, ali še slikam. Odvrnil sem mu, da nič več, saj mi preprosto ne gre več. In vse, kar koli se je kdaj začelo, se nekoč tudi konča! »Že, že, ampak saj ti ne moreš brez dela, pa začni pisati! Za seboj imaš življenje, bogato dogodkov, in pisati znaš«, mi je dejal.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

In tako je Friderik Hrast začel pisati svoje spomine in nastala je knjiga, polna spominov in doživetij – na predlog dr. Matjaža Kmecla, ki je dodal spremno besedo, jo je naslovil *Vse to sem doživel*. In doživel je leta 1928 na Viru pri Stični rojeni avtor res veliko. Spoznal je veliko ljudi, prepotoval mnogo sveta, prehodil pot od partizana preko miličnika, kriminalista, pravnika, gospodarstvenika do slikarja, in se lahko pohvali z več kot 500 likovnimi deli, 23 samostojnimi in 80 skupinskimi razstavami. Zato se ni bilo čuditi množici prijateljev in znancev, ki so povsem na-

Kot je dejal podžupan MOL Dejan Crnek, so ljudje Hrastovega kova redki in zato toliko bolj navdihujoči.

Friderik Hrast je diplomiral iz prava in magistriral iz sociologije in politologije. Odgovor na vprašanje, kaj ga je poneslo v slikarske vode, kjer je samouk, pa se zagotovo skriva v rani mladosti, ko ga je vrsta okoliščin še zelo mladega pripeljala med partizane. Šestnajst let je imel, ko je prišel v partizansko tiskarno sredi Kočevskega roga in se tam srečal s slikarji, ki so ustvarjali plakate, naslovnice za brošure, ilustracije in najrazličnejši propagandni material. Tam je srečal Iva Šubi-

še v poznejših, upokojskih letih, vmes pa je bil seveda čas za službo, ki ga je vodila po mnogih poteh in številnih službah iz Ljubljane v Beograd in nazaj. Metalka, Imos, gradbeništvo, potovanja po svetu, prisotnost na številnih sestankih, kjer so se postavljale smer-nice jugoslovanske politike, znanstvo s številnimi politiki, gospodarstveniki, sli-

Friderik Hrast pred svojo sliko Partizanska 15, tiskarna v Rogu

Predstavitve na Magistratu se je udeležil tudi podžupan Dejan Crnek (desno).

polnili Rdečo dvorano na ljubljanskem Magistratu, kjer je potekala predstavitev knjige (urednica in lektorica Neža Wilhelm), združena z odprtjem razstave 18 avtorjevih likovnih del in z izidom lepo oblikovanega kataloga, ki sta ga pripravili Monika Ivančič Fajfar (besedilo) in Katjuša Rojac (urednica in oblikovalka).

ca, Dora Klemenčiča - Maja in preko njiju spoznal Ivana Seljaka, Alenko Gerlovič, Božidarja Jakca. Septembra leta 1944 je v partizanski bolnišnici Jelendol srečal Franceta Miheliča in Božidarja Jakca, slednji je tam Hrasta tudi portretiral, ta portret pa je bil tudi na prvi razstavi partizanskih slikarjev junija leta 1945 v Jakopičevem paviljonu v Ljubljani.

A slikanju se je Hrast povsem predal

karji, znanimi imeni – vse to je doživel Friderik Hrast. Vmes se je dvakrat poročil, ima štiri hčere, vnukinje in ljubečo ženo. Kot je zanj dejal dr. Kmecl, ki je bil prvi bralec knjige in je vodil predstavitev: »Možato in zvesto stoji za vsem, kar je postoril; tudi za tistim, kar je počel v tako imenovanih varnostnih službah in cekajih. Prepričan je v svojo čisto vest in da nima česa skrivati!« Šegav, še vedno nekoliko navihani gospod, ki bo drugo leto dopolnil 90 let, je takšen tudi v svojih spominskih zapisih: včasih dokumentarno natančen, včasih uradniško zapisniškarski, drugje poln humorja, vedno pa natančen in dobrohoten. Človek, kakršnih je v današnjih nadvse turbulentnih časih vse manj. Vse to in še mnogo več je Friderik Hrast »Stiški« zapisal v knjigi, ki jo je sam založil, izdala pa ZZB za vrednote NOB Slovenije. ●

Za knjigo Vse to sem doživel pokličite Friderika Hrasta na telefonsko številko: 01/433-84-48.

Partizanski pevski zbor vabi nove pevce

Misel, da smo Slovenci v dneh največjih in najtežjih žrtev prepevali in s tem krepili uporniški duh, Partizanski pevski zbor še naprej vodi k ohranjanju izvirne partizanske in uporniške pesmi. V zadnjem obdobju so se pevci zbora postarali, nekateri so prenehali peti, tako da se je zbor številčno opazno zmanjšal. A duh in poslanstvo ostajata živa. Zato vabimo v zbor nove pevce.

Prepričani smo, da številnim ni vseeno, da bi izvirna partizanska in uporniška pesem zamrla. Zato pozivamo vse, ki radi poslušajo in prepevajo partizanske pesmi in pesmi upora, da se

Zato se je kje drugje kot na osvobojenem ozemlju v Beli krajini porodila ideja o pevskem zboru, ki bi s pesmijo hrabil na mitingih in s svojimi nastopi pozival ljudstvo k odporu. Tako je skladatelj Karol Pahor spomladi leta 1944 dobil nalogo, naj med ranjenimi borci, ki so se zdravili v tamkajšnji partizanski bolnišnici, izbere sposobne pevce in ustanovi pevski zbor. Prvih 17 pevcev je začelo intenzivno vaditi že 20. aprila 1944. Vadili so dvakrat na dan, tako da so že po enem mesecu lahko nastopili v Semiču in se 21. maja 1944 poklonili spominu na Toneta Tomšiča. Pevovalja, profesor Karol Pahor, ni le vzgajal ranjenih borcev v dobre pevce, marveč je tudi napisal oziroma uglasbil več bojnih pesmi, kot so Na juriš, Komandant Stane, Hej, brigade,

zboru pridružijo. Prijavite se na naslov spletne pošte zbora kd.partizanski.pevski.zbor@gmail.com. Po opravljeni avdiciji vas bomo radi sprejeli v svoje vrste.

Slovenci radi pojemo. Zato ni čudno, da so si borci takoj po začetku oboroženega upora proti okupatorjem naše dežele s pesmijo lajšali trdo partizansko življenje. Prve partizanske pesmi so začele nastajati že kmalu po začetku oborožene vstaje. Borci so priredili besedila nekaterih ljudskih ali ponarodelih pesmi, ki so jim bile blizu, nekatere pa so s seboj prinesli fantje, ki so se vračali iz španske državljanske vojne in so se pridružili partizanom. Peli so jih v izvirniku, kmalu pa so napisali tudi slovenska besedila na španske napeve. Tako je v tedanji zasluženi Sloveniji sredi spopadov nastala pesem upora – partizanska pesem. To je bil edinstven pojav v takratni Evropi in ni presenetljivo, da so zavezniški opazovalci dejali, da naroda, ki poje, ni mogoče poraziti.

Nov cvet in druge. Pojoči ranjenci in invalidi so prekrizarili Belo krajino po dolgem in počez ter borce na mitingih vlivali bojnega duha. Bili so prava pojoča četa, kot so jim tudi rekli.

Številne partizanske pesmi so že med vojno ponarodele. Po končani vojni je Partizanski invalidski pevski zbor, pozneje Partizanski pevski zbor, prekrizaril Slovenijo ter večkrat nastopal po nekdanji Jugoslaviji in tudi po mnogih drugih državah Evrope. Povsod so ga navdušeno sprejeli, še posebno ker je vsakič zapel vsaj kakšno bojno pesem v njihovem jeziku, kar je poslušalce vedno dvignilo na noge. Za svoje poslanstvo ohranjanja partizanske in uporniške pesmi je bil zbor odlikovan s številnimi visokimi odlikovanji, nagradami in priznanji. Posnel je večje število gramofonskih plošč, CD-jev, sodeloval je tudi pri nastajanju nekaterih filmov.

Jožef Roškar, predsednik Partizanskega pevskega zbora
foto: Iztok Pipan

Goreljek, Pokljuka:

Združenje borcev za vrednote NOB Radovljica in Odbor Prešernove brigade organizirata **v soboto, 9. decembra, ob 11. uri** spominsko slovesnost ob 74. obletnici boja 3. bataljona Prešernove brigade. Slovesnost bo na mestu boja – pri spomeniku na Goreljku v bližini hotela na Pokljuki.

Celje:

ZZB za vrednote NOB Celje in Skupina pohodnikov Stari pisker Celje ob 73. obletnici osvoboditve zapornikov iz Starega piskra vabijo na spominsko akademijo, ki bo **v sredo, 13. decembra, ob 16. uri** v veliki dvorani Narodnega doma v Celju, Trg celjskih knezov 9. Slavnostni govornik bo Anton Šepetavc, ravnatelj 1. gimnazije Celje. **Ob 15.30** uri pa bodo v spomin žrtvam na dvorišču Starega piskra položili vence in prižgali sveče.

Poljane:

Krajenna organizacija ZB NOB Poljane in Organizacijski komite za prireditve Po stezah partizanske Jelovice prirejata ob 76. obletnici poljanske vstaje srečanje s kulturnim programom pri Brdarju na kmečkem turizmu Pri Ljubici v Vinharjih **v soboto, 16. decembra 2017, ob 12. uri**. Sodelovali bodo: kot slavnostni govornik Vojko Hobič, poljanski rojak, predsednik KO ZB Kobarid, ustanovitelj kobariškega muzeja, ter učenci Osnovne šole Poljane in ženska vokalna skupina Sorške kresnice.

Idrija, Cerkno:

ZZB za vrednote NOB Idrija - Cerkno vabi na spominsko slovesnost, ki bo **v soboto, 23. decembra, ob 11. uri** na Nemcih pri Orehku v občini Cerkno. Slovesnost je posvečena prvim padlim borcev NOB na Cerkljanskem v decembru leta 1941. Slavnostna govornica bo dramska igralka Lara Jankovič. Spominski pohod bo potekal iz vasi Reka čez Rodne na Nemce, zbor pohodnikov bo ob 8. uri pred gostilno na Reki.

Tisje, Litija:

ZZB NOB Litija Šmartno vabi na tradicionalno prireditev v spomin na obletnico bojev 2. štajerskega bataljona, ki bo na Tisju nad Litijo **v nedeljo, 24. decembra, ob 11. uri**.

Osankarica, Slovenska Bistrica:

Tradicionalna prireditev v počastitev spomina na zadnji boj Pohorskega bataljona bo **v soboto, 6. januarja 2018, ob 11. uri** pri spomeniku na Osankarici na Pohorju.

Dražgoše:

Osrednja slovesnost letošnje tradicionalne prireditve Po poteh partizanske Jelovice bo **v nedeljo, 14. januarja 2018, ob 12. uri** pred spomenikom v Dražgošah. Iz Ljubljane bo organiziran avtobusni prevoz z odhodom ob 10. uri izpred Hale Tivoli. Prijave za prevoz na telefon ZZB NOB Ljubljana: 01/432 52 41, do 11. januarja 2018.

Poklic prihodnosti: družabnica starejšim

»Sleherno življenje se enkrat konča, kako bomo živeli do tega konca, pa se vsak sam odloči.« To bistroumno misel si je **Mateja Tea Grošelj** izposodila v izjemni knjigi *Skrivni dnevnik Hendrika Groena, starega 83 let in četrt*. »Ker je to knjiga, ki je tako zelo resnična ter tako prikupno duhovita in zabavna. Križi in težave ter življenjske resnice starega človeka iz prve roke,« pravi.

Naša sogovornica je namreč družabnica starejšim, ljudem, ki so sicer upokojeni, a še dovolj vitalni, da si še želijo dejavno živeti: potovati, hoditi na sprehode, na obiske kulturnih in drugih prireditvev, na dopuste, po nakupih ali pa morajo do zdravnika, njihovi sorodniki nimajo časa, da bi jih spremljali, so v službah ali živijo drugje, sami pa tega ne zmorejo, ne znajo ali si ne upajo. Ob sebi želijo imeti še nekoga, da nanje opazi, jim pomaga, svetuje, naredi dan bolj prijeten. Kaj torej ponuja? »Družabništvo, spremstvo, osebno asistenco starejšim ljudem. V starostni skupini 60+ so raznovrstni ljudje, od najbolj neboljenih, bolnih, za katere skrbijo institucije in prostovoljci, do tistih, ki so celo v častiljivi starosti osemdesetih ali devetdesetih let še dovolj gibčni, bistroumni, radovedni in želijo v življenju še kaj doživeti.« Rada bi ozaveštila starejše ljudi, da v življenju obstaja nekaj več kot zgolj ždenje med štirimi stenami – pa čeprav ste stari. In da bi o tem, kako osmišljati svoje življenje na starost, začeli razmišljati že v mlajših letih.

»Ogromno starejših ljudi je vsako jutro brez ideje, brez izziva, kako preživeti dan. Sodeč po ugotovitvah neke raziskave, ki me je zares osupnila, se starejši ljudje zunaj doma zadržujejo povprečno samo še eno uro na dan: ko gredo v trgovino, na pokopališče, v cerkev ali k zdravniku. 23 ur na dan preždiyo doma. Zakaj ne gredo med ljudi? Zaradi različnih razlogov: si ne upajo, ne želijo, ne smejo, se ne znajdejo več, se bojijo ... Poudarjam, to so relativno zdravi ljudje, brez mobilne ali umske oviranosti. Žal jih brezcilnost vodi v življenje brez smisla, v depresijo, v bolezen in počasno poslavljanje.« Da za določen čas najameš družabnico-spremljevalko, je že marsikje v tujini zelo razširjena in že davno uveljavljena storitev, pri nas

jetnega, spoznavajo druge kraje in nove ljudimi, le hoteti je treba. V obeh primerih je mesto za družabnico.

Družabništvo ni prostovoljstvo in je seveda plačljivo. »Denar je stvar prioritete, porabili ga bomo za tisto, kar nam bo zagotovilo več ugodja,« pravi. »To, da izkoristimo samoplačniško storitev pri specialistu, se nam zdi že povsem

Mateja Tea Grošelj

pa samoplačništva na področju sociale še ne poznamo, pojasnjuje Tea.

Po svoje orje ledino na tem področju, a dejstvo je, da tako kot niso vsi stari ljudje bolni, sitni, nergavi, tudi niso vsi revni. Številni imajo zadovoljive pokojnine, imajo prihranke, radi bi imeli še kaj od življenja, a ko se za to odločijo, se v takšno življenje nimajo več s kom podati ali si ne upajo. Pa tudi oni drugi, ki imajo nizke prihodke in niso brez bolečin v sklepih, si lahko izboljšajo življenje. Gre do med ljudi, doživijo kaj novega in pri-

normalno, da bi plačali storitev družabnice, ki nas bo spremljala v zdravilišče, na dopust, pa ni vredno?« Te možnosti do zdaj pri nas še ni bilo, zavedanje, da je strošek družabništva investicija v lastno zdravje, pa bo treba še dojeti in vcepiti v glave. »Vsaka inovacija potrebuje primerne razmere za nastanek in nadaljnji razvoj. Koncept samoplačniškega družabništva sem postavila, zdaj z njim seznanjam različna okolja. Pomembno je, da imamo možnost izbire.« ●

J. H.

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka:

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtletno 9 €,

letno

36 €.

Podpis:

NAROČILNICA

 Friderik Hrast VSE TO SEM DOŽIVEL!			ZABAVA, KI JO PRIREDI BODOČI ŽENIN ZA PRIJATELJE	ZAČETEK GESLA	DANSKI ZDRAVNIK IN PESNIK (EMIL)	NIKO DARLE	NAŠA SMUČARKA MAZE	DROG PRI VOZU, RUDO, RIDOVNIK	KONEC GESLA	MAJHEN ŠKRAT	ČARGO IVAN	NAŠ KNJIŽEVNIK CANKAR	MASKA, KRINKA	NAŠ TEVE NOVINAR STAKUL
			VRSTA ELEKTRO-MAGNETNEGA VALA											
			IVAN REGEN			NIZOZEM. SLIKAR (AERT. IZ: RENE) VTIKALO						ANG. SVETLO PIVO VOZILLO ZA VLEKO VAGONOV		
			DEKLE					TALNI TRNEK						
			ESTONEC				OSNOVNO OBUVALO	PEVEC PESTNER				ČUŠIN SILVA		
			MAJHEN RT					PREDSTOJNIK FAKULTETE				PRIPADNIK ALAMANOV		
			ČHOVIN URH											TRAVI PODOBNA RASTLINA, LOČEK
PREDAVATELJ NA SREDNJI, VIŠOKI ALI VIŠJI SOLI			PEVKA VZBORU	PREDEL KRANJA, KJER PREBIVAJO ČIRČANI				OKOLICA						
				NAJVEČJA ŽIVAL				BIKOBORSKI VZKLIK						
PETER KOZINA			GLAS KUKAVICE KOŽMETIČNA PRIPRAVA			VRV, OŽE, KONOP					NAŠA SOCIOLOGINJA JOGAN			
CIGANI				HERMAN POTOČNIK STEKLENIČKA Z LEKOM		SRBSKI KRITIK FINCI PLAZILEC BREZ NOG					NAŠ PEVEC NABER ZALOŽNIK, IZDAJATELJ			
ORAČ						ZLO-NAMERNA IZJAVA SILICIJ							ZIMSKO POKRIVALO	FRANCO-SKI IGRALEC DELON
ZVIŠANITON F				PRIPADNIK MASAJEV V AFRIKI				EDINOROJENKA						
								DEL BESEDE						
REKA NA JUGU ŠKOTSKE				PSIČEK TITAN			ZLITJE ILOVICA					UROŠ LAJOVIC IGRAGA ŠAHIST		
PRAVNI AKT (NI: STATUS)						GR. OTOK V PRESP. JEZERU EDGAR DEGAS			MAMA ZAKONCA ZNAK ZA TELUR					
VARSTVO, ZAŠČITA							IGRA NA SREČO					NEKDANJI CITROENOV AVTO		
EGIPČANSKI BOG SONCA				GRŠKI LJUDSKI PESNIK			PREBIVALEC OGRSKE					ORIENTALSKO GOSTIŠČE		

Rešitve križanke pošljite do 15. decembra 2017

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

SVOBODNA
B E S E D A

Izžrebaní reševalci križanke iz
24. številke revije Svobodna beseda:

1. Darinka Verček, Stražišče 62, 2391 Prevalje
2. Matjaž Košir, Goriče 33, 4204 Golnik
3. Miro Doltar, Ulica padlih borcev 2, 8340 Črnomelj

Rešitve križanke:

FELDMARŠAL, RDEČEREPKA, ANT, TIMOR, NIOBIJ, ROG, CN, RL, TLA, GAVGE, KNIN, GESTAPO, SENORITA, ELEANOR, IŠ, BOK, DIRIGENT, PEVOVODI, DZ, ETIK, SD, MIA, AAR, LIKANJE, LEV, BIVAK, NOSLANJE, MEČE, ANIT, AUSTIN, UTEHA, ONADVA, ANK, KATAR, BARJAN, RAA.

Geslo: Franc Gornik dirigent pevovodja

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do do 15. decembra 2017.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 25. številke SB: